

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΜΣ «ΠΗΓΕΣ, ΛΑΤΡΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ»

ΘΕΜΑ: «Η ΠΕΡΙ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗΣ»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: Ιωάννα Σμυρλή (Α. Μ. 20191309)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. Γεώργιος Φίλιας

ΑΘΗΝΑ 2023

Συντομογραφίες	4
Πρόλογος	5
Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1^ο : Θέση της Θεοτόκου στο σχέδιο της Θείας Οικονομίας	
Ενότητα 1 ^η : Ανακαίνιση του κόσμου μέσω της Θεοτόκου	10
Ενότητα 2 ^η : Ανάληψη της φθαρτής φύσεως της Θεοτόκου από τον Υιό και Λόγο του Θεού	12
Ενότητα 3 ^η : Η ήττα του Άδη με την σάρκωση του Λόγου του Θεού	16
Κεφάλαιο 2^ο : Η παρθενία της Θεοτόκου	
Ενότητα 1 ^η : Ο δοξολογικός χαρακτήρας της παρθενίας	21
Ενότητα 2 ^η : Η αειπαρθενία και η καθαρότητα της Θεοτόκου	25
Ενότητα 3 ^η : Η άρευστη και άσπορη κυοφορία	28
Κεφάλαιο 3^ο: Η Παναγία και το Θείο Πάθος	
Ενότητα 1 ^η : Η Θεοτόκος υμνεί το Πάθος του Υιού Της	32
Ενότητα 2 ^η : Η Θεοτόκος ενώπιον του Θείου Πάθους	34
Κεφάλαιο 4^ο: Η Θεοτόκος πρεσβεύει μεταξύ Θεού και ανθρώπου	
Ενότητα 1 ^η : Η Θεοτόκος στη ζωή των πιστών	40
Ενότητα 2 ^η : Η Παναγία ως συνήγορος στο θάνατο	45
Ενότητα 3 ^η : Η Θεοτόκος ως μεσίτρια προσευχών	49
Κεφάλαιο 5^ο: Οι προτυπώσεις της Θεοτόκου στην Παλαιά Διαθήκη	
Ενότητα 1 ^η : Οι τρεις παίδες εν καμίνω	52
Ενότητα 2 ^η : Η κλίμακα του Ιακώβ	54
Ενότητα 3 ^η : Η άφλεκτος βάτος	56
Ενότητα 4 ^η : Το μάννα και ο πόκος του Γεδεών	58
Ενότητα 5 ^η : Το αλατόμητον όρος του Δανιήλ	59
Ενότητα 6 ^η : Ο Ησαΐας (7, 14-15 και 6, 1-7)	60
Ενότητα 7 ^η : Το κατάσκιον όρος και ο προφήτης Αββακούμ	62

Γλωσσάρι	63
Επίλογος	65
Πηγές- Βιβλιογραφία	67

Συντομογραφίες

ΘΗΕ: Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, Αθήναι, 1962

Η Θεομήτωρ: Η Θεομήτωρ- Τρεις Θεομητορικές ομιλίες, Αγίου Νικολάου
Καβάσιλα, Αποστολική Διακονία, 2010

Πρόλογος

Κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών, η ερμηνεία και η θεολογική ανάλυση των υμνολογικών κειμένων, αποτέλεσε χώρο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για εμένα. Επομένως, η επιλογή ενός θέματος ερμηνευτικού ενδιαφέροντος σε συνάρτηση με τη θέση της Θεοτόκου σε όλη τη λατρευτική ζωή, αποτέλεσαν το πλαίσιο στο οποίο επιθυμούσα να εργαστώ. Καθώς μελετούσα το βιβλίο της Παρακλητικής, αντιλήφθηκα την πληθώρα των αναφορών που σχετίζονται με την Θεοτόκο και τη σημαντικότητα του προσώπου Της για το λαό του Θεού.

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου στο όμορφο ταξίδι των μεταπτυχιακών μου σπουδών και ιδιαίτερα τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γεώργιο Φίλια. Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στην οικογένεια μου και κυρίως στην αδελφή μου Άννα, που ως φάρος έδινε δύναμη και ελπίδα σε όλο αυτό το ταξίδι. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον πνευματικό μου πατέρα, Πρωτοπρεσβύτερο Κωνσταντίνο Φλάκη που μου εμφύτευσε την αγάπη για τα ιερά γράμματα.

Αφιερώνεται στην οικογένεια μου!

Χαράλαμπο-Στυλιανή,

Αριστείδη-Μαρία,

Χρυσόστομο, Γιώργο, Άννα

Εισαγωγή

Η «Παρακλητική, ἥτοι Ὁκτώηχος ἢ Μεγάλη», είναι λειτουργικό βιβλίο της Ορθοδόξου Καθολικῆς Εκκλησίας· το οποίο περιέχει την ασματογραφία του εβδομαδιαίου υμνολογικού κύκλου, των οχτῶ ἤχων της αρμονικῆς κλίμακας. Την επιγραφή, «Ὁκτώηχος ἢ Μεγάλη», τη βρίσκουμε σε έντυπες εκδόσεις μετά το 1837 και εξής. Παλαιότερα και μέχρι τον 14^ο αιώνα, ἔφερε την επιγραφή «Παρακλητική» (βίβλος), επειδή κατά κύριο λόγο περιείχε ὕμνους με παρακλητικό χαρακτήρα· ενώ αρχαιότερα βρίσκουμε την επιγραφή «Ὁκτώηχος» ἢ «Ὁκτάηχος».¹

Θεωρείται, ὅτι αυθεντική είναι η επιγραφή «Ὁκτάηχος», διότι ἐπὶ των χρόνων του Αγίου Ιωάννη του Δαμασκηνού και των Αγιοσαββιτῶν Πατέρων, Ὁκτώηχος θεωρεῖτο το βιβλίο που χρησιμοποιούσαν οι μονοφυσίτες κατά τη λειτουργικὴ τους τάξη. Επιπλέον, ο Ιωσήφ ο υμνογράφος χρησιμοποιεῖ την επιγραφή «Ὁκτάηχον Νέαν» για να ονομάσει την δική του βίβλο, κάνοντας φανερό ὅτι η παλαιότερη βίβλος του Δαμασκηνού ονομαζόταν «Ὁκτάηχος».² Γνωρίζουμε επίσης ἀπὸ την μουσικολογικὴ ἔρευνα, ὅτι η συστηματοποίηση των οχτῶ ἤχων υπήρχε και πρὶν το 750 μ. Χ.³

Κατὰ τον 8^ο αἰῶνα ο Ἅγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός κατάφερε να αποσαφηνίσει τη δογματικὴ διδασκαλία της Ορθοδόξου Εκκλησίας και ἀνεδείχθη ο συστηματικότερος ὅλων των Πατέρων της Εκκλησίας. Λόγω της ποιητικῆς του ικανότητος, κατόρθωσε να ἐδραιώσει το ὀρθό δόγμα ἐναντι των κακοδοξιών, μέσα ἀπὸ τους ὕμνους και τις προσευχές σε σχέση με το σχέδιο της Θείας Οικονομίας· κατὰ το οποίο ἀποκαταστάθηκε η κοινωνία μεταξύ Θεοῦ και ἀνθρώπου.⁴ Ο Ἅγιος Ιωάννης με τους σκοπούς αὐτούς, δε χρησιμοποίησε το αφηγηματικὸ ὕφος και τη μονότονη μελωδία του κοντακίου, που ἀκμαζε ἐκείνη την εποχή, ἀλλὰ κατέφυγε σε ἀρχαιότερο εἶδος της υμνογραφίας, αὐτὸ του τροπαρίου. Το τροπάριο ἐκείνη την εποχή βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη και προήλθαν νέες μορφές ὕμνων. Τα ποιητικὰ ἔργα του Αγίου Ιωάννη υπήρξαν πάρα πολλά, σε διάφορες μορφές και εἴδη, με ἀποτέλεσμα να επικρατήσουν στη λατρεία.⁵

Ο Ἅγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός συνέταξε με τους στίχους των ψαλμῶν ἐφύμνια στιχηρὰ τροπάρια, που ἐξυμνοῦν το σωτήριο ἔργο της Θείας οικονομίας. Οικοδόμησε και ἄλλα στιχηρὰ που ἀναφέρονται στη Θεοτόκο, τα οποία

¹ Ὁρθοσκευτικὴ Ἠθικὴ Εγκυκλοπαίδεια, σελ. 28.

² ΘΗΕ, σελ. 28.

³ Παρακλητικὴ, σελ. 9.

⁴ ΘΗΕ, σελ. 28.

⁵ ΘΗΕ, σελ. 28.

ονομάζουμε «θεοτοκία». Επίσης, μοναδικά διατύπωσε με σαφήνεια τη δογματική διδασκαλία για το πρόσωπο της Θεοτόκου, στα λεγόμενα «δογματικά». Φυσικά, διατυπώνει για την τιμή των Αγίων, των Μαρτύρων και Ιεραρχών στιχηρά και κανόνες. Συνθέτει επίσης ιδιόμελα στιχηρά για την παρηγοριά των συγγενών και των φίλων, κατά την κοίμηση κάποιου προσφιλούς προσώπου, τα γνωστά «νεκρώσιμα».⁶

Για τον Άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό, πέρα από την ποιητική και υμνογραφική του δεινότητα, είναι γνωστή και η ικανότητα του ως μελωδός. Διαρρύθμισε σε απλούστερη μορφή την προ αυτού ψαλμωδία, προκειμένου να βοηθήσει την πνευματική «ακοή» των πιστών οδηγώντας τους προς την ευσέβεια.⁷

Πολλοί , βέβαια, πέρα από τον Άγιο Ιωάννη εργάστηκαν για τον εμπλουτισμό των ύμνων.⁸ Μετά την εικονομαχία, λόγω της καταστροφής πολλών ιερών κειμένων και λειτουργικών βιβλίων, παρατηρήθηκε συγγραφή ύμνων από πολλούς ποιητές· κυρίως από την Μονή του Αγίου Σάββα της Σιωνίτιδος Εκκλησίας. Τελικός οργανωτής της Παρακλητικής φαίνεται να είναι ο Ιωσήφ ο υμνογράφος.⁹ Λόγω της ποικιλίας και της πληθώρας των ύμνων της Παρακλητικής, έχει καταστεί το βασικό λειτουργικό βιβλίο για τις ακολουθίες του όρθρου και του εσπερινού.¹⁰

Η παρούσα εργασία θα ασχοληθεί με το πρόσωπο της Παναγίας στο λειτουργικό βιβλίο της Παρακλητικής. Όσον αφορά το πρόσωπο της Θεοτόκου Μαρίας, της μητέρας του Ιησού Χριστού, του Υιού και Λόγου του Θεού, είναι λίγες οι μαρτυρίες που έχουμε από τα βιβλία της Καινής Διαθήκης και από την εκκλησιαστική συνείδηση. Ήδη από την αποστολική εποχή έχουμε στοιχεία, μέσω των ιουδαϊκών κύκλων και συγκεκριμένα από τους Ιερούς Ευαγγελιστές, Ματθαίο και Λουκά.¹¹ Μαρτυρίες για το πρόσωπο και τον βίο της Θεοτόκου λαμβάνουμε επίσης από απόκρυφα βιβλία· όπως το Πρωτευαγγέλιον του Ιακώβου.¹²

Με στήριγμα τις πληροφορίες της Αγίας Γραφής και την διαβεβαίωση των πρώτων αποστολικών και μεταποστολικών χρόνων, για την Αποκάλυψη και την δράση της Θεοτόκου στο σχέδιο της θείας οικονομίας, παρέδωσε η Εκκλησία επίσημη δογματική έκφραση της πίστεως αυτής.¹³ Η αλήθεια περί της γέννησης του Υιού και Λόγου του Θεού από την Θεοτόκο εκ Πνεύματος Αγίου, ομολογείται

⁶ ΘΗΕ, σελ. 29.

⁷ ΘΗΕ, σελ. 29.

⁸ Παρακλητική, σελ. 9.

⁹ Παρακλητική, σελ. 10.

¹⁰ Παρακλητική, σελ. 11.

¹¹ ΘΗΕ, σελ. 649.

¹² ΘΗΕ, σελ. 649.

¹³ ΘΗΕ, σελ. 670.

ήδη από τα βαπτιστήρια σύμβολα του Β' αιώνα. Διατυπώνεται επισήμως στο Σύμβολο των Οικουμενικών Συνόδων Νικαίας- Κωνσταντινουπόλεως: « τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐναθροπήσαντα». ¹⁴Αυτή η δογματική αλήθεια διατυπώνει το βάθος της θείας οικονομίας για την σωτηρία του ανθρώπου με την συνδρομή της Παναγίας.

Ο Υιός και Λόγος του Θεού σαρκώθηκε λαμβάνοντας την ανθρώπινη φύση (σώμα και λογική ψυχή) από την Θεοτόκο Μαρία. Αυτό διακηρύχθηκε λόγω της αρειανικής κακοδοξίας, στην οποία διεκύρηξε ότι ο Λόγος του Θεού έλαβε μόνο ανθρώπινο σώμα κι όχι ανθρώπινη ψυχή.¹⁵ Στη συνέχεια οι ιδιότητες της Παναγίας ως Θεοτόκου διασαφηνίστηκε κατά τον Ε' αιώνα, όταν ο Νεστόριος διατύπωσε την κακοδοξία του. Ο Νεστόριος δεν μπορούσε να δεχθεί δύο γεννήσεις στον Υιό και Λόγο του Θεού. Επομένως, απέριπτε την πραγματική γέννηση από την Παναγία και θεωρούσε ότι γέννησε μόνο τον άνθρωπο Χριστό, γι' αυτό και αποδοκίμαζε τον όρο «Θεοτόκος».¹⁶ Η κρίση αυτή αντιμετωπίστηκε με την διδασκαλία του Αγίου Κυρίλλου Αλεξανδρείας κατά την Γ' Οικουμενική Σύνοδο (431), όπου διακηρύχθηκε ότι η Παναγία είναι «Θεοτόκος»· καθώς ο Υιός και Λόγος του Θεού ενοίκησε στην κοιλία της Αειπαρθένου. Με την εξ άκρας συλλήψεως ένωση των δύο φύσεων στον Χριστό και την μετέπειτα γέννηση του από την Παναγία, λαμβάνει την ονομασία «Θεοτόκος».

Ο όρος «Θεοτόκος» στηρίζεται στην υποστατική ένωση των δύο φύσεων και της αρχής της αντιδώσεως των ιδιωμάτων. Η αρχή αυτή είναι αρχέγονη και καινοδιαθηκική, αλλά χρησιμοποιείται και στην εκκλησιαστική γραμματεία. ¹⁷ Στην κάθε φύση του Χριστού, αποδίδονται τα δικά της ιδιώματα. Για παράδειγμα, η πείνα, η δίψα, ο πόνος, η θλίψη, ο θάνατος αποδίδονται στην ανθρώπινη φύση, ενώ ιδιώματα όπως η αθανασία, η παγγνωσία και η πανταχού παρουσία στη θεική. Τα ιδιώματα της κάθε φύσης δεν κοινοποιούνται και δεν αποδίδονται στην άλλη, αλλά στο ένα πρόσωπο του Υιού και Λόγου του Θεού.¹⁸ Σύμφωνα, λοιπόν, με την αρχή της αντιδώσεως των ιδιωμάτων, καθίσταται δυνατή η σύλληψη, η κύηση και η γέννηση του Κυρίου. Επομένως, είναι ορθός ο χαρακτηρισμός της Παναγίας, ως «Θεοτόκου».¹⁹

¹⁴ ΘΗΕ, σελ. 670.

¹⁵ Β. Γιαννόπουλου, Ιστορία και Θεολογία των Οικουμενικών Συνόδων, ΕΝΝΟΙΑ, Αθήνα 2011, σελ. 150.

¹⁶ Β. Φειδά, Εκκλησιαστική Ιστορία Α', Αθήναι 2002, σελ.596.

¹⁷ ΘΗΕ, σελ. 670.

¹⁸ Β. Γιαννόπουλου, Ιστορία και Θεολογία των Οικουμενικών Συνόδων, ΕΝΝΟΙΑ, Αθήνα 2011, σελ. 185-186.

¹⁹ ΘΗΕ, σελ.671.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ενότητα 1^η: Ανακαίνιση του κόσμου μέσω της Θεοτόκου

Ο Θεός ως πάνσοφος και πανάγαθος προνοεί για το δημιουργήματα Του και παρεμβαίνει στην ιστορία του ανθρώπου κατευθύνοντας προς την εν Χριστώ θεία οικονομία.²⁰ Η Θεοτόκος διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στο σχέδιο αυτό. Ο άκτιστος Θεός έλαβε τη φθαρτή φύση των ανθρώπων και την αναμόρφωσε στην κοιλία της Θεοτόκου: «Ὁ φύσει ἄκτιστος, Θεὸς αἰῶνιος, τὴν κτιστὴν τῶν ἀνθρώπων προσειληφώς, φύσιν ἀνεμόρφωσεν, ἐν τῇ ἀγίᾳ σου γαστρὶ, Θεοτόκε ἀειπαρθένε»²¹. Ο Θεός δανείστηκε την ανθρώπινη φύση από τα σπλάχνα της Θεοτόκου και την ανάπλασε: «ἐξ ἀχράντου σου μήτρας σάρκα δανείζεται, ἄνωθεν αὐτήν, ἀναπλάσαι βουλόμενος»²². Με την κυοφορία του Λόγου από την Παρθένο Μαρία μπόρεσε να γίνει η παλαιά φύση καινούρια: «Νέον ἡμῖν, βρέφος ἀπεκύησας, τὸν παλαιὸν ἡμερῶν, νέας ἐπὶ γῆς, τρίβους ὑποδεικνύοντα, καὶ τὴν παλαιωθεῖσαν φύσιν καινουργοῦντα»²³. Εάν οι ειδωλολάτρες τιμούσαν με κάθε τρόπο τις γεννήσεις των Θεών τους, πόσο παραπάνω θα πρέπει οι χριστιανοί να τιμήσουν την Θεοτόκο για την γέννηση του Θεού, που μεταμόρφωσε ολόκληρο το ανθρώπινο γένος.²⁴ Ανακαινίστηκε ολόκληρος ο κόσμος με την κυοφορία του Θεού Λόγου: «Ἀνεκαινίσθη ὁ κόσμος ἐν τῇ κυήσει σου, θεοκυῆτορ Κόρη»²⁵.

Με την κυοφορία του Χριστού από την Θεοτόκο έγινε η ανάπλαση του ανθρωπίνου γένους: «Θέον ἀπεκύησας, παιδίον Πανάμωμε, Χριστὸν τὴν ἀνάπλασιν, ἡμῶν ἐργαζόμενον»²⁶. Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός αναφέρει ότι για τη σωτηρία του κόσμου ο Θεός δεν έστειλε έναν άγγελο, ούτε κάποιο άλλο δημιουργήμα, αλλά ο ίδιος ο Θεός όπως έπλασε τον άνθρωπο την πρώτη φορά, εργάστηκε πάλι ο ίδιος για την ανάπλαση του.²⁷ Πλέον η ανθρωπότητα γνωρίζει μία νέα ζωή, μία δεύτερη ζωή μέσω της Παναγίας: « Ἀνάπλασιν καὶ ζωὴν, διὰ

²⁰ Π. Τρεμπέλα, Δογματική της Ορθοδόξου Εκκλησίας τόμος Β', Ο ΣΩΤΗΡ, Αθήναι 2003, σελ. 20.

²¹ Θεοτοκίον, Ήχος πλ. Β', Μεσονυκτικό Κυριακής, σελ. 579.

²² Κανών της Θεοτόκου, Ήχος πλ. Β', Όρθρος Κυριακής, σελ. 593, «τὴν καταφθαρεῖσαν γὰρ ἀναπλάσαι φύσιν βουληθεὶς, τὴν μήτραν σου ὥκησεν Ἀγνή», Θεοτοκίον, Ήχος πλ. Β', Όρθρος Δευτέρας, σελ. 606, «ἐκ τῆς νηδύος σου, σάρκα προσλαβὼν ἀνέπλασεν», Κανών της Θεοτόκου, Ήχος πλ. Β', Όρθρος Παρασκευής, σελ. 657.

²³ Θεοτοκίον, Ήχος πλ. Β', Όρθρος Τρίτης, σελ. 621, «Ἀσπόρου συλλήψεως, ὁ τόκος ἀνερμήνευτος, Μητὴρ ἀνάνδρου, ἄσπορος ἡ κύησις. Θεοῦ γὰρ ἡ γέννησις καινοποιεῖ τὰς φύσεις», Ωδή δ-Ειρμός, Ήχος πλ. Β', Όρθρος Τρίτης, σελ. 622.

²⁴ Ιωάννου Δαμασκηνού, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αἰπαρθένου Μαρίας, PG96, 661C.

²⁵ Στιχηρά της Θεοτόκου, Ήχος Α', Εσπερινός Σαββάτου, σελ. 16.

²⁶ Θεοτοκίον, Ήχος πλ. Α', Όρθρος τρίτης, σελ. 509, «Ὁ συνυπάρχων Πατρί, ὁ συναἰδὶος Υἱός, ἐπ' ἐσχάτων βουληθεὶς, κατώκησε τὴν μήτραν σου, εἰς ἡμῶν Θεοτόκε, τῶν πιστῶν ἀναγέννησιν· ὅθεν ὕμνοῦμέν σε», Θεοτοκίον, Ήχος πλ. Β', Όρθρος Πέμπτης, σελ. 644.

²⁷ Ιωάννου Δαμασκηνού, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αἰπαρθένου Μαρίας, PG96, 668D.

σοῦ δευτέραν γινώσκομεν, ἄχραντε Μαρία, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως»²⁸. «Μεγάλης διὰ σοῦ, εὐεργεσίας Ἄχραντε»²⁹, κατὰ τον υμνογράφο δέχθηκε το ἀνθρώπινο γένος, διότι μέσω του τόκου της Παναγίας ἐγίνε η ἀνάπλαση των ἀνθρώπου: «τὸν καταξιώσαντα ἐκ μήτρας σου τεχθῆναι, δι' ἅκραν εὐσπλαγχνίαν, καὶ ἀναπλάσαντα, τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος»³⁰. Με την μεσολάβηση λοιπόν της Παναγίας ο Θεός ξαναέπλασε πρὸς το καλύτερο ολόκληρο τον κόσμος, με την ἀνθρώπινη φύση του Χριστοῦ. Ἀφού ο δημιουργικός Λόγος του Θεοῦ ἐγίνε ἓνα με τον ἀνθρώπο, ἐνώθηκε συνάμα με ολόκληρη την πλάση. Κι ἔτσι η Θεοτόκος χάρισε ὅλο αὐτὸ το θησαυρὸ των ἀγαθῶν στον κόσμος.³¹

²⁸ Θεοτοκίον, 'Ηχος Γ', Εσπερινὸς Σαββάτου, σελ. 242.

²⁹ Θεοτοκόν, 'Ηχος Γ', Εσπερινὸς Κυριακῆς, σελ. 263.

³⁰ Θεοτοκόν, 'Ηχος Γ', Εσπερινὸς Κυριακῆς, σελ. 263, «φύσιν τῶν βροτῶν, τὴν συγκεχωσμένην τοῖς πάθεσιν εὐρών, ὡς Θεὸς ἀνέπλασεν. Εὐλογημένος Πάναγνε, ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου», Θεοτοκίον, 'Ηχος Γ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 342, «ἐκ γῆς ἀνυψώθημεν, τὴν φθορὰν τοῦ θανάτου ἐκτινάξαντες», Θεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Β', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 675, «ἐν σοὶ σκηνώσας, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀνέπλασε, τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων», Θεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Δ', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 791, «Τοῦ Ἀδάμ Παρθένε, τοῦ παραπεσόντος μὲν ὥφθης θυγάτηρ, τοῦ Θεοῦ δὲ Μήτηρ, τοῦ ἀνακαινίσαντός μου τὴν οὐσίαν», Θεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 805, «Νόμοι ἐν σοὶ, κεκαινοτόμῃνται φύσεως· ὑπὲρ φύσιν Λόγον γὰρ ἐκύησας», Θεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 845.

³¹ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς το Γενέσιον της Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αἰπαρθένου Μαρίας, PG96, 661C.

Ενότητα 2η: Ανάληψη της φθαρτής φύσεως της Θεοτόκου από τον Υιό και Λόγο του Θεού

Ο Υιός και Λόγος του Θεού για την ανακαίνιση ολόκληρου του κόσμου, έλαβε την ανθρώπινη φύση από την Θεοτόκο, κατά τη σύλληψη Του την ημέρα του Ευαγγελισμού. Με σκοπό την ένωση με τον άνθρωπο, πήρε σάρκα ο Κύριος από τα αγνά σπλάγχνα της Θεοτόκου: «Σαρκοῦται, ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου, ἀνθρώποις ἐνοῦται θέλων ὁ Κύριος, Ἀχραντε»³². Κατασκηνώσε λοιπόν στη μήτρα της Θεοτόκου και προσέλαβε σάρκα: «ὁ ἐν μήτρᾳ τῇ σῇ, κατασκηνώσας Θεὸς Λόγος, σάρκα προσλαβών»³³. Ἐτσι, η Θεοτόκος δάνεισε την σάρκα Της στον Χριστό: «Σάρκα ἐξ αἱμάτων σου, Χριστῷ δανείσασα»³⁴. Συγκαταβατικά ο Κύριος, ο οποίος ήταν αχώρητος, δέχθηκε να κατοικήσει στη μήτρα της Θεοτόκου: «Ὁ ἀχώρητος παντί, ἀστενοχωρήτως κατώκησε, τὴν ἀγίαν σου νηδύν, Θεογεννήτορ Ἀχραντε Δέσποινα»³⁵. Οι άνθρωποι αξιώθηκαν του μεγαλύτερου και πιο σπουδαίου έργου σε όλη την ιστορία του κόσμου, το οποίο δεν είναι άλλο από την ανάληψη την ανθρώπινης φύσεως από τον ίδιο τον Θεό και τη γέννηση του από μητέρα, την Παναγία.³⁶ Ο Λόγος του Θεού έλαβε την ίδια μορφή με τους ανθρώπους μέσω της Θεοτόκου: «μορφῇ τῇ καθ' ἡμᾶς, ἐκ σοῦ ὥράθη, Παρθένε Θεοκυῆτορ»³⁷. Με μυστικό τρόπο βέβαια έλαβε ο Χριστός ολόκληρο τον άνθρωπο από την Παρθένο Μαρία: «Ἀπορρήτως Παρθένε ὁ Ὑψιστος, ἄνθρωπος ἐγένετο ἐκ σοῦ τὸν ἄνθρωπον, ὁλικῶς ἐνδυσάμενος»³⁸.

Η ανθρώπινη φύση που έλαβε ο Θεός, τονίζει ο υμνογράφος, είναι αυτή της Θεοτόκου, από τον προπάτορα της Αδάμ. Η Θεοτόκος έχει το ίδιο «κώδιον», δηλαδή την ίδια προβιά με τον προπάτορα της Αδάμ. Από την προβιά αυτή προήλθε ο «Ποιμὴν» ο οποίος ντύθηκε όλον τον άνθρωπο: «Χαῖρε Σεμνή, τοῦ Ἀδάμ τὸ κώδιον, ἐκ σοῦ προήλθεν ὁ Ποιμὴν, ἐνδυσάμενος ἀληθῶς, ὁ

³² Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 161, «Σάρκα ἐκ τῆς σῆς, γαστρὸς λαμβάνει θέλων», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 194, «Σὺ μόνῃ Θεόνυμφε, τὸν ἐν ὑψίστοις καθήμενον, ἀγκάλαις ἐβάστασας, σάρκα γενόμενον», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 436.

³³ Προσόμια της Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Μικρὸς Εσπερινὸς Σαββάτου, σελ. 242.

³⁴ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 522, «Σάρκα δι' ἡμᾶς, ἐκ σοῦ Θεὸς φορέσας, ἀγνὴν σὲ Πανάμωμον», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 539.

³⁵ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 446.

³⁶ «Ἡ Θεομήτωρ, Τρεῖς Θεομητορικὲς ομιλίες», Αγίου Νικολάου Καβάσιλα, Αποστολική Διακονία, 2010, σελ. 45.

³⁷ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 63, «Ἐφάνη ἐπὶ τῆς γῆς, γενόμενος ἄνθρωπος, ὁ Παντουργὸς ἀγαθοπρεπῶς, ἐκ παρθενικῆς καὶ ἀχράντου σου γαστρὸς», Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 248, «σαρκούμενος τὸ καθ' ἡμᾶς, σὲ Θεομήτορ πανάμωμε», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 478.

³⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 141, «Δύναμις τοῦ Ὑψίστου, Ὑπόστασις τελεία, Θεοῦ Σοφία, σωματωθεῖσα Ἀχραντε ἐκ σοῦ», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 146, «Ὅλην ἀναλαβὼν τὴν ἐμὴν, μορφήν ὁ πλάστης καὶ Θεὸς ἐνεδύσατο, μορφῶσαι τὴν πρὶν πεσοῦσαν μορφήν Ἀδάμ βουληθεῖς», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 543.

ὑπερυψούμενος ὅλον με τὸν ἄνθρωπον»³⁹. Ἡ Θεοτόκος ὡς θυγατέρα τοῦ Ἀδάμ ἀποτελεῖ τὴ λοχεύτρια τοῦ Δημιουργοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀνάπλαση τοῦ: «ὅτι θυγάτηρ χοικοῦ, τοῦ πεπτωκότος μὲν Ἀδάμ, Θεοῦ ἐχρημάτισε, τοῦ ἑαυτῆς Δημιουργοῦ τε λοχεύτρια, εἰς σωτηρίαν ἡμῶν καὶ ἀνάπλασιν»⁴⁰. Ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐὰ ἀφῆσαν ὡς κληρονομία στὴν Θεοτόκο φθαρτό σῶμα, καὶ Εκείνη μέσα στα σπλάγχχνα Τῆς ετοίμασε τὸ ρούχο τῆς ἀφθαρσίας.⁴¹ Ὁ Κύριος ἀναμόρφωσε τὴν προ τῆς παραβάσεως ἀνθρώπινη φύση τὴν ὁποία ἔλαβε ἀπὸ τὴ Θεοτόκο, σύμφωνα με τὸν ὑμνογράφο: «Σωματωθέντα τὸν κτίστην τῶν ἀπάντων, ἔσχες ἐν τῇ μήτρᾳ σου θεομακάριστε, ἀναμορφοῦντα τὸν ἄνθρωπον, τὸν πρὶν πεσόντα, τῇ παραβάσει διὰ τοῦ ὄφεως· Θεὸν γὰρ γεγέννηκας, σαρκὶ ἀφράστως ἡμῶν»⁴².

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς σημειώνει ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἔλαβε τὴν πιο ἔξοχη μορφή τῆς ἀνθρώπινης φύσης ἀπὸ τὰ πάντα καὶ ἀμόλυντα σπλάγχχνα τῆς Παναγίας, χωρὶς νὰ σταματήσει νὰ εἶναι ὁμοούσιος με τὸν Θεὸ Πατέρα.⁴³ Σημειώνει ὁ ὑμνογράφος, ὅτι ὁ Κύριος ἔλαβε τὴν ἴδια μορφή με ἐμᾶς, ἀπὸ τὴ Θεοτόκο χωρὶς νὰ υπάρξει τροπὴ στὴν θεϊκὴ φύση τοῦ Λόγου: «Μορφοῦται τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐκ τῆς ἀκηράτου Κόρης, ὁ σχήματι ἅμιρος, σχήματι ὑπάρξας καὶ πράγματι, μὴ τραπεῖς τὴν Θεότητα ἄνθρωπος»⁴⁴. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸς τῆς Παρθένου, εἶναι ἴσος με τὸν Πατέρα, μία υπόστασις με δύο τέλειες φύσεις, τὴν θεϊκὴ καὶ τὴν ἀνθρώπινη: «Ἰσος Πατρί, ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου, Λόγος Θεοῦ, υπόστασις τελεία, ἐν δύο φύσεσιν, Ἰησοῦς ὁ Κύριος, Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος»⁴⁵. Ἡ Θεοτόκος ἐντάσσεται στὸ σχέδιο τῆς Θείας Οἰκονομίας καὶ λαμβάνει τὴ σημαντικὴ θέση ποὺ τῆς ταιριάζει. Ὡς ἐκ τούτου, γίνεται μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ παραχωρεῖ τὴν ἀνθρώπινη φύση στὴν υπόστασις τοῦ Λόγου. Ἡ ἀνθρώπινη φύση, δηλαδή, κατὰ τὸ Ματσούκα, ποὺ προσφέρει ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ μοναδικὴ κτιστὴ πραγματικότητα ποὺ ἐνώνεται κατ' οὐσίαν με τὸ Θεό.⁴⁶ Ἡ

³⁹ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 35.

⁴⁰ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 31.

⁴¹ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Εἰκῶμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος Β', PG96, 733C.

⁴² Προσόμια τῆς Θεοτόκου, 'Ἦχος Δ', Μικρὸς εσπερινὸς Σαββάτου, σελ. 348, «σωματοθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐκ σοῦ Θεοτόκε», 'Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 453.

⁴³ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Εἰκῶμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος Α', PG96, 704B.

⁴⁴ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 255, «Ὅλον εἴληφεν ἐκ σοῦ, ἀνελλιπῶς τὸν ἄνθρωπον», Θεοτοκίον, 'Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ. 267, «Ὁ κτίστης τῶν ἀπάντων, καὶ ὑπέρθεος Κύριος, προσλαβὼν τὸ καθ' ἡμᾶς ἐκ σοῦ Πανύμνητε», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 328.

⁴⁵ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 254, «Ὑπεδέξατο ἐν ὕλῃ, ἡ Παρθένος τὸν ἄλλον, ἐν μεθέξει ὕλης, βρέφος ἐξ αὐτῆς χρηματίσαντα· ὅθεν ἐν δύο οὐσίαις εἰς γνωρίζεται», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 362, «Συνέλαβες, ἐν γαστρὶ Θεομήτορ τὸν ἀναρχον, Θεὸν Λόγον, δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους γενόμενον, καθ' ἡμᾶς ἀτρέπτως, ἐν δυοὶ γνωριζόμενον φύσεσιν», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 440, «σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν, ἠνώθη ὡς εὐσπλαγχνος, ἐν σοὶ τῇ Παναγίᾳ», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 479.

⁴⁶ Ν. Ματσούκα, Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία Β', ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, σελ. 294- 295.

Θεοτόκος δεν κυοφόρησε Θεό ασώματο, ούτε άνθρωπο ψιλό, αλλά τέλειο Θεό και τέλειο άνθρωπο: «Οὐ Θεὸν ἀσώματον, οὐδὲ πάλιν ἄνθρωπον ψιλόν, προήγαγεν ἡ ἀγνή, Κόρη καὶ σεμνή, ἀλλ' ἄνθρωπον τέλειον, καὶ ἀψευδῆ, τέλειον Θεόν»⁴⁷.

Ο ἀναρχος Θεός που εἶναι ἀσώματος καὶ ἀυλος, παίρνει τὸ σῶμα του ἀπὸ μία γυναῖκα, τὴ Θεοτόκο· παρόλο που εἶναι Θεός γίνεται ἄνθρωπος.⁴⁸ Ο Δημιουργός του χρόνου ἔλαβε ἀρχή ἀπὸ τὴν Παναγία: «Συνέλαβες Ἄχραντε, τὸν τῶν ὅλων κτίστην καὶ Θεόν»⁴⁹. Ἐγίνε παιδί ἀπὸ τὴν Θεοτόκο ὁ Ἄχρονος Λόγος: «ὅτι παιδίον δέδοται ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων, ἐκ τῆς Παρθένου σαρκωθεὶς Θεὸς ἡμῶν»⁵⁰, βρέφος ἐγίνε ὁ Κύριος: «ἐκ σοῦ Παρθένε ἐκὼν, βρέφος πεπλαστούργηται»⁵¹ Ἡ Θεοτόκος ἔτυχε τῆς μοναδικῆς τιμῆς τῆς κυήσεως ἐνός ἀπὸ τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδος: «σὺ γὰρ τὸν ἕνα ἀπεκύησας, τῆς Τριάδος σεσαρκωμένον»⁵². Εἶναι ἡ μόνη που μπόρεσε νὰ κυοφορήσῃ τὸν σαρκωμένο Λόγο τοῦ Θεοῦ: «Ἡ μόνη τὸν ἄχρονον, Υἱὸν ἐν χρόνῳ, τεκοῦσα σαρκούμενον, Παναγία Δέσποινα»⁵³.

Ο Θεός πήρε τὴν ἀνθρώπινη φύση ἀπὸ τὴν Θεοτόκο καὶ ἐτσι θεώθηκε τὸ ἀνθρώπινο γένος: «Θεὸν σωματώσασα παρθενικῶν σου, αἱμάτων ἐθέωσας, Παρθένε τὸ ἀνθρώπινον»⁵⁴. Ο ἀναρχος Λόγος σαρκώθηκε ἀπὸ τὴ Θεοτόκο καὶ φώτισε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὰ σκοτισμένα: «Ἀνάρχου Γεννήτορος, Υἱὸς Θεὸς καὶ Κύριος, σαρκωθεὶς ἐκ Παρθένου ἡμῖν ἐπέφανε, τὰ ἐσκοτισμένα φωτίσαι»⁵⁵. Με

⁴⁷ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 481.

⁴⁸ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Αἰειπαρθένου Μαρίας, PG96, 664D.

⁴⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 493 «Ἀρχὴν ὑπὸ χρόνον εἰληφώς, πιστεύεται ἐκ σοῦ, ὁ χρόνων δημιουργός, Μήτηρ ἀειπάρθενε «, Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 161, «Τὸν χρόνων ἐπέκεινα, καὶ πρὸ αἰώνων Θεόν, ἐν χρόνῳ ἐκύησας, ὑπερφυῶς ἐν σαρκί, θεάνθρωπον Ἄχραντε», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 255, «ἐκ σοῦ Δέσποινα, κτιστὸς καὶ ὑπὸ χρόνον, ὡς ἄνθρωπος γίνεται, σφῶζων τὸν ἄνθρωπον», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 435, Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 493.

⁵⁰ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 148.

⁵¹ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 147, «Νέον ὡς βρέφος ἡμῖν, τὸν προαιώνιον Υἱὸν τέτοκας», Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 162.

⁵² Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 152, «Μίαν μὲν ὑπόστασιν, ἐν δυοὶ ταῖς φύσεσι, Πανάμωμε τέτοκας, Θεῶν δὲν σωματούμενον», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', σελ. 479.

⁵³ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 61, «τὴν τὸν προαιώνιον, Λόγον καὶ αἰδίον, δι' εὐσπλαγχνίαν ἄφατον, ἐνανθρωπήσαντα», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 442.

⁵⁴ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 193, «Σάρκα ἐξ αἵματος παρθενικοῦ, εἰληφας Χριστέ, ἄσπορον ἄχραντον», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 364, «Τὸν Λόγον τοῦ Πατρός, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ἐγνώμεν, Θεοτόκε Παρθένε», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 390, «Τὸν Σωτῆρα καὶ Θεόν, καὶ Λυτρωτὴν καὶ Δεσπότην, σαρκὶ τεκοῦσα, Πάναγγε Δέσποινα», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 397.

⁵⁵ Ωδὴ θ- Εὐρυμός, Ἦχος Β', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 208, «ἐκ τῆς σῆς παρθενίας σεσάρκωται, ὁ τῶν ἀπάντων Κύριος», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 368, «Ρευστὴν προσλαβόμενος, βροτείαν φύσιν, ἐκ τῆς σῆς Πανάμωμε, γαστρὸς ὁ ἄφθαρτος», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 369.

την ανάληψη της ανθρώπινης φύσεως από την Θεοτόκο ανύψωσε τους ανθρώπους στον ουρανό και τους απάλλαξε από την παλιά φθορά : «Υψωσεν εἰς οὐρανοὺς τὴν τῶν ἀνθρώπων, προσλαβόμενος φύσιν ἀτρέπτως, ὁ Υἱός σου Πάναγνε Θεοτόκε, ὑπερβολῇ ἀγαθότητος, ῥυσάμενος τῆς πάλαι φθορᾶς»⁵⁶. Ο Θεός ἔλαβε τὴν ἴδια μορφή με εμάς, τὴν ἀνάπλασε κατασκηνώνοντας στὴν Θεοτόκο: «ἐν σοὶ γὰρ ὁ θεῖος Λόγος, τὴν ἡμετέραν μορφήν, ἀναπλάσαι θέλων κατεσκήνωσε, καὶ σοῦ ἐξελήλυθε, σαρκοφόρος ὡς εὐσπλαγχνός»⁵⁷. Με τὴ σύλληψη τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ δέχθηκε τὴ σωτηρία ὁ κόσμος: «Τὸν ἰλασμόν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἐν νηδυῖ συλλαβοῦσα Ἀγνή, σωτηρίαν τέτοκας»⁵⁸.

Ἦλθε ὁ Θεός καὶ κατοίκησε στὴν καθαρὴ κοιλία τῆς Θεοτόκου κι ἔτσι ἔσωσε τὸ ἀνθρώπινο γένος: «Ὅτε πρὸς ἡμᾶς, ὁ Θεὸς ἐλθεῖν κατηξίωσε, τότε σου Πάναγνε, τὴν καθαρωτάτην νηδὺν ἐγκατάκησε, καὶ ἔσωσε διὰ σοῦ τῶν ἀνθρώπων τὸ φύραμα»⁵⁹. Ο Θεός Λόγος φόρεσε ὅλο τὸν ἄνθρωπο καὶ δώρισε τὴν ἀφθαρσία στοὺς ἀνθρώπους: «Φορέσας με τὸν ἄνθρωπον, ἐκ γαστροῦ σου πρόεισιν, ὁ ποιητὴς Πανάχραντε, ἀφθαρσίας στολὴν δωρούμενος»⁶⁰. Ἡ κοιλία τῆς Θεοτόκου ἀναδείχθηκε ὁ σωρὸς, στὸν ὁποῖο κατοίκησε ὁ σίτος ποὺ ἔφερε ζωὴ στοὺς ἀνθρώπου: «Ἡ κοιλία σου Πανάμωμε, θημωνία σεπτῆς ἄλωνος, ἐδείχθη κόσμῳ, σῖτον φέρουσα ζωῆς, τὸν τρέφοντα τὰ πάντα»⁶¹. Ο Κύριος, θέλωντας νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπο λοιπόν, βρῆκε καθαρὴ τὴ γαστέρα τῆς Θεοτόκου καὶ ἔτσι κατοίκησε ἐντὸς Τῆς, γιὰ νὰ καθαρῇ τὴν ἀνθρώπινη φύση: «ἐν γαστρὶ σου, καθαρῶς ὁ Δεσπότης ἐσκήνωσεν, ἐκκαθάραι θέλων, τῶν ἀνθρώπων Παρθένε τὸ φύραμα»⁶².

⁵⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 23.

⁵⁷ Στιχηρὰ τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Τρίτης, σελ. 514.

⁵⁸ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 109.

⁵⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 139, «Ὁ Κύριος ἐν σοί, κατοικήσας Πανάχραντε», Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 453 .

⁶⁰ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 189, «σαρκωθείς ὁ Ὑψιστος, ἐκ γαστροῦ σου Μητροπάρθενε», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 439, «ἀναλαβὼν ὁ πλαστοργός, ἐκ σοῦ τῷ κόσμῳ διέπνευσε», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 521.

⁶¹ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Τρίτης, σελ. 398.

⁶² Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 440, «Οὐράνωσας, γεωθεῖσαν τὴν φύσιν Πανάμωμε, τῶν ἀνθρώπων, καὶ φθαρεῖσαν αὐτὴν ἐκαινούργησας», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 440.

Ενότητα 3^η : Η ήττα του Άδη με την σάρκωση του Λόγου του Θεού

Η Παναγία με την αποδοχή της κυοφορίας του Λόγου του Θεού έλαβε ένα σημαντικό ρόλο στο σχέδιο για τη σωτηρία του ανθρώπου, όπως προαναφέραμε. Ο άνθρωπος με την ενσάρκωση του Λόγου ανακαινίστηκε και ελευθερώθηκε από την κατάρρα του θανάτου όπως μας υπενθυμίζει το γνωστό θεοτοκίον: «διά γάρ τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, ὁ ἄδης ἠχμαλώτισται, ὁ Ἀδάμ ἀνακέκληται, ἡ κατάρρα νενέκρωται, ἡ Εὐὰ ἠλευθέρωται, ὁ θάνατος τεθανάτωται, καί ἡμεῖς ἐζωοποιήθημεν»⁶³. Με τον καρπό της Θεοτόκου νεκρώνεται ο εχθρός, καταργείται ο Άδης και θα ελευθερώνεται ο άνθρωπος από τα δεσμά του: «Νενέκρωται ἐχθρὸς τῷ ζωηφόρῳ σου, καρπῷ θεοχαρίτῳ, καὶ πεπάτηται ὁ ἄδης προφανῶς, καὶ οἱ ἐν δεσμοῖς ἠλευθερώθημεν»⁶⁴. Ἐγινε ἡ Θεοτόκος πρόξενος καὶ βοηθὸς τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ: «Σωτηρίας πρόξενος ἡμῖν καὶ τῆς εἰς ἀπεράντους αἰῶνας, διαμονῆς τε καὶ λαμπρότητος, Ἀγνὴ ἐγένου Πανάμωμε»⁶⁵. Πρὶν κατέβει ὁ Σωτὴρ στὴ γῆ ἔπρεπε πρῶτα νὰ ἐρθεῖ μία ἀνθρώπινη δικαιοσύνη γιὰ νὰ ἀντισταθμίσει τὴν ἀνθρώπινη κακία. Αὐτὴ τὴ δικαιοσύνη σύμφωνα με τὸν Ἅγιο Νικόλαο Καβάσιλα τὴν ἔφερε ἡ Θεοτόκος, καθαρίζοντας τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ὅπως ἡ φλόγα μεταδίδεται σ' ὅποιο σῶμα συναντήσει, ἔτσι κι ἡ Παρθένη μετέδωσε τὸ λαμπρό φῶς τῆς.⁶⁶

Ὁ Θεὸς που σαρκώθηκε στὴν κοιλία τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὸν ὑμνογράφο λύτρωσε τὴν ἀνθρώπινη φύση ἀπὸ τὴν κατάρρα τοῦ θανάτου καὶ ἴασε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὶς οὐδύνες: «Θεὸς ἐκ σοῦ προελθὼν, ἐλυτρώσατο τὴν φύσιν τῆς κατάρρας, καὶ ἴασατο τὰς πάντων οὐδύνας»⁶⁷. Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων σώθηκε μέσῳ τοῦ τόκου τῆς Θεοτόκου, που κυοφόρησε τὴν ἰδίᾳ τὴ Ζωὴ καθαιρώντας τὸν θάνατο: «Σέσωσται τὸ γένος, τῶν ἀνθρώπων τῷ τόκῳ σου· σὺ γὰρ ἐκύησας ἡμῖν, τὴν ἐνυπόστατον ζωὴν, καθαίρεσιν καὶ πρὸς ζωὴν ἐργαζομένην ἐπάνοδον»⁶⁸. Ἡ σκιά τοῦ νόμου καὶ τὰ αἰνίγματα τοῦ παρελθόντος παρήλθαν με τὴν ἔλευση τοῦ σαρκωμένου Λόγου ἀπὸ τὴ Θεοτόκο: «Νόμου σκιά, καὶ τὰ πρὶν αἰνίγματα, τῷ σῶ παρῆλθον τοκετῷ Θεομήτορ»⁶⁹. Γιὰ νὰ θεωθεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἡ Θεοτόκος κυοφόρησε τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ σταυρωθεῖ καὶ θὰ γευθεῖ τὸν θάνατο: «Ἵνα θεώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἐκ σοῦ Παρθένη τίκεται Θεός, καὶ

⁶³ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 39.

⁶⁴ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 33.

⁶⁵ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 128.

⁶⁶ «Ἡ Θεομήτωρ», σελ. 175.

⁶⁷ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 111.

⁶⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 123.

⁶⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 127.

σταυροῦται, καὶ θανάτου γεύεται»⁷⁰. Ἡ Θεοτόκος ἔδωσε τον Μονογενή Υἱό Της για τη σωτηρία του ανθρώπου: «τὸν μονογενῆ γὰρ σοῦ Υἱόν, ὑπὲρ ἡμῶν εἰς θάνατον δέδωκας»⁷¹. Ἡ ἀνθρωπότητα, κατὰ τον υμνογράφο, βρήκε τη λύση για το πρόβλημα του θανάτου με την σταύρωση του Μονογενή Υιού της Παναγίας: «λύτρωσιν γὰρ εὗρατο, διὰ σοῦ τέκνον φίλτατον· ξύλῳ γὰρ ἰάτρευσας, τὴν τοῦ ξύλου κατάκρισιν»⁷².

Οἱ ἄνθρωποι ἀφού ἔχασαν τον παράδεισο, την πρώτη ευτυχία, συνεχίζουν να την ἀποζητοῦν. Δὲν μποροῦσε ὁμως κανεὶς ἀπὸ τους ἀγγέλους να προσφέρει ἐκ νέου αὐτή την πρώτη χαρά, γι αὐτό βοήθησε ἡ Θεοτόκος ἐνώνοντας τους ἀνθρώπους με τον Θεό ξανά, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Ἅγιος Νικόλαος Καβάσιλας.⁷³ Μέσω της Παναγίας, ξανά ὁ Ἀδὰμ χαίρεται στους οὐρανούς: «δι' ἧς Ἀδὰμ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, χαίρων πεπολίτευται»⁷⁴. Λύθηκε το πρόβλημα του θανάτου ἀπὸ την Παρθένο με τη σάρκωση του Λόγου, ἐπισημαίνει ὁ υμνογράφος: «Ἐλήλυθας, ἐκ Παρθένου οὐ πρέσβυς οὐκ Ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος, σεσαρκωμένος, καὶ ἔσωσας, ὅλον με τὸν ἄνθρωπον»⁷⁵. Για να ιαθεῖ πλέον ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ την προπατορική ἀμαρτία, ἡ Θεοτόκος κυοφόρησε τον Χριστό που ἀνόρθωσε καὶ πάλι τον ἄνθρωπο: «Ἰάσω, τὸ τῆς Εὐας σύντριμμα, καὶ τὴν πάλαι ταλαιπωρίαν· τὸν κτίστην γὰρ τέτοκας, τοὺς πτώματι καταρραγέντας ἡμᾶς, ἀνορθῶσαι τὸν δυνάμενον, Θεογεννήτορ μόνη Μητροπάρθενε»⁷⁶.

Ἡ ἀνθρώπινη φύση μπόρεσε να ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ την ἀμαρτία δια μέσου της Θεοτόκου: «Φύσις ἀνθρώπων δουλεύουσα, τῇ ἀμαρτίᾳ Δέσποινα ἀγνή, διὰ σοῦ ἐλευθερίας ἔτυχεν»⁷⁷. Ἡ Θεοτόκος μέσω της διάθεσης της ἀνέστησε την

⁷⁰ Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Παρασκευῆς, σελ. 219, «Ἰσουργὸν τῷ τεκόντι, ἔτεκες Λόγον, θεώσαντα, τῶν βροτῶν τὴν οὐσίαν», Κανὼν της Θεοτόκου, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 295.

⁷¹ Ωδὴ δ- Εἰρμός, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Κυριακῆς, σελ. 253.

⁷² Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Παρασκευῆς, σελ. 320, «Ἐν τῷ Σταυρῷ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, κατεργασάμενος ὁ Υἱός σου Παρθένε», Κανὼν της Θεοτόκου, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Παρασκευῆς, σελ. 328, «Ἐλύθη ἡ τῆς ἁρᾶς, τῆς πάλαι κατάκρισις, τῇ σῇ μεσιτείᾳ Παρθένε ἄχραντε», Κανὼν της Θεοτόκου, 'Ηχος πλ. Α', 'Ορθρος Κυριακῆς, σελ. 475.

⁷³ « Ἡ Θεομήτωρ », σελ. 165.

⁷⁴ Κανὼν της Θεοτόκου, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Κυριακῆς, σελ. 147, «Ἀνέτειλεν, ἐκ γαστρὸς σου Πατὴρ τὸ ἀπαύγασμα, Χριστός, καὶ ἐφώτισε τὴν Οἰκουμένην σταυρούμενος», Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 190.

⁷⁵ Ωδὴ δ'-Εἰρμός, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 189, «Ἐλήλυθεν ἐπὶ σοί, ὁ Δεσπότης τῆς κτίσεως, σωματωθησόμενος, καὶ διασφῶν ὡς εὐσπλαγχνος, ὅλον με τὸν ἄνθρωπον», Θεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Πέμπτης, σελ. 204.

⁷⁶ Θεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Σαββάτου, σελ. 232, «Μήτηρ Θεοῦ, τὸν γὰρ ζωοδότην ἐγέννησας ἡμῖν, τὸν ζωοποιούντα, τὰ πάντα βουλήματι», Θεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Σαββάτου, σελ. 233, «Τῷ τόκῳ σου ἀπεστείρωσας Κόρη, τὴν τοῦ προπάτορος ἁρὰν», Θεοτοκίον, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Τρίτης, σελ. 283, «Ἐν χρόνῳ ἀπεκύησας, τὸν χρόνων ἐπέκεινα, λύοντα τὰ χρόνια δεσμά, τοῖς δεσμοῖς αὐτοῦ Ἀχραντε, Ἀδὰμ τοῦ πρωτοπλάστου», Θεοτοκίον, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 300, «Σὲ τὴν Παρθένον, τὴν ὑπὲρ λόγον ἐν γαστρί, τὸν ἀπερίληπτον Λόγον συλλαβοῦσαν, τὸν τοῖς νεκροῖς τὴν ζωὴν δίδοντα», Θεοτοκίον, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Σαββάτου, σελ. 340.

⁷⁷ Κανὼν της Θεοτόκου, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Κυριακῆς, σελ. 149.

ανθρώπινη φύση από την διολίσθηση προς τον Άδη: «φύσει τῇ σαθρᾷ, Λόγος Θεοῦ, ἐν μήτρᾳ σου Ἀγνή, καὶ ταύτην ἀνέστησε, πρὸς ἄδην ὀλισθήσασαν»⁷⁸. Ἡ Θεοτόκος ἔλυσε την παλαιὰ καταδίκη, την οποία ο ἄνθρωπος ὀφείλε να υποστεί, διατυπώνει ο υμνογράφος: «Ἐλυσας δεσμοῦ, τῆς πάλαι καταδίκης, Θεοκυῆτορ τὸ ἀνθρώπινον»⁷⁹. Ὁ Κύριος με τὴ σάρκωση ἀπὸ την Παρθένο φώτισε τὰ σκοτινιασμένα: «σαρκωθεὶς ἐκ Παρθένου ἡμῖν ἐπέφανε, τὰ ἐσκοτισμένα φωτίσαι, συναγαγεῖν τὰ ἐσκορπισμένα»⁸⁰. Ἡ Θεοτόκος ἐγένε Βασίλισσα με τὴ κυφορία του Χριστοῦ που διάλυσε τὸ βασίλειο του Ἀδῆ: «Βασίλισσα πέφυκας, τὸν Βασιλέα Κύριον, ὑπὲρ λόγον τεκοῦσα, τὸν διαλύσαντα, Αἰδου τὰ βασίλεια Κόρη»⁸¹. Με τὴ Θεοτόκο ἐγένε τὸ ἀνθρώπινο εἶδος κοινωνός της θείας φύσεως: «Θείας γεγόναμεν κοινωνοὶ φύσεως, διὰ σοῦ Αἰπάρθενε· Θεὸν γὰρ ἡμῖν σεσαρκωμένον ἔτεκες»⁸². Με τὴν κυφορία του Λόγου του Θεοῦ ἡ Θεοτόκος ἔφερε στὴν ἀγαθότητα τοὺς ἀνθρώπους: «Ἀγαθὸν κῆσασα Θεόν, πάντας ἀγαθύνοντα, τοὺς τῇ φθορᾷ κεκρατημένους Πάναγνε, τοῦτον καθικέτευε»⁸³. Παρατηροῦμε ὅτι στα παραπάνω σημεία, οἱ διάφοροι υμνογράφοι, θέλουν να τονίσουν τὴ σωτηριώδη σημασία της θέσεως της Παναγίας στὴ λύτρωση του ἀνθρώπινου γένους.

Συνεχίζοντας, σε ἄλλα σημεία κατὰ τοὺς υμνογράφους, εἶναι ἡ μοναδική γυναίκα που μπόρεσε να κυφορήσει τὸν Θεό για να λύσει τὴν δυναστεία του θανάτου: «σὺ γὰρ μόνη τοῖς ἐπὶ γῆς, Θεὸν ἐκυφόρησας, τὸν τοῦ θανάτου λύσαντα, τὴν δυναστείαν Μητροπάρθενε»⁸⁴. Ἡ Θεοτόκος ἐζήσε ἀνώτερη ζωὴ ἀπὸ τὴ φυσική, διότι ζούσε για τὸν Θεό υπηρετώντας Τον στὴ προαιώνια ἀπόφαση Του για τὴ σωτηρία του κόσμου.⁸⁵ Ὁ Θεός κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐράνιο θρόνο Του καὶ σκῆνωσε στὴν κοιλία της Θεοτόκου για να ἀνυψώσει τὸν ἄνθρωπο: «Ἀπὸ τοῦ θρόνου κατήλθε τοῦ ὑψηλοῦ, ὁ Χριστὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀνυψῶν ὡς φιλάνθρωπος, διὰ σοῦ Πανάχραντε»⁸⁶. Ὁ Λόγος του Θεοῦ

⁷⁸ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 153, «Ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, τοὺς καρπῶ ὀλισθήσαντας, τοῦ Παραδείσου Ἀγνή, πολίτας εἰργάσατο», Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Λειτουργία Δευτέρας, σελ. 169, «ἡ τὸν συμπαθέστατον Λόγον κῆσασα, τὸν τῷ ἰδίῳ αἵματι, ἐκ φθορᾶς τοὺς ἀνθρώπους ῥυσάμενον», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 220.

⁷⁹ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 194.

⁸⁰ Ωδὴ θ'-Εἰρμός, Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 195.

⁸¹ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 196, «Λόγον τοῦ Πατρός, ὑπὲρ λόγον τέτοκας, λύσαντα πάσης ἀλογίας τοὺς βροτούς», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος γ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 297, «Παρήλθον τὰ σκιωδῶς, τῷ νόμῳ τελούμενα· τὸν γὰρ νομοδότην Χριστὸν ἐκύησας, χάριν ἱλασμόν καὶ φωτισμόν, ἡμῖν νομοθετοῦντα, καὶ τῆς κατάρας ἐξαιρούμενον», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ.Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 520.

⁸² Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 200.

⁸³ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 202, «ἐκύησας τὸν λύσαντα διὰ ξύλου, δεσμίους ἅπαντας», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 216.

⁸⁴ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 238.

⁸⁵ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Εὐκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν της Θεομήτορος Β', PG96, 676B.

⁸⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 245.

λαμβάνοντας την ανθρώπινη φύση, αναφέρει ο Ιωάννης Δαμασκηνός, θα τρέξει σα γίγαντας το δρόμο της ζωής των ανθρώπων, περνώντας από τα πάθη και τον θάνατο προκειμένου να δέσει τον ισχυρό εχθρό, το διάβολο, αρπάζοντας την ανθρώπινη φύση ώστε να επαναφέρει το χαμένο πρόβατο στον ουρανό.⁸⁷

Γι' αυτό δοξολογείται η Θεοτόκος για την σωτηριώδη κυοφορία του σαρκωμένου Θεού: «Τὴν ἀγνὴν ὑμνήσωμεν Θεοτόκον, τὴν τὸν Θεὸν τεκοῦσαν, τὸν τῷ θανάτῳ τῷ ἑαυτοῦ, θάνατον ἡμῖν ἀναμοχλεύσαντα, καὶ ζωὴν πηγάσαντα τὴν ἀγῆρα»⁸⁸. «Ἰερωτέρα ὡς μήτηρ τοῦ πλαστουργοῦ» εἶναι ἡ Θεοτόκος διότι μέσω της κυήσως της δόθηκε ἡ σωτηρία στους ἀνθρώπους: «τοῦ τὸν θάνατον λύσαντος, Θεοτόκε Πάνσεμνε, καὶ ἀφθαρσίαν ἡμῖν δεδωρημένου»⁸⁹. Ὁ παράδεισος εἶχε κλειστεί ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τώρα ἀνοίξε καὶ πάλι ὁ δρόμος πρὸς τὸ δέντρο της ζωῆς.⁹⁰ Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ στο σχέδιο της Θείας Οικονομίας σαρκώθηκε ἀπὸ τὴν Θεοτόκο που ἦταν ἡ μόνη ἀγνή που μποροῦσε νὰ ἀναλάβει αὐτὸ τὸ ρόλο: «Ὁ ἐξ ἀνάρχου Πατὴρ ὁ Υἱὸς ἀχρόνως, διὰ συγκατάβασιν καὶ σωτηρίαν βροτῶν, Θεὸς ὢν ἄνθρωπος γέγονεν, ἵνα παρὰ σῃ, τῷ πρωτοπλάστῳ νῦν τὸν Παράδεισον... ὅθεν Μητέρα ἀπειργάσατο, νυμφοτόκον Ἀγνὴν τὴν ἀμόλυντον»⁹¹.

Ἡ Θεοτόκος γέννησε με ἀφραστο τρόπο τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ κι ἐτσι λυτρώθηκε ἀπὸ τὴν κατάρα τοῦ θανάτου τὸ ἀνθρώπινο γένος: «Ἀφράστως τὸν ποιητὴν γεγέννηκας, τῶν ὅλων Πάναγνε, τῆς παλαιᾶς λυτρούμενον ἀρᾶς»⁹². Ἡ Θεοτόκος ἔδωσε τὰ τρόπαια τῆς νίκης στους ἀνθρώπους: «τῷ λαῷ σου δώρησαι, τῆς νίκης τρόπαια»⁹³. Ἡ φύση, ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Ιωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἀς χαίρεται που ἀπὸ αὐτὴ θὰ ντύσει ὁ τσοπάνης τὸ πρόβατο καὶ θὰ σχίσει τὸ ρούχο τῆς παλιᾶς καταδίκης.⁹⁴ Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ κατέβηκε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ σκῆνωσε στὴν μόνη καθαρὴ κοιλία τῆς Θεοτόκου γιὰ νὰ κατευνάσει τὴν ἀμαρτία με τὴ χάρι Του: «Ἰησοῦς κατῆλθε, μόνην καθαρὰν σε εὐράμενος, Θεογεννῆτορ Παρθένε, καὶ κατέκαυσεν, ἀμαρτίας, χειμάρρους δεινούς, θεία χάριτι»⁹⁵. Ἐλυσε ἡ

⁸⁷Ιωάννου Δαμασκηνού, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αἰπαρθένου Μαρίας, PG96, 665A.

⁸⁸ Θεοτοκίον, 'Ηχος Γ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 336.

⁸⁹ Θεοτοκίον, 'Ηχος Γ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 337.

⁹⁰ Ιωάννου Δαμασκηνού, Εγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος Β', PG96, 733C.

⁹¹ Προσόμια τῆς Θεοτόκου, 'Ηχος Δ', Εσπερινός Σαββάτου, σελ. 348.

⁹² Θεοτοκίον, 'Ηχος Δ', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 353, «Ῥυόμενος ἡμᾶς, καταδίκης ἀρχαίας, ὁ Υἱὸς ὁ τοῦ Θεοῦ, ἠδόκησεν Ἀγνή, καὶ Υἱὸς χρηματίσαι σου», Θεοτοκίον, ἡχος Δ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 450, «Θεὸν γὰρ ἐγέννησας, σεσωματωμένον, ἀπερινοήτως, τὸν λυτρωσάμενον ἡμᾶς, δεδουλωμένους τοῖς παραπτώμασιν», Θεοτοκίον, ἡχος Δ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 460, «ὅτι ἀνήγαγες ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς», Θεοτοκίον, ἡχος πλ. Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 471.

⁹³ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ηχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 369.

⁹⁴ Ιωάννου Δαμασκηνού, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αἰπαρθένου Μαρίας, PG96, 668A.

⁹⁵ Θεοτοκίον, 'Ηχος Δ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 379, «Παντευλόγητε μόνη, δεδοξασμένη, ἡ τὸ γένος ἡμῶν χαριτώσασα», Θεοτοκίον, 'Ηχος Δ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 383, «Ἡ μόνη, τῇ ὑπὲρ

Θεοτόκος τη λύπη των προπατόρων και έδωσε χαρά με την κύηση του Ζωοδότη: «Τῶν προπατόρων ἔλυσας τὴν λύπην, χαρὰν ἡμῖν κυήσασα, τὸν ζωοδότην, καὶ Λυτρωτὴν»⁹⁶. Ἡ Παρθένος δέχθηκε τὸν ἀκτιστὸ Θεό για να σωθεῖ ἡ ἀνθρωπότητα: «ὑπεδέξω ἐν γαστρὶ, καὶ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἐκύησας, γενόμενον ἄνθρωπον, ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος»⁹⁷.

Ὁ τόκος τῆς Θεοτόκου ἐγένε ἀναιρέτης τοῦ θανάτου καὶ λύτρωσε ἔτσι τοὺς ἀνθρώπους: «Θανάτου, ἀναιρέτης ὁ τόκος σου γέγονεν, ὡς τῶν θανόντων Παρθένε, καὶ ζωὴ καὶ λύτρωσις»⁹⁸. Μέσω τῆς θεϊκῆς κυοφορίας τῆς Θεοτόκου «θεώθηκαν» οἱ θνητοί: «Χαῖρε Δέσποινα, ἡ τοὺς βροτοὺς θεώσασα, θεϊκῇ κυοφορίᾳ»⁹⁹. Ὁ Κύριος ἀνακάλεσε με τὴν σάρκωση τοῦ δια τῆς Θεοτόκου ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίᾳ: «Ἀνακαλούμενος ἡμᾶς, αἰχμαλωτισθέντας Παρθένε, ὁ Λόγος ὁ ὢν ἐν ἀρχῇ, ἐν γαστρὶ σου σκηνώσας σεσάρκωται»¹⁰⁰. Ὁ Θεός ἐφτίαξε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ χώμα, τώρα γίνεται κι αὐτός ἄνθρωπος στὴν κοιλία τῆς Θεοτόκου για να ἐπανορθώσει τὴν πτώση τοῦ γένους: «Ὁ διαπλάσας, κατ' ἀρχὰς ἐκ χοός με τὸν ἄνθρωπον, πλαστουργεῖται δι' ἐμέ, ἐν τῇ γαστρὶ σου Πανάμωμε, τὴν πάλαι κατὰπτωσιν, ἐπανορθούμενος»¹⁰¹. Με τὴν Θεοτόκο ἐλευθερώθηκε ἡ φύση τοῦ προπάτορα: «ἐλευθέραν ἔδρασας ἀρᾶς, Θεοτόκε τὴν φύσιν τοῦ προπάτορος»¹⁰². Ἀπάλλαξε, κατὰ τὸν ὑμνογράφο, ἡ Θεοτόκος τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὶς ὁδύνες μέσω τοῦ τόκου Τῆς: «ἀπάλλαξον ὁδύνης, τῶν ὁδυνῶν ἢ ἀπαλλάξασα, γένος τῶν ἀνθρώπων τῷ τόκῳ σου»¹⁰³. Ὁ Κύριος νέκρωσε με τὴν σάρκωση καὶ τὸ θάνατο τὸ θάνατο: «Ὁ Λόγος ὁ Πατρὶ συναΐδιος, σαρκωθείς ἐκ Παρθένου ἐνέκρωσε, διὰ θανάτου τὸν θάνατον»¹⁰⁴.

νοῦν κυήσει σου, ἐλευθερώσασα, ἐκ τῆς ἀρᾶς τὸ γένος τῶν βροτῶν», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 407, «Κράτος θανάτου, καὶ κατάρας ἀρχαίας ἀπόφασιν, συλλαβοῦσα τὴν ζωὴν, Θεογεννήτορ κατήργησας», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 437.

⁹⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Τρίτης, σελ. 393, 1' διὰ σοῦ γὰρ γέγονεν, ἀληθῶς τοῦ θανάτου ἡ καθαίρεσις, ζωὴ δὲ ἄλυπος, τοῖς τεθνεῶσι πᾶσι δεδώρηται», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 456, «Λέλυται ἡ κατάρα, ἡ λύπη πέπαυται», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 473, «Πέπαυται τανῦν, ἡ προπατόρων λύπη, χαρὰν τεξαμένης σου, τῆς Θεομήτορος», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 480, «Λέλυται ἡ κατάρα, ἡ λύπη πέπαυται· ἡ γὰρ εὐλογημένη, καὶ κεχαριτωμένη, πιστοῖς χαρὰν ἐξανέτειλεν», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ. 490.

⁹⁷ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Λειτουργία Τρίτης, σελ. 402.

⁹⁸ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 411, «τέτοκας Θεὸν γὰρ ἐν σαρκί, τὸν ξύλῳ τὴν κατάραν, τὴν ἐκ τοῦ ξύλου ἀφανίσαντα, καὶ τὴν εὐλογίαν πηγάσαντα», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 519, «Σὲ τὴν Παναμώμητον Θεοῦ λοχεύτριαν, δι' ἧς κατάρα ἀπεστειρώθη», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 522.

⁹⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 441.

¹⁰⁰ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 441, «σὺ γὰρ Παρθένε Θεοτόκε, Θεὸν σεσαρκωμένον ἐγέννησας φανέντα, διὰ τὸ σῶσαι τὸν ἄνθρωπον», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 444.

¹⁰¹ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 436.

¹⁰² Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 476.

¹⁰³ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 520.

¹⁰⁴ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 565.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ενότητα 1η: Ο δοξολογικός χαρακτήρας της παρθενίας

Στους χριστιανικούς ύμνους παρατηρούμε ότι το περιεχόμενο τους αποτελείται από δοξολογικούς και ευχαριστιακούς λόγους, οι οποίοι εκφράζονται με λυρικό τρόπο. Συχνά, επιθυμία αποτελεί η έκφραση των συναισθημάτων του λαού, καθώς και η τιμή και η ευλάβεια προς το βίο κάποιου αγίου.¹⁰⁵ Σε συνέχεια αυτής της παρατήρησης, σε κάθε εποχή στο άκουσμα της εν Αγίω Πνεύματι συλλήψεως του Κυρίου Ιησού Χριστού, οι πιστοί αναφωνούν προς την Θεοτόκο δοξολογικούς ύμνους. Επομένως και το βιβλίο της Παρακλητικής περιέχει πολλούς από αυτούς, αναφερόμενους ιδιαίτερα στην παρθενία της Παναγίας: «Χαῖρε Θεοτόκε, Παρθένε Μῆτερ ἀνύμφευτε»¹⁰⁶. «Δεδοξασμένη ὑπάρχεις ἐν γενεαῖς γενεῶν, Παρθενομήτορ Κόρη»¹⁰⁷, καθώς δοξάζεται από όλες τις γενιές ως παρθένος και μητέρα του Υιού του Θεού. Η γη κι ο ουρανός αδυνατούν να μη δοξολογήσουν τη γυναίκα που έμεινε παρθένος και μετά τη γέννηση του Υιού Της: «Τάξεις Ἀσωμάτων σὺν ἡμῖν, σὲ ἀνυμνοῦσι, Παρθένε πανύμνητε· τὸν γὰρ ἀπερίληπτον, ἐν σῇ γαστρὶ σωματωθέντα τέτοκας, μείνασα παρθένος, ὡς πρὸ τοῦ τόκου Θεόνυμφε»¹⁰⁸. Η παρθενία είναι κατόρθωμα πέρα και πάνω από τα ανθρώπινα, μεγάλο καύχημα και αξιομνημόνευτο γεγονός από όλες τις γενιές των ανθρώπων.¹⁰⁹ Τα τάγματα των αγγέλων όπως και οι άνθρωποι αποδίδουν σεβασμό στο πρόσωπο της Θεοτόκου για τον θαυματουργικό τόκο του Κυρίου: «Τὰ τάγματα ἐξέστησαν, τῶν Ἀγγέλων Πάναγνε, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἔφριξαν, αἱ καρδίαι ἐπὶ τῷ τόκῳ σου· διὸ σε Θεοτόκε, πίστει σέβομεν»¹¹⁰.

Σύμφωνα με τον υμνογράφο, η Θεοτόκος βρίσκεται πάνω από όλες τις γυναίκες και ξεχωρίζει με τη χάρη που δέχθηκε να κυοφορήσει και να γεννήσει τον Υιό του Θεού: «ἐφάνης παναμώμητος, καὶ τῆς κτίσεως ἀπάσης πρωτουργός, πάναγνε Παρθένε, ὑπερέχουσα, ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη Θεοχαρίτωτε»¹¹¹, ενώ παράλληλα μένει αμίαντη χωρίς να έχει την πείρα της

¹⁰⁵ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος, ΑΡΜΟΣ, σελ. 40.

¹⁰⁶ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 28.

¹⁰⁷ Σπικηρά Ανατολικά, Ἦχος Α', Εσπερινὸς Σάββατο, σελ. 16.

¹⁰⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 45, ὅπως ἐπίσης «Τῶν Χερουβείμ ὑπερτέρα, ἀνεδείχθης Θεοτόκε ἀγνή, ἐν τῇ γαστρὶ σου τὸν τοῦτοίς, ἐποχούμενον βαστάσασα, ὃν σὺν Ἀσωμάτοις, βροτοὶ δοξολογοῦμεν, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 480.

¹⁰⁹ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Εγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν της Θεομήτορος Α', PG96, 712B.

¹¹⁰ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 146, ὅπως και «Ἀληθῇ Θεοτόκον, πάντα τὰ ἔθνη, δοξάζει σε τὴν ἀσπόρως τεκοῦσαν», θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 251.

¹¹¹ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 49, ὅπως ἐπίσης «Παρθένε ἐν γυναιξὶν, εὐλογημένη», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 492.

συζυγίας. «Τίκτεις, ὃν Πατὴρ ἐγέννησε, πάντων πρὸ αἰώνων, τρέφεις τὸν τροφέα, Πεῖραν ἀνδρὸς μὴ γνοῦσα. Παράδοξον τὸ θαῦμα! καινὸν τὸ μυστήριον, θεοχαρίτωτε! διὸ πᾶσα πιστῶν ψυχὴ δοξάζει σε»¹¹², μας καταγράφει ο υμνογράφος με ποιητικό και μεστό λόγο το αδιανόητο γεγονός της κύησης του Υιού του Θεοῦ ενώ παράλληλα παραμένει παρθένος. Ο Ἅγιος Ἰωάννης ο Δαμασκηνός, αναφέρει ὅτι ἡ Θεοτόκος εἶναι καμάρι των κληρικών, ἐλπίδα των χριστιανῶν και στήριγμα των βασιλιάδων, διότι Εκείνη ἀξιώθηκε τὴν τιμὴς τῆς παρθενίας.¹¹³ Ἡ ἀμίαντος μητέρα που δέχθηκε τὸν σαρκωθέντα Θεὸ υμνείται ξανά ἀπὸ τὸν υμνογράφο: «Νυμφῶνα φωτοφόρον καὶ καθαρὸν, Παρθένη γεγонуῖαν Θεοῦ, σὲ ὑμνοῦμεν πόθῳ καὶ μακαρίζομεν»¹¹⁴. Ὅπως και σε ἄλλο Θεοτοκίον τοῦ βιβλίου τῆς Παρακλητικῆς ἐξυμνείται ἡ παρθενία τῆς Θεοτόκου ὡς πύλη ἡ ὁποία παρέμεινε σφραγισμένη: «Χαῖρε ἡ πύλη τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς διήλθε, σαρκωθείς ὁ Πλαστοργός, ἐσφραγισμένην φυλάξας σε»¹¹⁵.

Το θρησκευτικὸ αἶσθημα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ αποτυπώνεται στα υμνογραφικὰ κείμενα, αναφορικά με τὴν παρθενία τῆς Θεοτόκου. Ἀκόμη κι ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ἀδυνατεῖ νὰ βρεῖ κάποιο χαιρετισμὸ ἀντάξιο τοῦ προσώπου τῆς Θεοτόκου και αναρωτιέται: «Ποῖόν σοι ἐγκώμιον, προσαγάγω ἐπάξιον, τί δὲ ὀνομάσω σε; ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι διὸ ὡς προσετάγην βοῶ σοι Χαῖρε ἡ Κεχαριτωμένη»¹¹⁶. Ἡ Θεοτόκος κατέχει τὸ καύχημα τῆς παρθενίας, ὑπερτερεῖ γι' αὐτὸ και ὁ Ἀρχάγγελος ἀναφωνεῖ τὸ «χαίρε»: «Ἐχουσα τὸ καύχημα, παρθενίας φαιδρὸν, ὡς Μήτηρ αὐθις Θεοῦ γεραίρη, ὑπερτέρως Ἀχραντε· διὸ σοι τὸ Χαῖρε, τοῦ Γαβριὴλ προσφέρομεν»¹¹⁷. Ἡ Θεοτόκος ὡς «Μώμων καθαρὰ καὶ μολυσμάτων, καὶ πάσης ἀγιοσύνης οὔσα τέμενος»¹¹⁸ υμνείται και δοξάζεται γιὰ τὴν ἀμεμπτη κυφορία τοῦ Λόγου Τοῦ Θεοῦ. Ὁ υμνογράφος ἐλκεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία ἀπόδοσης ὕμνου πρὸς τὴ Μητέρα τοῦ Θεοῦ: «Ἐλκει με πρὸς ὕμνωδιαν, πόθου τοῦ παρθενικοῦ, τὸ πῦρ τὸ ἐγκάρδιον, βοᾶν τῇ Μητρὶ καὶ Παρθένῳ· Εὐλογημένη Κύριος, μετὰ σοῦ τῶν Δυνάμεων»¹¹⁹. Ἀν και δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ἀποδοθοῦν τιμητικοὶ λόγοι γιὰ τὴν Αἰπάρθενο, καλύτερα μποροῦν νὰ τοὺς ἀποδώσουν οἱ Ἄγγελοι καθὼς οἱ ἄνθρωποι ἀδυνατοῦν. Ἀρκοῦνται μόνο στὴ φράση τοῦ

¹¹² Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ.61.

¹¹³ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου και Αἰπαρθένου Μαρίας, PG96, 680A.

¹¹⁴ Θεοτοκίον Ἦχος Γ', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ.247.

¹¹⁵ Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Εσπερινὸς Κυριακῆς, σελ.262.

¹¹⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 249.

¹¹⁷ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 55, ὅπως ἐπίσης «Ταξιαρχῶν θεῖε Γαβριήλ, ταῖς Ἀσωμάτοις χορείαις, καὶ νῦν πανόλβιε, φωνὴν τὴν χαρμόσυνον, τῇ Κεχαριτωμένη ἀναβόησον· Χαῖρε Πανάμωμε», θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ.266, «Νενοηκὼς σου Πάναγνε, τὸ φωτοειδὲς τῆς παρθενίας, καὶ καταπλαγεῖς, χαρὰν σοι ἐβόησεν, ὁ θεὸς Ἀρχιστράτηγος· διὸ σε ἅπαντες, ὡς Θεοτόκον μεγαλύνομεν», θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ.167.

¹¹⁸ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 442.

¹¹⁹ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ.366.

Αρχαγγέλλου Γαβριήλ στον Ευαγγελισμό: «χαῖρε, κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ». ¹²⁰

Με αφορμή την παραδοχή του θαύματος της ιδιαίτερης κήσεως του σαρκωμένου Λόγου του Θεού, αναφωνούν οι πιστοὶ δοξολογία: «Ἀπειρογάμως ἐκυησας ὦ Παρθένε, καὶ μετὰ τόκον ὥφθης παρθενεύουσα πάλιν· ὅθεν ἀσιγήτοις φωναῖς, τὸ χαῖρέ σοὶ Δέσποινα, πίστει ἀδιστάκτῳ κραυγάζομεν»¹²¹. Σε κάθε γενιά δοξάζεται και υμνείται ἡ Θεοτόκος γιὰ τὴν αειπαρθενία Τῆς καθὼς χώρεσε ἐντὸς τῆς οἰκίας οἱ ἴδιοι οἱ Θεοὶ: «Δεδοξασμένα περὶ σοῦ λελάληνται, ἐν γενεαῖς γενεῶν, ἢ τὸν Θεὸν Λόγον, ἐν γαστρὶ χωρήσασα, ἀγνή δὲ διαμείνας, Θεοτόκε Παρθένε»¹²². Πῶς ἄλλωστε μπορεῖ κάποιος νὰ μὴ θαυμάσει καὶ νὰ μὴ χαιρετήσῃ τὸ γεγονός τῆς ἀσπύρου συλλήψεως καὶ τῆς διατήρησης τῆς παρθενίας τῆς Θεοτόκου: «Ἀσπύρου τόκου σύλληψιν, τίς ἐρμηνεύσει βροτῶν; ἀσπύρου τόκου γέννησιν, τίς μὴ θαυμάσει γηγενῶν; διὸ σε αἰ φυλαὶ τῆς γῆς, Θεοτόκε μεγαλύνομεν»¹²³.

Τὰ «χαῖρε» προσπαθοῦν νὰ ἀποδώσουν τὰ βαθύτερα αἰσθήματα τοῦ ὑμνογράφου πρὸς τὴν Θεοτόκο: «Χαῖρε Ἀγνή, τὸ σεπτὸν κειμήλιον παρθενίας. Χαῖρε σεμνή, ἐνδιαίτημα θεῖον. Χαῖρε Παρθένε, τῶν πιστῶν σωτηρία. Χαῖρε Δέσποινα, Νύμφη ἀνύμφευτε»¹²⁴. Ὁ Θεὸς σε κανένα ἄλλο ἄνθρωπο δὲν ἀπηύθυνε ποτὲ τὸ «χαῖρε», ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦταν ἀκόμη ὑπόδικοι καὶ μέτοχοι τῆς παλαιᾶς κατάρτας, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Νικόλαος Καβάσιλας.¹²⁵ Ἀδυνατεῖ ὁ ἀνθρώπινος νους νὰ συλλάβῃ τὸ μέγα θαῦμα τῆς υπερφυσικῆς κήσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ υμνεῖ καὶ μεγαλύνει τὴν Μητέρα: «Σὲ τὴν ὑπὲρ νοῦν, θεανδρικῶς τῷ λόγῳ, τεκοῦσαν τὸν Κύριον, καὶ παρθενεύουσαν, πάντα τὰ ἔργα, Παρθένε εὐλογοῦμεν, καὶ ὑπερυψοῦμεν, εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας»¹²⁶. Με κόσμημα τὴν ἀγνεία τῆς, ἡ Θεοτόκος ἐγένετο ἡ κατοικία, στὴν ὁποία κυοφορήθηκε ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ γι' αὐτὸ υμνείται καὶ δοξολογεῖται σε κάθε ἐποχῇ: «Κεκοσμημένη τῷ κάλλει, τῆς ἀγνείας

¹²⁰ «Ἡ Θεομήτωρ», σελ. 153.

¹²¹ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 362.

¹²² Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 797, ὅπως ἐπίσης «Θεοτόκον σε Πάναγνε, οἱ πεφωτισμένοι πάντες γινώσκομεν», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 800.

¹²³ Ὡδὴ Θ'- Εἰρμός, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρὸς Τρίτη, σελ. 728.

¹²⁴ Θεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Εὐσπερινὸς Δευτέρας, σελ. 717, ὅπως ἐπίσης «Νύμφην σε πανάμωμον, Θεοτόκε Δέσποινα, συμφώνως δοξάζομεν, καὶ θρόνον τοῦ Κτίστου σου, ὃ πάντες μελωδοῦμεν· ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 479.

¹²⁵ «Ἡ Θεομήτωρ», σελ. 81.

¹²⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 480.

μητροπάρθενε, καλλοποιὸν εὐπρεπείας, ἐνδιαίτημα γεγένησαι ὅθεν σε
ὑμνοῦμεν, καὶ ὑπερυψοῦμεν, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας»¹²⁷.

¹²⁷ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ.568, ὅπως ἐπίσης «Φοροῦσα κάλλος τὸ νοητόν, τῆς ὡραιότητος σου ψυχῆς, Νύμφη Θεοῦ ἐχρημάτισας, κατεσφραγισμένη τῇ παρθενίᾳ σεμνή, καὶ φέγγει τῆς ἀγνεΐας, κόσμον φαιδρύνουσα», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 588

Ενότητα 2^η : Η αειπαρθενία και τη καθαρότητα της Θεοτόκου

Η αποκρυστάλλωση της θεολογίας και η μετέπειτα διατύπωση του δόγματος περί της αειπαρθενίας της Μητέρας του Σαρκωμένου Λόγου, δεν μπορούσε από το να επηρεάσει και τα υμνογραφικά κείμενα. Εξ αρχής, μελετώντας το βιβλίο της Παρακλητικής διαπιστώνουμε την ανάγκη της Εκκλησίας στην μαθητεία της αλήθειας αυτής, ότι η Θεοτόκος: «μετὰ τόκον αειπαρθενος, ὡς πρὸ τοῦ τόκου ἐφυλάχθης, Ἀγνή, Θεὸν γεννήσασα σαρκί»¹²⁸. Η Παναγία πριν τον τόκο ήταν παρθένος και μετά τον τόκο παρέμεινε παρθένος με την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος: «μετὰ τὸν τόκον ἡ Ἀγνή, ὡς πρὸ τοῦ τόκου διαμένεις»¹²⁹. Πρόκειται για μία συγκατάβαση του Θεού κι όχι για μία φυσική διαδικασία: «μήτηρ Θεοῦ καὶ Παρθένης τεκοῦσα, καὶ παρθενεύουσα πάλιν, οὐχὶ φύσεως ἔργον, ἀλλὰ Θεοῦ συγκαταβάσεως»¹³⁰, μέσω της οποίας φανερώνεται η δύναμη του Θεού: «ὅτι ἐποίησέ σοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, Παρθένον ἀναδείξας σε, Ἀγνήν μετὰ τὴν κύησιν»¹³¹. Ο Χριστός κατά τη γέννηση Του δεν προκάλεσε κάποια φθορά στην παρθενία της Παναγίας· κι επομένως η Θεοτόκος παρέμεινε παρθένος πριν, κατά τη διάρκεια αλλά και μετά τον τόκο. Αυτό συμβολίζουν τα τρία αστέρια τα οποία αγιογραφούνται στο μέτωπο και στους δύο ώμους της Αειπαρθένου.¹³²

Φυσικά, η αειπαρθενία της Θεοτόκου δεν αποτελεί κοινό γεγονός για την ανθρωπότητα, αλλά μία και μοναδική εξαίρεση με σκοπό τη σωτηρία του ανθρώπου: «μόνη μένεις μετὰ τόκον Δέσποινα παρθενικῶ κάλλει διαλάμπουσα, μόνη τὰ μητέρων διέδρας· Θεὸν γὰρ μόνη ἔτεκες, λυτρωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν»¹³³. Πρόκειται για τη γέννηση του ίδιου του Θεού, τη σάρκωση του Λόγου: «ὠράθης Ἀγνή, μετὰ τόκον ἄφθορος· Θεὸς γὰρ ἐκ σοῦ, ἐτέχθη ὡς ἄνθρωπος»¹³⁴, στην οποία με το κάλεσμα του Αρχαγγέλου Γαβριήλ η Παναγία κατέστη ικανή της κύησης αυτής συνεχίζοντας να παραμένει παρθένος: «ἡ Παρθένης δὲ πάλιν παρθένης ἔμεινεν, ὅτε φωνῇ τοῦ Γαβριήλ γαστρὶ συνέλαβεν, ἀλλ' ἐν νηδύϊ προσκιρτᾷ, τὸν ἐν γαστρὶ παρθενικῇ, Θεὸν προγνούς καὶ Δεσπότην»¹³⁵. Η γυναίκα που γεννᾷ παιδί παύει να είναι παρθένος, όμως στην περίπτωση της

¹²⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Θεία Λειτουργία Δευτέρας, σελ. 71.

¹²⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ.552, (ὅπως ἐπίσης «μετὰ τόκον Πανάμωμε, ὡς πρὸ τόκου διέμεινας», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 110).

¹³⁰ Ωδὴ Θ' εἰρμός, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Τετάρτης, σελ.741.

¹³¹ Ωδὴ Θ' εἰρμός, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ.510.

¹³² Μητροπολίτου Ναυπλάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου, Οι Δεσποτικές εορτές, Ιερά Μονὴ Γενεθλίου της Θεοτόκου, σελ. 32.

¹³³ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 382.

¹³⁴ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ.191.

¹³⁵ Κάθισμα, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ.502.

Θεοτόκου, διατηρείται η καθαρότητα Της πριν, αργότερα αλλά και την ώρα που γεννά.¹³⁶

Μιλώντας για αειπαρθενία, πέρα από την διατήρηση της καθαρότητας της Θεοτόκου πριν και μετά τον τόκο, εννοούμε ότι και κατά τη διάρκεια της κυήσεως δε λύεται η παρθενία της: «καὶ ἐν τῷ τίκτειν παρθένον διεφύλαξεν»¹³⁷. Παραμένει η Θεοτόκος αγνή και παρθένος σε όλη την κυοφορία και τη γέννα: «ἡ πρὸ τόκου Παρθένος, καὶ ἐν τόκῳ Παρθένος, καὶ μετὰ τόκον πάλιν οὕσα Παρθένος»¹³⁸. Αναφορικά με την διατήρηση της παρθενίας από την Θεοτόκο, ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός αναφέρει ότι είναι η μοναδική που παραμένει πριν τον τόκο, κατά τη διάρκεια του τόκου και μετά τον τόκο παρθένος παράλληλα στο σώμα αλλά και στην ψυχή.¹³⁹ Η αειπαρθενία της Θεοτόκου επισημαίνεται σε αρκετά σημεία στο βιβλίο της Παρακλητικής καθώς αποτελεί μοναδικό γεγονός στην ιστορία μετά τη γέννα να διατηρείται η παρθενία: «συντετήρηται, καὶ μετὰ τόκον παρθένος, ἡ Θεὸν ἀγνή τέξασα σεσαρκωμένον»¹⁴⁰. Ο ιερός υμνογράφος μάς παρουσιάζει την παρθενία της Θεοτόκου ως την ακαλλιέργητη γη μέσω της οποίας γεννήθηκε ο «γεωργός», ο ίδιος ο Θεός δηλαδή, «τῆς παρθενίας ἄρουρα, ἡ ἀγεώργητος γῆ, ἀνεδείχθης τῷ κόσμῳ Ἀειπάρθενε, ἐξ ἧς ἀρρήτῳ λόγῳ ἐγεννήθη γεωργός, ὁ πλαστοουργὸς πάντων ἡμῶν»¹⁴¹.

Η Θεοτόκος αποτέλεσε το καθαρό σκηνώμα στο οποίο κατοίκησε ο Λόγος του Θεού: «Μαρία καθαρὸν τοῦ Λόγου σκηνώμα»¹⁴². Ποια θα μπορούσε να είναι σεμνή και καθαρή ώστε να δεχθεί τον Θεό στη γη: «οἷα σεμνήν καὶ καθαρὰν εἰς κατοικίαν, καὶ ἐκ σοῦ ὡς ἥλιος, ἐξανατείλας τὴν γῆν»¹⁴³. Διαλέχθηκε η Θεοτόκος όχι απλά ως η καλύτερη ανάμεσα σε άλλες γυναίκες, αλλά ως η απόλυτα καλύτερη σύμφωνα με τον Άγιο Νικόλαο Καβάσιλα.¹⁴⁴ Οι πιστοὶ κατανοοῦμε τη Θεοτόκο ως την αγιότερη γυναίκα η οποία παρέμεινε αμόλυντη καθώς κυοφόρησε τον Θεό: «Ἁγίων Ἀγίαν σε, κατανοοῦμεν, ὡς μόνην κυήσασαν, Θεὸν

¹³⁶ Ιωάννου Δαμασκηνού, Εγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος Β', PG96, 721C.

¹³⁷ Κανὼν Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ.362.

¹³⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Εσπερινὸς Παρασκευῆς, σελ.733.

¹³⁹ Ιωάννου Δαμασκηνού, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αειπαρθένου Μαρίας, PG96, 668C.

¹⁴⁰ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ.323. βλ. ἐπίσης «ἔμεινας μετὰ τόκον, παρθένος ὡς πρὸ τοῦ τόκου» σελ. 620, «Παρθένος, μετὰ τὸν τόκον ἄφθορος, διαμεμένηκας, τὸν ὑψωθέντα Ἀχραντε Σταυρῷ, ὑπὲρ λόγον κυήσασα» σελ.407, «Ὁ σὲ τὴν Παρθένον δείξας, ἀγνὴν καὶ μετὰ τόκον» σελ.675, «Ὁ παρθένον σε φυλάξας, μετὰ τόκον ἀμόμητον, τὰς παρθένους πάσας, σὲ περιεστώσας ἐδόξασε» σελ. 452.

¹⁴¹ Κανὼν Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ.326.

¹⁴² Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 125.

¹⁴³ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 66, «Μόνη σὺ ἐφάνης ἐπὶ γῆς, Παρθένος ἄχραντος, καὶ Μήτηρ ἄφθορος», Θεοτοκίον Ἦχος Δ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 457.

¹⁴⁴ «Ἡ Θεομήτωρ», σελ. 141.

τὸν ἀναλλοίωτον, Παρθένε ἀμόλυντε, Μῆτερ ἀνύμφευτε»¹⁴⁵. Ἡ Θεοτόκος ἐγίνε η σκηνή του Λόγου του Θεοῦ, διότι ἦταν ἡ μόνη ἀγνή που υπερέβαλε στην καθαρότητα ἀκόμη και τους ἀγγέλους: «Θεία γέγονας, σκηνή τοῦ Λόγου, μόνη πάνταγενε, Παρθενομήτορ, τῇ καθαρότητι Ἀγγέλους ὑπεράρασα»¹⁴⁶, ἀποτελεῖ ἡ Θεοτόκος το «καθαρόν Χριστοῦ, παλάτιον Παρθένε Παναγία»¹⁴⁷. Ναός καθαρὸς κατέστη ἡ Θεοτόκος που δέχθηκε τον Θεό: «Ναὸς ἐδείχθης καθαρὸς, Παρθενομήτορ Μαρία»¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 150, ὅπως ἐπίσης «Ὡς ἀγνή καὶ ἄμωμος, καὶ παρθένος τέτοκας Υἱόν», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 470, «Μόνην σε ὁ Νυμφίος, ἀκανθῶν ἐν μέσῳ κρίνον Παρθένε, εὐρὼν διαλάμπουσας, ἀγνεῖας στιλπνότητι, καὶ φωτὶ τῷ τῆς παρθενίας, Πανάμωμε νόμφην προσήκατο», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 696.

¹⁴⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 265.

¹⁴⁷ Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 315, «Ἀγνεῖα λάμπασα τηλαυγῶς, θεῖον ἐνδιαίτημα τοῦ Δεσπότη Πανύμνητε γέγονας», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 588.

¹⁴⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 790.

Ενότητα 3^η: Η άρευστη και άσπορη κυοφορία

Μιλώντας για την παρθενία της Θεοτόκου, θα πρέπει να διακρίνουμε ότι η κύηση του Υιού και Λόγου του Θεού έγινε χωρίς την σαρκική συνάφεια ανδρός και γυναικός. Η Παναγία δεν είχε την πείρα όλων των υπόλοιπων γυναικών που με φυσική διαδικασία έγιναν μητέρες. Η Θεοτόκος χωρίς την πείρα ανδρός λοιπόν κατέστη μητέρα: «Άπειράνδρως Παρθένε ἐκύησας»¹⁴⁹. Κυοφόρησε χωρίς να έχει τη γνώση και την εμπειρία της σαρκικής σχέσης του γάμου και παρέμεινε αγνή: «Κυοφόρος ἄνανδρος, Θεομήτορ πέφηνας Ἀγνή»¹⁵⁰. Διατηρώντας επομένως την καθαρότητα αυτή, κατοίκησε εντός Της ο Θεός: «Ἐκτὸς μὲν συναφείας συνέλαβες, ἀδιαφθόρως ἐν γαστρί»¹⁵¹, χωρίς να φθαρεί και χωρίς να απολέσει την παρθενία Της. Επομένως, η Θεοτόκος δέχθηκε την τιμή να γίνει μητέρα και κατοικητήριο του δευτέρου προσώπου της Αγίας Τριάδας. Όπως αναφέρει ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός, η Θεοτόκος μπόρεσε να παιδοποιήσει χωρίς την ανάγκη του άνδρα, διότι αυτός που γέννησε είχε πατέρα αιώνιο.¹⁵² Η σύλληψη αυτή έγινε άνευ σποράς, δίχως την φυσική διαδικασία: «Ἐκ σοῦ χρονικῶς ἄνευ σπορᾶς, προήλθεν ὁ ὑπέρχρονος»¹⁵³.

Η γέννηση του Υιού και Λόγου του Θεού γίνεται «δημιουργικῶς» και όχι «σπερματικῶς»¹⁵⁴. Πήρε σάρκα και οστά, «ἄνευ σπορᾶς σωματωθεὶς ὁ Ὑψίστος»¹⁵⁵. Η άσπορη αυτή σύλληψη έγινε φυσικά με το θέλημα του Θεού

¹⁴⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 149, , ὅπως ἐπίσης «ἀπειράνδρως γὰρ σὺ ἐκύησας τὸν Σωτῆρα», θεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Εσπερινός Τετάρτης, σελ. 745, «Ἀπειρογάμως τὸν Χριστὸν ἐκύησας», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Μεσονυκτικό Κυριακῆς, σελ. 790, , «Σὲ τὴν ἀπειρόγαμον, Θεοῦ Μητέρα τοῦ Ὑψίστου», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 894, , «ἀπείρανδρε Παρθένε Μήτηρ Θεοῦ», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 299.

¹⁵⁰ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 537.

¹⁵¹ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 475, ὅπως ἐπίσης «Σὺ Μήτηρ Θεοῦ ἁσυνδυάστως γεγένησαι», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 491, , «γέννησιν καὶ τόκον ἀληθῆ, τῇ παρθενίᾳ μόνῃ συνάψασα», θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 339,

¹⁵² Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον της Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αειπαρθένου Μαρίας, PG96, 672C.

¹⁵³ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 26, , ὅπως καὶ «Τὴν Μητέρα σου Χριστέ, τὴν ἐν σαρκὶ ἄσπῶρως τεκοῦσάν σε, καὶ Παρθένον ἀληθῶς, καὶ μετὰ τόκον μείναςαν ἄφθορον» θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Εσπερινός Κυριακῆς, σελ. 372, «ἄσπῶρως γὰρ ἔτεκες», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 523, , «ἐξ ἄσπῶρου σου γαστρός», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 584, «ὄν ἐν γαστρί ἄνευ σπορᾶς, συνέλαβες Υἱόν» θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 663, , «Ἀλεκύησας ἄνευ σπορᾶς», θεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 763, «Ἐκ παρθενικῆς, ἀνέτειλε γαστρός σου», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Εσπερινός Τετάρτης, σελ. 853, «ἐξ ἧς ἐτέχθη Χριστὸς ὁ Θεὸς ἄνευ σπορᾶς ὁ μόνος», θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 264, , «Φαιδρύνεται ἡ κτίσις, τῇ ἄσπῳρῳ συλλήψει σου», θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 327, «τῆς ἀφθόρου Μητρός», Ωδὴ Δ'- Εἰρμός, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 324.

¹⁵⁴ Ν. Ματσούκα, Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία Β', ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ, σελ. 293.

¹⁵⁵ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 148, «ἐκ σοῦ γὰρ ἄνευ σπορᾶς, ὁ ζωοδότης Χριστὸς, σαρκωθῆναι Πάναγνε ἠδόκησε», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 586, , «, ἡ τὸν ἄναρχον Λόγον ἄσπῶρως συλλαβοῦσα, καὶ σεσαρκωμένον Θεόν», Ωδὴ Θ'- Εἰρμός, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 768.

Πατρός και την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος όπως σοφά μάς φανερώνει ο υμνογράφος: «Ἀσπόρως, τῷ τοῦ Πατρὸς βουλήματι, ἐκ θείου Πνεύματος, τὸν τοῦ Θεοῦ συνείληφας Υἱόν»¹⁵⁶. Ο υπερούσιος γίνεται ουσία από την κοιλία γυναίκας με υπερφυσικό τρόπο κατά τον Δαμασκηνό. Γίνεται άνθρωπος αλλά παραμένει συνάμα και Θεός. Αυτά συμβαίνουν με τη θέληση του Θεού, διότι είναι όλα δυνατά για Εκείνον εάν τα θέλει.¹⁵⁷

Η άσπορη και άρρευση σύλληψη του Κυρίου έγινε μία φορά στην ιστορία του ανθρωπίνου γένους. Η Θεοτόκος όχι απλά κυοφόρησε τον άχρονο και αχώρητο Θεό, αλλά παράλληλα παρέμεινε παρθένος και μετά την γέννηση: «Ἡ μόνη Θεὸν ἀσπόρως κηήσασα, καὶ μετὰ φρικτὴν λοχείαν ἀγενεύουσα»¹⁵⁸. Ο τρόπος με τον οποίο γέννησε ήταν υπερφυσικός, πέρα από κάθε λογική για τη σωτηρία όλου του κόσμου, όπως σημειώνει ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός.¹⁵⁹ Διατήρησε την αγνότητα Της χωρίς να «καεί» από το πυρ της Θεότητας: «Τὸ πῦρ τῆς Θεότητος οὐ κατεφλέχθης, ἀρρήτως κηήσασα, Παρθένε ἀπειρώγαμε»¹⁶⁰. Η Θεοτόκος γεννήθηκε από στείρα μητέρα, την Άννα, και η ίδια γέννησε με παρθενικό τρόπο τον Λόγο του Θεού ενώνοντας την θεότητα με την ανθρωπότητα.¹⁶¹

Αδυνατεί κάποιος να μιλήσει για το ασύλληπτο γεγονός της κήσεως του Θεού Λόγου εκ της Παρθένου «Ῥητορεῦον, οὐ δυνήσεται στόμα τοῦ τόκου σου, τὸ ἄρρητον διηγῆσασθαι θαῦμα, Θεόνυμφε»¹⁶². Γι' αυτό αναφωνεί ο υμνογράφος «Ποία μήτηρ ἠκούσθη παρθένος; ποία δὲ παρθένος μήτηρ ἐγνωρίσθη; πάντα τὰ σὰ Θεοτόκε παράδοξα»¹⁶³. Πώς είναι δυνατόν να κυοφορείται εν χρόνω, ο αἰδιος Θεός: «Ἀσπόρως συνέλαβες Ἀγνή, τὸν Λόγον τὸν αἰῖδιον»¹⁶⁴. Ποια άλλη θα μπορούσε να είναι η πόλη που θα κατοικήσει με υπερφυσικό τρόπο ο Λόγος του Θεού, πέρα από την Θεοτόκο;¹⁶⁵ Αποτελεῖ γεγονός, που ακόμη και οι ουράνιες δυνάμεις αδυνατούν να συλλάβουν, μιας και καμία άλλη γυναίκα δεν έτυχε της ιδιαιτερότητας αυτής: «Παρίστανται δουλοπρεπῶς τῷ τόκῳ σου, αἱ τάξεις αἱ

¹⁵⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 359, ὅπως ἐπίσης «Ἀσπόρως συνέλαβες ἐκ Πνεύματος Ἁγίου», θεοτοκίον Ἦχος Γ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 289, «Ἀσπόρως ἐκ θείου Πνεύματος, βουλήσει δὲ Πατὴρ», θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 244.

¹⁵⁷ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Εγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος Β', PG96, 733B.

¹⁵⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 201.

¹⁵⁹ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Εγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος Α', PG96, 701D.

¹⁶⁰ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 206.

¹⁶¹ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αἰπαρθένου Μαρίας, PG96, 668C.

¹⁶² Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος δευτέρας, σελ. 48.

¹⁶³ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 158.

¹⁶⁴ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 122, ὅπως ἐπίσης «Τὴν ὑπερφῶς σαρκί, συλλαβοῦσαν ἐν γαστρί, τὸν ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως», Ωδὴ Θ'- Εἰρμός, Ἦχος Β', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 237.

¹⁶⁵ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Εγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος Α', PG96, 700B.

οὐράνιοι, ἐκπληττόμενοι ἀξίως τὸ τῆς σῆς ἀσπόρου λοχείας Αἰεπάρθενε· σὺ γὰρ ἀγνή καὶ πρὸ τοῦ τόκου, καὶ μετὰ γέννησιν»¹⁶⁶.

Ενὼ εἶναι Θεός, γίνεται ἄνθρωπος καὶ γεννιέται ἀπὸ τῆς Θεοτόκου χωρὶς νὰ σπάει τὴν κλειδαριὰ τῆς παρθενίας.¹⁶⁷ Ἡ Θεοτόκος ἐγένε «θρόνος καὶ πύλη καὶ τράπεζα μυστική, καὶ λυχνία φωτεινόμορφος»¹⁶⁸, γιὰ νὰ ἐρθεῖ νὰ θρονιάσῃ ἐντὸς τῆς τοῦ πυρ τῆς Θεότητος, ὁ ἴδιος ὁ Θεός, χωρὶς φυσικὰ νὰ σπάσῃ τὴν πύλη τῆς παρθενίας τῆς Μητέρας Του: «Συλλαβοῦσα ἀφλέκτως, τὸ πῦρ τῆς Θεότητος, καὶ τεκοῦσα ἀσπόρως, πηγὴν ζωῆς τὸν Κύριον»¹⁶⁹ καὶ «τοῦτον κηρύσσαν, ὑπὲρ φύσιν πάντα γενε, καὶ Παρθένον μείναςαν»¹⁷⁰. Ἡ ἀγνότης τῆς Παναγίας ἀποτελεῖ ἀδιαπέραστη πύλη: «Ἀδιόδευτε Πύλη, μυστικῶς ἐσφραγισμένη»¹⁷¹, μέσω τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος μπόρεσε ξανά νὰ ἀτενίσῃ τὸν χαμένο παράδεισο: «Χαῖρε ἡ πύλη ἡ κεκλεισμένη, δι' ἧς ἡνοίγη ἄνθρώποις, ὁ πάλαι Παράδεισος»¹⁷². Ὁ Λόγος ὁμῶς κατοίκησε στὴ μήτρα τῆς Θεοτόκου παρ' ὅλο που ἦταν κεκλεισμένη ἡ πύλη: «Ὡδευσεν διὰ πύλης, ἀβάτου κεκλεισμένης, τῆς σῆς νηδύος, δικαιουσίνης Ἡλίου Ἀγνῆς»¹⁷³. Ἀνοίξε ἡ παρθενικὴ πύλη μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ περάσῃ σωματικὰ στὴν οἰκουμένη ὁ Θεός.¹⁷⁴ Ἐλαβε ὁ Ὑψιστος τὴν ἀνθρώπινη φύση ἀπὸ τὴν Θεοτόκο: «Σεσάρκωται, ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων ὁ Ὑψιστος»¹⁷⁵. «Ἐν Σταυρῷ ὡς ἑώρακας, ὃν ἀσπόρως ἐκήσας»¹⁷⁶, τὸν Υἱὸ Τῆς, τὸν ὁποῖο χωρὶς σπορὰ γέννησε, Εκείνον καλεῖται νὰ δεῖ ἀργότερα ἐπάνω στὸν Σταυρό.

Ἡ Θεοτόκος κατέστη ἡ ῥάβδος τοῦ Ααρὼν, μέσω τῆς ὁποίας χωρὶς σπορὰ βλάστησε ὁ Κύριος: «Χαῖρε ἡ ῥάβδος, ἐξ ἧς ἀσπόρως Θεὸς βλαστήσας»¹⁷⁷. Ἡ σύλληψη τοῦ Χριστοῦ, γίνεται «δημιουργικῶς» καὶ ὄχι «γεννητῶς» καὶ

¹⁶⁶ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ.33.

¹⁶⁷ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Εγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος Α', PG96, 712A.

¹⁶⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Πέμπτης, σελ.88.

¹⁶⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Πέμπτης, σελ. 89.

¹⁷⁰ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 113.

¹⁷¹ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ. 157.

¹⁷² Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ. 158.

¹⁷³ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 146, «Χαῖρε τὸ κειμήλιον, τὸ τῆς παρθενίας. Χαῖρε τὸ θεῖον ὄχημα, τοῦ Λόγου τῆς Θεότητος», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 323.

¹⁷⁴ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αἰεπαρθένου Μαρίας, PG96, 664C.

¹⁷⁵ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ.217, ὅπως ἐπίσης «ἐν σοὶ ὁ σκηνώσας Θεός», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 477, «τὸν Λόγον τέξασα, καὶ παρθενεύουσα», θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ. 269, «Σαρκωθέντα τέτοκας, Θεοτόκε, Λόγον τὸν ἀναρχον, τὸν ἐκ Πατρὸς ἀμήτορα», θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ.271.

¹⁷⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 197, ὅπως ἐπίσης «Ἀσπόρως συνέλαβες, ἐν μήτρᾳ σου Παρθένη Θεοτόκε, ὃν περ κατείδες ἐν Σταυρῷ κρεμάμενον», σταυροθεοτοκίον. Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 761.

¹⁷⁷ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Τρίτης, σελ.171.

«φυσικῶς».¹⁷⁸ Υπεράνω κάθε ανθρώπινης νοητικής διαδικασίας η Μαρία γίνεται Θεότοκος, τίκτει δηλαδή τον Θεό, τη Σοφία, τη Δύναμη, τον ενυπόστατο Λόγο του Θεού Πατρός: «Σοφίαν καὶ δύναμιν, καὶ Λόγον ἐνυπόστατον, τοῦ Πατρὸς Θεομῆτορ ἀγνή συνέλαβες, ἐκ τῶν σῶν ἀχράντων αἱμάτων»¹⁷⁹. Η σάρκωση όμως γίνεται χωρίς να χάνει την παρθενία Της: «Πάντα ὑπὲρ ἔννοιαν, πάντα ὑπερένδοξα, τὰ σὰ Θεοτόκε μυστήρια! τῇ ἀγνείᾳ ἐσφραγισμένη, καὶ παρθενία φυλαττομένη, Μήτηρ ἐγνώσθης ἀψευδής, Θεὸν τεκοῦσα ἀληθινόν»¹⁸⁰. Η ίδια η Θεοτόκος απορεί για τον τρόπο με τον οποίο θα κυφορήσει εφόσον δεν έχει εμπειρία του γάμου, γιατί είναι νόμος της φύσεως να μην μπορούν να κυφορήσουν όσοι έχουν διαλέξει τη ζωή της παρθενίας. Με το άκουσμα όμως της ρήσης του αρχαγγέλου ότι θα την επισκιάσει το Άγιο Πνεύμα, δεν αμφιβάλλει για το αγγελικό μήνυμα.¹⁸¹ Ο υμνογράφος ποιητικά καταθέτει ότι η Παναγία ενώ έγινε μητέρα δε γνώριζε τα της μητέρας: «Ἡ Παρθένος ἔτεκε, καὶ τὰ μητέρων οὐκ ἔγνω, ἀλλὰ μήτηρ μὲν ἐστὶ, παρθένος δὲ διέμεινεν»¹⁸². Ο Ἡλῖος ἀνέτειλε ἀπὸ τῆς γῆς, ὄχι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ αὐτὴ τῇ φορᾷ, ἀπὸ τὴν μήτρα τῆς Θεοτόκου: «Ἐπὶ τῆς γῆς ἀνέτειλεν, ὁ ἀνέσπερος Ἡλῖος, διὰ τῆς ἐκ σοῦ παρθενικῆς γεννήσεως»¹⁸³.

¹⁷⁸ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου, Οἱ Δεσποτικὲς εορτὲς, Ἱερὰ Μονὴ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, σελ. 31.

¹⁷⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Πέμπτης, σελ.209.

¹⁸⁰ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 228, ὅπως ἐπίσης «Ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν σὲ ὑμνούντων δυσώπησον, τὸν σαρκωθέντα Πάναγνε, ἐκ τῶν ἀχράντων σου, καὶ τιμίων αἱμάτων», θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ.215.

¹⁸¹ «Ἡ Θεομήτωρ», σελ. 135.

¹⁸² Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 475, ὅπως ἐπίσης «Ὁ ἐκ Παρθένου τεχθεὶς, καὶ Θεοτόκον ταύτην δεῖξας», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 479, «Ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου, ἐτυρώθη σὰρξ ὑπερφῶς, τῷ πάντων Δημιουργῷ, καὶ μονογενεῖ, Υἱῷ τοῦ Γεννήτορος», Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 481.

¹⁸³ θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 793, «Νηδὺν Χριστὲ Σωτήρ μου παρθενικὴν, ἐνοικήσας ἐφάνης τῷ κόσμῳ σου», θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 794, «Ἐκ σοῦ Παρθενομήτορ, ὁ ὑπέρφωτος Ἡλῖος, ἀνατείλας», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ.327.

Ενότητα 1^η: Η Θεοτόκος υμνεί το πάθος του Υιού Της

Ο ιερός υμνογράφος, αρκετά συχνά στο βιβλίο της Παρακλητικής, παραθέτει την Θεοτόκο να αναπέμπει δοξολογίες προς το θείο Πάθος. Υμνεί και τιμά την άκρα φιλανθρωπία του Υιού Της, μέσω του σταυρικού Του θανάτου. Η Θεοτόκος, κατά τον υμνογράφο, αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα και το μυστήριο της θείας συγκατάβασης, προσκυνώντας τα πάθη Του Κυρίου: «μέγα τὸ μυστήριον βλέπω, ὅμως προσκυνῶ σου τὰ Πάθη, ἅπερ ἐκουσίως καθυπέμεινας»¹⁸⁴. Η Θεοτόκος υμνεί τη συγκατάβαση του Υιού Της: «Πῶς ὑμνήσω σου, τὴν ὑπὲρ λόγον, Υἱέ μου, συγκατάβασιν, καὶ τὰ ἐκούσια πάθη, Θεὲ ὑπεράγαθε;»¹⁸⁵. Η Θεοτόκος, ως μητέρα γνωρίζοντας ποιος είναι ο γιος Της, αναρωτιέται πῶς είναι δυνατόν ο αθάνατος να υπομένει το θάνατο, γι' αυτό και υμνεί τον Λόγο του Θεού: «τί τὸ ξένον μυστήριον; πῶς ὁ ὢν ἀθάνατος, κατεδέξεω τὸν θάνατον, ὕμνῳ σου τό, μακρόθυμον Λόγε, δοξάζω τὸ ἀμέτρητον ἔλεος»¹⁸⁶.

Τα σημεία τα οποία αναφέρονται τόσο στη Θεοτόκο, αλλά και στο Θείο Πάθος, παρατηρούμε ότι βρίσκονται στις ακολουθίες της Τετάρτης και της Παρασκευής. Συγκεκριμένα στα Σταυροθεοτοκία των ημερῶν αυτών. Η Παρθένος, παρατίθεται οδυρόμενη διότι θα μείνει άτεκνη, αλλά παράλληλα δοξολογεί τον Κτίστη: «Σταυρῷ ὀρῶσά σε ὕψωθέντα, μεθ' ἧς ἡ κτίσις δοξάζει σε, πάντων λυτρωτά, Ἰησοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας»¹⁸⁷. Ο Χριστός, ενώ ήταν κρεμασμένος σαν αρνί επάνω στον σταυρό, η Θεοτόκος τον δοξολογούσε: «Ὡς ἀρνίον κρεμάμενον, ἐπὶ ξύλου Πανάμωμε, βλέπουσα Χριστόν, ἐν κλαυθμῷ, αὐτὸν ἐμεγάλυνες»¹⁸⁸. Διότι η Κύριος δέχθηκε την άκρα ταπείνωση της σταυρώσεως από μεγάλη αγαθότητα: «ὦ Υἱέ μου γλυκύτατε, πῶς σε ἀνομώτατος, δῆμος ξύλῳ κατέκρινε, τὸν πάντων ποιητὴν καὶ Δεσπότην! Ὑμνῶ σου τὴν ἄκραν ἀγαθότητα»¹⁸⁹.

¹⁸⁴ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ. 212.

¹⁸⁵ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 75, ὅπως ἐπίσης «. Πῶς ὑμνήσω σου, τὴν ὑπὲρ λόγον, Υἱέ μου, συγκατάβασιν, καὶ τὰ ἐκούσια πάθη, Θεὲ ὑπεράγαθε;», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ. 105, «Ὑμνολογεῖς τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, καὶ θρηνῶδεις, ἐν Σταυρῷ ὕψωθέντα, αὐτὸν κατανοοῦσα, Μητροπάρθενε ἀγνή παναμώμητε», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Παρασκευής, σελ. 765.

¹⁸⁶ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ. 321, «Χριστὸν ὃν ἔτεκες Ἀγνή, ἀπεθαύμαζες τὴν ἄφατον αὐτοῦ, μακροθυμίαν», Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ. 549

¹⁸⁷ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 83.

¹⁸⁸ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ. 225, «Παρεστῶσα, τῷ Σταυρῷ καὶ καθορῶσα, ἐκουσίως τὸν σὸν Υἱὸν πάσχοντα, Παρθενομῆτορ, τοῦτον ἐμεγάλυνας», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Λειτουργία Τετάρτης, σελ. 639.

¹⁸⁹ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 293.

Ὡς μητέρα, ἐνῶ ἡ θεὰ τοῦ πάθους κατατρῶει τὰ σπλάγχνα Της, συνεχίζει καὶ υμνολογεῖ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Χριστοῦ: «ἡ Μήτηρ σου τὰ σπλάγχνα δέ, τιτρωσκομένη ἐβόα σοι Ἰησοῦ ὑπεράγαθε, δόξα τῇ εὐσπλαχνίᾳ σου»¹⁹⁰. Μέσω δηλαδή τοῦ ἐκουσίου πάθους, φωτίστηκε ἡ κτίσις καὶ τὰ ἔθνη βρῆκαν τὴ σωτηρία: «Ὁ κόσμος ἠλεήθη Λόγε τῇ Σταυρώσει σου, ἡ κτίσις ἐφωτίσθη, τὰ ἔθνη σωτηρίαν εὖρον Δέσποτα, ἡ Πάναγνος ἐβόα· ἐγὼ δὲ νῦν τέτρωμαι, καθορῶσά σου τὸ ἐκούσιον πάθος»¹⁹¹. Σύμφωνα με τοὺς υμνογράφους, παρόλο που ἡ Θεοτόκος κλαίει καὶ οδύρεται γιὰ τὴν ἀδικία που υφίστανται οἱ μονογενῆς Της, ταυτόχρονα δοξολογεῖ τὴν μεγάλη συγκατάβαση τοῦ Υἱοῦ Της: «Υἱὲ ποθεινότατε, ταῦτά σοι ὁ ἀπειθής, δῆμος ἀνταποδίδωσιν, ὁ θαυμάτων σου, ἀπολαύσας μεγίστων, ἀλλὰ δόξα, τῇ ἀρρήτῳ σου καὶ θείᾳ, συγκαταβάσει Φιλάνθρωπε»¹⁹². Παρόλο το πάθος, ἡ Θεοτόκος υμνεῖ τὴ δύναμη τοῦ Υἱοῦ Της: «λίαν ἐκπληττομένη, ὕμνει τὸ κράτος σου»¹⁹³.

¹⁹⁰ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 432. «Δοξολογῶ σου, Υἱὲ τὸ μακρόθυμον», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 433.

¹⁹¹ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 320.

¹⁹² Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 404, ὅπως ἐπίσης «Δοξολογῶ σου, τὴν ὑπὲρ λόγον, πλαστουργὲ συγκατάβασιν», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 405, «Τίς σου ἡ ἀπόρρητος συγκατάβασις Λόγε; πῶς σε νῦν κατέκρινεν, ὁ κατάκριτος δῆμος, τὸν πάντας κρίναι μέλλοντα Θεόν. Ὑμνολογῶ σου τὸ ἄφατον ἔλεος», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 406, «βλέπουσα κρεμᾶμενον, ξύλῳ ἐδόξαζες, τὴν ὑπὲρ νοῦν αὐτοῦ συγκατάβασιν», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 411, «ὅθεν ἐμεγάλυνες, τὴν αὐτοῦ συγκατάβασιν», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 439.

¹⁹³ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Εσπερινός Τρίτης, σελ. 839.

Ενότητα 2^η: Η Θεοτόκος ενώπιον του Θείου Πάθους

Καθώς μελετάμε το λειτουργικό βιβλίο της Παρακλητικής, παρατηρούμε ότι κατά την εκκλησιαστική υμνογραφία, η Θεοτόκος στη διάρκεια του επιγείου βίου της εκδηλώνει τις ιδιότητες της μητέρας. Τις ώρες που βρίσκεται και παρακολουθεί το Θείο Πάθος θρηνεί, οδύρεται, στεναχωριέται όπως θα έκανε κάθε μητέρα. Ενώπιον του πάθους και της άδικης καταδίκης του Υιού Της, λυγίζει και θρηνεί: «θρηνωδοῦσα μητρικῶς»¹⁹⁴. «Τὴν ἄδικον βλέπουσα σφαγὴν» του Χριστού η Παναγία και οδύρεται λέγοντας «Δικαιοκρίτα Υἱέ, πῶς ἀδίκως κέκρισαι»¹⁹⁵. Πῶς είναι δυνατόν να παθαίνει Εκείνος, που θέλει να απαλλάξει τους ανθρώπου από τα πάθη, αναρωτιέται η Παρθένος με λύπη την ώρα του σωτηριώδους Πάθους: «Ὡρα τῇ τοῦ Πάθους... ἐβόας πικρῶς, Ἀγνή, ἀλαλάζουσα· Οἴμοι! πῶς πάσχεις Υἱέ, ἐκ παθῶν, πάντας θέλων ῥύσασθαι!»¹⁹⁶. Η Θεοτόκος αδυνατεί να συλλάβει αυτά που γίνονται. «Υἱέ, τί τὸ ὀρώμενον, ξένον θέαμα;»¹⁹⁷, για Εκείνη αποτελεί ξένο θέαμα η κατάρα του Σταυρού, την οποία δέχεται ο γιός Της. Στο σημείο αυτό οφείλουμε να σημειώσουμε, ότι λόγω της υποστατικής ενώσεως των δύο φύσεων στην υπόσταση του Λόγου και της κατ'επέκταση αντιδώσεως των ιδιωμάτων, ο σαρκωμένος Λόγος πάσχει και θαυματουργεί, ταπεινώνεται και δοξάζεται. Ο Λόγος του Θεού επομένως πράττει και τα θεία και τα ανθρώπινα.¹⁹⁸

Η εκκλησιαστική υμνογραφία χρησιμοποιεί την αντίθεση του λόγου προκειμένου να δώσει έμφαση, ζωντάνια αλλά και πάθος.¹⁹⁹ Όσον αφορά τη Θεοτόκο ενώπιον του Θείου Πάθους, παρατηρούμε ότι το στοιχείο της αντίθεσης του λόγου βρίσκεται σε πολλά σημεία. Αδιανόητο να πεθαίνει μπροστά Της Εκείνος που είναι η ελπίδα κι η ζωή: «Οἴμοι! Υἱέ πῶς θνήσκεις, ἡ ζωὴ καὶ ἐλπίς τῶν πιστῶν»²⁰⁰. Εκείνος που έδωσε τη ζωή, η ίδια η Ζωή είναι επάνω στον

¹⁹⁴ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ.β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ.630.

¹⁹⁵ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 78, ὅπως επίσης « Ὡ μαιφονίας τόλμημα!» σταυροθεοτοκίον, Ὁρθρος Παρασκευής, σελ.213, «καὶ ὁρᾷς ἐπὶ ξύλου, ὑψούμενον Σταυροῦ, τὸν ἐκ βόθρου κακίας, ἡμᾶς ῥυσάμενον», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ.664, «Κρίσιν Ἰσραὴλ κριταί, θανατηφόρον κριθῆναι, σὲ Υἱὲ κατέκριναν, ὡς κριτὸν σε στήσαντες ἐπὶ βήματος, τὸν νεκροὺς κρίνοντα, καὶ τοὺς ζῶντας Σῶτερ, καὶ Πιλάτῳ παριστῶσί σε, καὶ κατακρίνουσι, πρὸ τῆς δίκης φεῖ! οἱ παράνομοι, καὶ βλέπουσα τιτρώσκομαι, καὶ συγκατακρίνομαι Κύριε· ὅθεν καὶ προκρίνω, θανεῖν ὑπὲρ τὸ ζῆν ἐν στεναγμοῖς, ἡ Θεοτόκος ἐκραύγαζε, μόνε πολυέλεε», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ.β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 626, «· Ὡ μανία ἄδικος! πῶς κτείνουσιν ἄνομοι τὸν Δίκαιον;», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, σελ. 770.

¹⁹⁶ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τετάρτη, σελ. 77.

¹⁹⁷ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 80, ὅπως επίσης «τί τὸ καινόν, καὶ παρὰδοξον θέαμα;», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ.102 .

¹⁹⁸ Ν. Ματσούκα, Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β', ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, σελ.280.

¹⁹⁹ Γ. Φίλια, Εισαγωγή στην Ιστορία και Θεολογία των Εκκλησιαστικών Ὑμνων, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΟΓΟΡΗ, Αθήνα 2018, σελ.209-210.

²⁰⁰ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ.111, «τί τοῦτο τὸ ξένον θέαμα;» σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ.223, «Ὡς ἑώρακε Κύριε, ἡ Παρθένος καὶ Μήτηρ σου, ἐν Σταυρῷ κρεμάμενον, ἐξεπλήττετο», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος

Σταυρό και θανατώνεται άδικα: «Οἱμοι τέκνον! Πῶς βλέψω σε, ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀνηρτημένον, καὶ ἀδίκως θανατούμενον, τὸν ζωὴν παρέχοντα;»²⁰¹ · και σε άλλο σημείο: «Πῶς πάσχεις ὁ τῇ φύσει ἀπαθής, γλυκύτατε Υἱέ; ὕμνῳ σου τὴν ἄκραν ἀγαθότητα»²⁰². Βλέπει τον Υἱό της επάνω στον σταυρό, τρυπημένο με τα καρφιά και πληγωμένο από τη λόγχη και αναφωνεί κατά τον υμνογράφο: «Οἱμοι Τέκνον ποθεινόν! πῶς σε, δῆμος ὁ ἄνομος, ἐθανάτωσε, τὸν ζωὴν τοῖς ἐν ἅδι χορηγοῦντα; ἀλλ' ἀνάστηθι συντόμως, χαροποιῶν οὓς ἠγαπησας»²⁰³. Ο Χριστός βρίσκεται εν μέσω δύο ληστών, ανάμεσα σε άνομους ανθρώπους κι η Παναγία ως μητέρα αναφωνεί: «Τέκνον μου γλυκύτατον, φῶς τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, οἱμοι! πῶς κακούργων ἐν μέσῳ, ξύλῳ προσπαγῆναι ἠνέσχου, ὁ τὴν γῆν κρεμάσας ἐν, τοῖς ὕδασιν;»²⁰⁴. Παρατηρούμε πως η Παναγία βιώνει το Πάθος θρηνώντας για την αδικία που υφίστανται ο Χριστός, όπως φανερώνουν τα παραπάνω λόγια. Ποια άλλα θα μπορούσε να είναι τα συναισθήματα της Παρθένου όταν έβλεπε τον Υἱό Της σε τόσο φοβερές οδύνες, τον οποίο δεν μπορούσε να κατηγορήσει κανένας για το παραμικρό; Ο Άγιος Νικόλαος Καβάσιλας απαντά, ότι τέτοια οδύνη σε κανέναν άνθρωπο δεν μπορεί να υπάρξει.²⁰⁵

Παρασκευής, σελ.445, «Τί τὸ ξένον, ὁ ὀρῶ, μυστήριον Υἱέ μου, πῶς ἐπὶ ξύλου θνήσκες, σαρκὶ κρεμάμενος, ζωῆς χορηγέ;», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος πλ.Β', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 627, «Κύριε Κύριε, οὐδεμιᾷ γυναικὶ συνέβη τὸ ἄλγος μου, Θεόν σε ἐπίσταμαι ἐκ τῶν θαυμάτων, καὶ ἰδοὺ βλέπω σε, νεκρὸν ἐν ξύλῳ κρεμάμενον», Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Βαρύς, 'Ορθρος Παρασκευής, σελ. 760, «Ἡ Παναγία, πανάγιον Λόγον, τὸν ἐξ αὐτῆς ἀνατείλαντα, ἐν τῷ ἁγίῳ Σταυρῷ ἀνυψούμενον, καὶ καθαγιάζοντα τοὺς ἀνθρώπους, ὀρῶσα ἐπωδύρετο», Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Βαρύς, σελ. 766.

²⁰¹ Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Α', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ. 108, ὅπως ἐπίσης «Οἱμοι! τέκνον γλυκύτατον, ἀδίκως πῶς πάσχεις, θέλων ἐκλυτρώσασθαι τοὺς ἐξ Ἀδάμ γηγενεῖς;», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 186, «Ποῦ σου ἔδω τὸ κάλλος μακρόθυμε, Υἱέ προάναρχε;» σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Α', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ. 106, «ὀδυρομένη ἐκράυαζες· Θεογεννητορ Κόρη. Τί ταῦτα Τέκνον, δῆμος πονηρός, ἀνταπέδωκέ σοι, θανατώσας σε, τὴν ζωὴν τῶν πιστῶν, πάντων καὶ ἀνάστασιν;» σελ. 304 σταυροθεοτοκίον, «. Τί τὸ καινὸν καὶ ξένον, καὶ παράδοξον θαῦμα; πῶς σε ἄνομος δῆμος, τῷ Σταυρῷ προσπηγνύει, τὸν μόνον σε ζωοδότην, φῶς μου γλυκύτατον;» σελ.405 σταυροθεοτοκίον.

²⁰² Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ. 214, ὅπως ἐπίσης «Τὴν ἄφατον μακροθυμίαν σου, Υἱέ ἐκπλήττομαι, πῶς ὡς κατάκριτον Σταυρῷ, προσήλωσαν οἱ ἄνομοι, τὸν δίκαιον Κριτὴν, καὶ μόνον σε Δεσπότην;», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος πλ.Β', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ.628, «βλέπουσα ταῦτα θρηνῶδῶ, ἐκπληττομένη τὴν φρικτὴν, οἰκονομίαν σου», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος πλ.Β', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ. 635, «Ὡ Υἱέ μου καὶ Θεέ, τί τὸ παράδοξόν σου, καὶ ἄκουσμα τὸ ξένον, ὁ ὑπομένεις διὰ οἶκτον πολύν;»,σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Β', Εσπερινός Πέμπτης, σελ. 653.

²⁰³ Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Δ', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 415, ὅπως ἐπίσης «Τί σοι ἀνταπέδωκε, τῶν Ἑβραίων ὁ ἄνομος, δῆμος καὶ ἀχάριστος, ὁ πολλῶν καὶ μεγάλων σου, Υἱέ μου, δωρεῶν ἀπολαύσας;» σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 293, «πῶς δῆμος ὁ ἄνομος, ξύλῳ σε κατέκρινε;» σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ.303, «Οἱμοι! πῶς σε ἄνομοι, Τέκνον κατεσπάραξαν;», Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Βαρύς, Εσπερινός Παρασκευής, σελ. 771.

²⁰⁴ Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 196, «καὶ πῶς ὡς ἄδικος θνήσκες, μέσον κακούργων Υἱέ μου, ὁ Βασιλεὺς πάσης κτίσεως;», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Α', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ.545, «Πῶς οὐ πενήθισω, γλυκύτατον Τέκνον, ἐπὶ Σταυροῦ θεωροῦσά σε; πῶς οὐ θρηνήσω, ἀδίκως σου πάσχοντος, Κριτὰ δικαιοσύνη; ἢ Παρθένος Μήτηρ ἐφθέγγετο», Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Βαρύς, 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 740.

²⁰⁵«Ἡ Θεομήτωρ», σελ. 199.

Ο Άγιος Νικόλαος Καβάσιλας αναφέρει σε άλλο σημείο, πως ο δεσμός που είχε η Παναγία με τον Χριστό είναι μοναδικός και όμοιος του δεν θα ξανά υπάρξει. Μία απέραντη θλίψη κατέλαβε την Θεοτόκο την ώρα των Παθών, που δεν έχει ξανά νιώσει κάποιος άνθρωπος πάνω στη γη. Αυτό συμβαίνει διότι είδε τη σταύρωση σαν μητέρα, αλλά και σαν άνθρωπος που διακρίνει την αδικία που δέχεται ο Χριστός επάνω στο Σταυρό.²⁰⁶ Ενώπιον του πάθους και του σταυρικού θανάτου αναρωτιέται : «ποῦ μοι τὰ εὐαγγέλια, βοῶσα σὺν δάκρυσι, ποῦ ὁ τὸ Χαῖρέ μοι λέξας; ποῦ ἡ λοχεία ἡ ἄφραστος; ποῦ Πέτρος ὁ φίλος;» ²⁰⁷. Όταν όλοι χάθηκαν φοβούμενοι το μαρτύριο, έμεινε η Θεοτόκος με τον αγαπημένο μαθητή Ιωάννη να θρηγούν για την άδικη καταδίκη και σφαγή του Διδασκάλου τους: «Νέκρωσιν καθυπέμεινας Λόγε, ἐπὶ Σταυροῦ προσηλούμενος, ἡ Παρθενομήτωρ ἐβόα θρηνοῦσα, σὺν ἡγαπημένῳ σεπτῷ θεολόγῳ»²⁰⁸. Παρακαλεῖ, ως μητέρα να μη μείνει χωρίς παιδιά: «Μὴ ἄτεκνόν με δείξης, Υἱέ μου καὶ Θεέ μου, ὁ συντηρήσας μετὰ τόκον παρθένον»²⁰⁹.

Ο κόσμος καταδικάζει έναν αθώο, όντας ο ίδιος παράνομος: «Τί σοι ἀπέδωκε, Τέκνον δῆμος ὁ παράνομος;»²¹⁰. Ο Χριστός βρίσκεται ανάμεσα σε δύο ληστές με τη δική του θέληση, χωρίς να έχει υποπέσει σε κάποιο αδίκημα. Η Παναγία σε αυτό το θέαμα αναλογίζεται το πώς γίνεται ο αναμάρτητος γιος Της, να υποφέρει ως κακούργος: «Αναμάρτητε Υἱέ, πῶς ἀδίκως ἐν Σταυρῷ, ὡς κακούργος ἐπάγης;»²¹¹. Παρ' όλη την παραδοχή της αδιανόητης απόφασης αυτής, η Θεοτόκος κατά τον υμνογράφο δακρύζει και υμνεῖ τη θεϊκή συγκατάβαση: «Παρθένε ἐδάκρυσας, καὶ τούτου ὕμνησας ὄντως, τὴν ἄπειρον συγκατάβασιν»²¹². Την ώρα που ο Κύριος δεχόταν τον φθόνο των ανθρώπων που ευεργέτησε, η Παναγία πονά και δέχεται η ίδια τα βέλη κινούμενη από υπερβολική φιλανθρωπία.²¹³ Η μοναδική γυναίκα η οποία έτυχε της τιμής της γεννήσεως του ίδιου του Θεού, καλείται να υποστεί τη θέα της σταυρώσεως του Υιού και Θεού Της που εκούσια υπέστη το μαρτύριο Του: «Ἡ μόνη ἄμωμος Ἀμνάς, Θεοτόκε Παρθένε, τὸν ἐξ αἱμάτων σου ἀγνῶν, σαρκωθέντα ὀρώσα, κρεμάμενον ἐθελουσίως ἐν Σταυρῷ»²¹⁴. Συνεχώς βέβαια η Θεοτόκος αναρωτιέται

²⁰⁶ «Η Θεομήτωρ», σελ.201.

²⁰⁷ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ 544.

²⁰⁸ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Εσπερινός Τρίτης, σελ. 732.

²⁰⁹ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Γ', Εσπερινός Τρίτη, σελ. 291, όπως επίσης «Μή με δείξης ἄτεκνον, ἦν ἐφύλαξας ἀγνήν καὶ μετὰ τόκον», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 292, «· Μὴ ἄτεκνόν με δείξης, ἄναρχε ἀνάρχου, Πατὴρ Υἱὲ καὶ Λόγε», Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 524.

²¹⁰ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ 657, όπως επίσης «Τί σοι ἀνταπέδωκεν, ὦ Υἱέ μου, δῆμος ὁ ἀχάριστος;», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', σελ.115, «, ἡ Παρθένος, σὺν παρθένῳ μαθητῇ, καὶ κλαίουσα ἐβόα· Οἶμοι πῶς πάσχεις πάντων, Χριστέ ὑπάρχων ἡ ἀπάθεια!», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ.654.

²¹¹ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 516.

²¹² Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Εσπερινός Τρίτης, σελ 514.

²¹³ «Η Θεομήτωρ», σελ. 197.

²¹⁴ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Παρασκευής, σελ. 654.

κατά τον συγγραφέα, γιατί η τόση αχαριστία από την πλευρά των ανθρώπων, να βιώνει τόσο πόνο μ' ένα βάνανσο θάνατο ο Χριστός ενώ παρέχει την αιώνια ζωή και τη συγχώρεση: «τί τὸ φοβερὸν τοῦτο μυστήριον, ὁ πᾶσι δωρούμενος ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἐκουσίως ἐν Σταυρῷ πῶς θνήσκεις, θάνατον ἐπονείδιστον;»²¹⁵ και «ὡς κριτὸς κατακρίνεται, ὁ πᾶσι παρέχων τὴν συγχώρησιν»²¹⁶.

Το μαρτύριο που θα βίωνε η Θεοτόκος κατά τα Θεία Πάθη του Κυρίου, κάποια χρόνια πριν είχε προφητεύσει ο προφήτης Συμεών, κατά το σαραντισμό του νεογέννητου Ιησού. Πολύ εύστοχα το υμνολογικό κείμενο μάς υπενθυμίζει τη συνάντηση αυτή. Ο δίκαιος Συμεών προείπε τον πόνο που θα υποστεί η Θεοτόκος, παρομοιάζοντάς τον με εκείνον από το τρύπημα της καρδιάς με λόγχη. Όπως μας παραθέτει το ιερό κείμενο: «Ρομφαία ὡς ἔφησεν, ὁ Συμεὼν τὴν καρδίαν σου, διήλθεν ὡς ἔβλεψας, Χριστὸν σταυρούμενον, μόνον Δέσποινα, νυττόμενον τῇ λόγχῃ»²¹⁷. Κατατρώνει τη Θεοτόκο ο πόνος από το τρύπημα της λόγχης στο σώμα του Χριστού όπως μας το παρουσιάζει ο υμνογράφος: «Ρομφαία Πάναγνε τέτρωσαι, τὸ πάθος τοῦ Υἱοῦ σου ὡς ἔβλεψας, αὐτὸν τῇ λόγχῃ νυττόμενον ἀθάνατος;»²¹⁸. Συμφωνεῖ με τον ιερό υμνογράφο και ο Άγιος Νικόλαος Καβάσιλας, τονίζοντας ότι όπως η Θεοτόκος έδωσε το αίμα και τη σάρκα Της λαμβάνοντας πίσω τις χάριτες του Χριστού, έτσι κι εκείνη έλαβε μέρος στον πόνο και στην οδύνη Του.²¹⁹ Ανθρωπίνως συμμετέχει στον πόνο του Χριστού καθώς αντιλαμβάνεται την οδύνη επάνω στον σταυρό: «γλυκύτατόν μου Τέκνον, πῶς φέρεις πάθος ἐπονείδιστον;»²²⁰. Η Θεοτόκος βιώνει ως

²¹⁵ Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ.186, «θρηνωδοῦσα ἔκραζες Ἀγνή· Οἶμοι τέκνον ἐμόν! πῶς τέθνηκας, τοὺς θανόντας Σωτήρ, ζωῶσαι βουλόμενος;», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Γ, σελ. 332, «πῶς ἡ ζωὴ τῶν ὅλων, ὁμιλεῖς τῷ θανάτῳ; ζωῶσαι τοὺς θανέντας, θέλων ὡς εὐσπλαγχνος;», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Δ', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ. 434, «Ὡ ξένου τολμήματος! πῶς ἄνομοι σφάττουσι τὸν τοὺς ἀνθρώπους ζωοῦντα;», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Α', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ.527.

²¹⁶ Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ.187.

²¹⁷ Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Δ', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ.435, ὡπως ἐπίσης «Ρομφαία τὴν καρδίαν σου, διήλθεν ἡνίκα σταυρούμενον τὸν κτίστην τεθέασαι, Παρθένε πανάμωμε, καὶ λόγχῃ θείαν, πλευρὰν ἐξορυττόμενον», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Α', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ.551, «Ρομφαία τέτρωσαι, τοῦ πάθους Δέσποινα, τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, ὅτε αὐτόν, ἔβλεψας σταυρούμενον, καὶ λόγχῃ ἄχραντον πλευράν, δι' ἡμᾶς ἐξορυττόμενον», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Β', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 632, «Ρομφαία Θεομήτορ διηλθέ σου, εὐλογημένη τὴν ψυχὴν, ἡνίκα εἶδες σταυρούμενον, τὸν σὸν Υἱὸν καὶ εἰς χεῖρας, ψυχὴν τὰς πατρικὰς παραθέμενον», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Α', 'Ορθρος Τετάρτη, σελ.521, «τὴν ἐμὴν καρδίαν σπαράττομαι», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Δ', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 410, «ρομφαία διηλθέ σου, τὴν παναγίαν ψυχὴν, ἡνίκα σταυρούμενον, ἔβλεψας ἐκουσίως, τὸν Υἱὸν καὶ Θεόν σου», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Δ', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ. 434, «Ρήγνυται χειρόγραφον τὸ τοῦ Ἀδάμ, λόγχῃ νυττομένου σου Δέσποτα», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Δ', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ. 437, «Παρισταμένη τῷ Σταυρῷ, Θεοχαρίτωτε, καὶ τὰς τοῦ Υἱοῦ τρώσεις βλέπουσα, τὴν ψυχὴν κατετρώθης», 'Ηχος πλ. Α', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 527, «ἐτέτρωτο λύτης ρομφαία τὴν ψυχὴν, καὶ ἔκλαιε θρηνωδοῦσα μητρικῶς», 'Ηχος πλ. Β', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 628.

²¹⁸ Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Α', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ.76, «πῶς ταῦτα πάσχεις Δέσποτα;», σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ. 322.

²¹⁹ «Η Θεομήτωρ», σελ.201.

²²⁰ Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Β', Εσπερινός Τετάρτης, σελ. 638, ὡπως ἐπίσης «Νέκρωσιν ὀρώσα τοῦ ἐκ τῶν σῶν, αἱμάτων Λόγου σαρκωθέντος Πανάμωμε, μητρικῶς ἠλάλαζες»,

εσωτερικό τράνταγμα την σταύρωση του γιού Της: «Ὁρῶσά σε νεκρόν, καὶ γυμνὸν ἐπὶ ξύλου, τιτρώσκομαι δεινῶς, καὶ δονοῦμαι τὰ σπλάγχνα»²²¹. Ο πόνος και ο οδυρμός της Θεοτόκου ενώπιον του Σταυρού, φανερώνουν ότι ήταν πραγματική μητέρα Του και κανένας δεν μπορεί να ισχυριστεί το αντίθετο.²²²

Η Σταύρωση μην ξεχνάμε όμως ότι αποτελεί δίοδο προς την Ανάσταση και πύλη προς τη σωτηρία του ανθρώπινου γένους, του γένους του Αδάμ. «Τὴν γεῦσιν τὴν πάλαι τοῦ Ἀδάμ, τὴν πικρὰν ἐγλύκανας, χολὴν καὶ ὄξος γευσάμενος, τέκνον γλυκύτατον, ὑψωθείς ἐν ξύλῳ, ὡς κριτὸς ὁ δίκαιος»²²³. Μπορεί να ήταν ανυπόφορη η βίωση ενός τέτοιου πάθους από την Θεοτόκο, αλλά με την ανάσταση Του Υιού Της θα γλυκαθεί: «διό με φαρμαχθεῖσαν τῷ πάθει σου, γλύκανον Δέσποτα, ἀναστὰς ὡς παντοδύναμος, ἡ Παρθένος ἔλεγε δακρύουσα»²²⁴. Ο υμνογράφος καταγράφει την προσπάθεια του Χριστού να δώσει κουράγιο στη Θεοτόκο, τονίζοντας την επικείμενη ανάσταση και τη συντριβή των δεσμών του Ἄδη που κρατούν τον άνθρωπο: «Μὴ ἐποδύρου μου Μῆτερ καθορῶσα, ἐν ξύλῳ κρεμάμενον, τὸν σὸν Υἱὸν καὶ Θεόν» και «καὶ γὰρ ἀναστήσομαι, καὶ δοξασθήσομαι, καὶ τὰ τοῦ Ἄιδου βασίλεια, συντριψῶ»²²⁵. Την χαρά που ἔζησε η Θεοτόκος με το ἀκουσμα ἀπὸ τον Ἀρχάγγελο Γαβριήλ ὅτι θα γεννήσει γιό, ἀκολούθησε ἡ λύπη γιὰ τὴν ἐκούσια σταύρωση Του: «Γαβριήλ μοι τὸ Χαῖρε πρὶν προσεκόμισε, μετ' ἐμοῦ σε φωνήσας ἔσεσθαι Κύριε, ἡ Θεοτόκος ἐν κλαυθμῷ πικρῶς ἐφθέγγετο· πῶς οὖν εἰς λύπην ἡ χαρά, νῦν μοι ἐγένετο Υἱέ;»²²⁶. Μπορεί η Θεοτόκος να ἀπέφυγε τοὺς πόνους τῆς γέννας, ἐνώπιον ὁμως τοῦ

σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 298, «Ἡ ἄμωμος σὲ Ἀμνάς, ἀναρτηθέντα ἐν Σταυρῷ βλέπουσα, ὀδυνηρῶς Δέσποτα, ἔκλαιεν ὕμνουσα, τὸ κράτος σου», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 408, «Ποίοις ὄμμασι βλέπω, ὄμμα τὸ ξηραῖνον πάσας ἀβύσσους, Υἱέ μου σβεννύμενον, Σταυρῷ κρεμαμένου σου, ἡ ἀγνή Παρθένος ἐβόα, θρήνοις ἑαυτὴν συνταράσσουσα», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 738.

²²¹ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 104, ὅπως ἐπίσης «ἐγὼ δὲ πίμπραμαι, τὴν καρδίαν καὶ τιτρώσκομαι», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 115, «Υψούμενον ἐν ξύλῳ σε, τὸν ζωοδότην βλέπουσα, καὶ ἐκουσίως θνήσκοντα, καὶ τοῖς πᾶσι ζωὴν παρέχοντα, ἐδονεῖτο τὰ σπλάγχνα ἡ Πανάμωμος», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 189, «θρηνηδοῦσα ἐβόα ἡ Θεοτόκος», Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 545, «Ἰδοῦσα ἐπὶ ξύλου ὑπνώσαντα, τὸν Δεσπότην, θρηνοῦσα ὠλόλυζες», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 550, «Θρήνοις συνέκοπτες σαυτὴν, ὀρῶσα Δέσποινα ἐν ξύλῳ Σταυροῦ», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Εσπερινός Παρασκευῆς, σελ. 556, «Παῦσον τὸ ἄλγος τῆς πολυδύνου ψυχῆς μου», σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 555, «Σταυρούμενον τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα, καθορῶσα ἐκραύγαζες, τὰ σπλάγχνα δονουμένη Μαριάμ», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Λειτουργία Τετάρτης, σελ. 744, «Τέτρωμαι τῇ ῥομφαίᾳ τῆς λύπης, ἐν Σταυρῷ καθορῶσά σε», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 759.

²²² Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου, Οἱ Δεσποτικές εορτές, Ἱερὰ Μονὴ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, σελ. 97.

²²³ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 103.

²²⁴ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 103, «Τί τοῦτο Τέκνον ἱερόν, πῶς θανατοῦσαι ζωῶσαι, πάντας τοὺς θανέντας προμηθεύμενος;», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 735.

²²⁵ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 433.

²²⁶ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 546.

Σταυρού πονάει και θρηνεί: «Οἶμοι Τέκνον! ὠδῖνας, ἀποφυγοῦσα τῷ τόκῳ σου,
νῦν ὀδυνηρῶς κατατρύχομαι»²²⁷.

²²⁷ Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 843.

Ενότητα 1^η: Η Θεοτόκος στη ζωή των πιστών

Γενικότερα η ποίηση σε συνδιασμό με το βυζαντινό μέλος αποτελούσε τρόπο έκφρασης και καταφύγιο σε ώρες θλίψης αλλά και χαράς για το λαό του Θεού.²²⁸ Τα υμνογραφικά κείμενα παρουσιάζουν με ποικίλους τρόπους τη θέση της Θεοτόκου στις ώρες αυτές, αλλά και γενικά στον αγώνα των πιστών που προστρέχουν στη χάρη Της. Η Παναγία αποτελεί την προστασία του κόσμου στις συνεχόμενες θλίψεις: «Οἱ συνεχόμενοι θλίψεσιν ἀδοκῆτοις ἀγνή, σὲ προστασίαν μόνην»²²⁹. Σε κάθε δυσκολία, σε κάθε πειρασμό είναι η σωτήρια παρέμβαση για τον κάθε αμαρτωλό: «σὲ γὰρ ἔχομεν, ἀμαρτωλοὶ προστασίαν· σὲ κεκτήμεθα, ἐν πειρασμοῖς σωτηρίαν τὴν μόνην πανάμωμον»²³⁰. Η Θεοτόκος με την ισχύ της μπορεί να συνδράμει όσους καταφεύγουν στις σωστική Της βοήθεια: «ἄχραντε Παρθένε, σῶσον ἡμᾶς, τοὺς εἰς σὲ καταφεύγοντας, ὅτι ἐν σοὶ τὰς ἐλπίδας μετὰ Θεόν, Θεοτόκε ἀνεθέμεθα»²³¹. Η Θεοτόκος είναι για όλο το ανθρωπινό γένος η καταφυγή, γνωρίζοντας ότι θα σκεπάζει και θα προστατεύει σε κάθε δυσκολία της ζωής τους πάντες: «Σὺ εἰ τοῦ γένους τῶν βροτῶν, ἀσφαλὲς καταφυγή, τεῖχος καὶ σκέπη καὶ λιμὴν, καὶ προστάτις κραταιά, ἐν μοχθηροῖς τοῦ βίου πανύμνητε, Θεογεννήτρια»²³². Η Θεοτόκος είναι η ελπίδα, η σκέπη, η προστασία και το λιμάνι σωτηρίας για τους πιστούς: «Ἐλπίδων σε πλήρωμα, καὶ θείαν σκέπην, προστασίαν, καὶ ἡμέραν σωτηρίας, κεκτήμεθα, Μήτηρ τοῦ Λόγου»²³³.

²²⁸ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος, ΑΡΜΟΣ, σελ. 35.

²²⁹ Στιχηρά της Θεοτόκου, Ἦχος Α', Μικρὸς Εσπερινὸς Σαββάτου, σελ. 16.

²³⁰ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 25, «Σὺ γὰρ πέφυκας, ἀμαρτωλῶν σωτηρία, καὶ βοήθεια, καὶ κραταιὰ προστασία, καὶ σῶζεις τοὺς δούλους σου», Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 25, «Οἱ τὴν σὴν προστασίαν κεκτημένοι, Ἄχραντε, καὶ ταῖς σαῖς ἱκεσίαις τῶν δεινῶν ἐκλυτρούμενοι», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 74, «Προστάτιν πρὸς Θεόν, κεκτημένοι σε πάντες, προστρέχομεν σεμνή, τῷ ἀγίῳ ναῶ σου, αἰτούμενοι βοήθειαν, παρὰ σοῦ Ἀειπάρθενε», Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 90, «Προστασία θερμή, καὶ ἀντίληψις Χριστιανῶν, ὑπάρχεις Θεοτόκε ἀνύμφευτε», Θεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 718.

²³¹ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Εσπερινὸς Κυριακῆς, σελ. 42.

²³² Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 106, «διὸ προστρέχω ἐν τῷ λιμένι, τῆς σῆς πρεσβείας κραυγάζων», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 112, «Ἄλλο καταφύγιον Ἀγνή, πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ Δεσπότην, οὐκ εὐποροῦμεν ἡμεῖς, εἰμὶ σὲ Θεόνυμφε», Στιχηρά της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Εσπερινὸς Σαββάτου, σελ. 135, «Σὲ λιμένα σωτηρίας, καὶ τεῖχος ἀκράδαντον, Θεοτόκε Δέσποινα, πάντες πιστοὶ ἐπιστάμεθα», Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 147, «πάσης θλίψεως ἡμᾶς ἀπαλλάττουσα· σὲ γὰρ μόνην ἀσφαλῆ, καὶ βεβαίαν ἄγκυραν ἔχομεν, καὶ τὴν σὴν προστασίαν κεκτήμεθα», Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Μεγάλος Εσπερινὸς Σαββάτου, σελ. 352.

²³³ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 107, «ἐλπίς γὰρ εἰ τῶν πιστῶν», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 108, «Ἀπροσμάχητον τεῖχος ἔχοντες, τὴν σὴν σκέπην Παρθένε», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 108, «Ὡσπερ ἐν λιμένι προσδραμών, ὑπὸ τὴν ἀγίαν σου σκέπην, Παρθενομήτορ ἀγνή»,

Η Θεοτόκος αντιλαμβάνεται τις δυσκολίες που καλούνται οι άνθρωποι να αντιμετωπίσουν και έτσι βοηθά με τη χάρη Της: «Κραταίαν σε ἀντίληψιν, Αειπάρθενε ὑπάρχουσιν, ἐν πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι, καὶ δειναῖς ἀμαρτίαις, εὕροιμεν εὐκαιρον βοήθειαν»²³⁴. Γι' αυτό, ἔχουν παρηγορία και προστρέχουν οι πιστοὶ πρὸς Εκείνη για θεραπεία ἀπὸ τα πάθη: «Τῶν ἀλγεινῶν παθῶν μου τὰ συντρίμματα, ἐν τῷ συνδέσμῳ Δέσποινα, τῆς πρεσβείας σου θεράπευσον, καὶ τὴν ῥῶσίν μοι δώρησαι»²³⁵. Ο υμνογράφος περιγράφει τις δυσκολίες που ζει ἓνας πιστὸς με τὴν τυραννία των παθῶν καθὼς και τὴν ἐπήρεια των δαιμόνων: «Τυραννεῖ με πρόσληψις παθῶν, δαιμόνων ἐπήρειαι, ἀλλ' ἔχων καταφυγὴν σε διασώζομαι, τῷ σῷ Υἱῷ μέλπων, Ἀχραντε»²³⁶. Η ἀγκυρα που θα ἀσφαλίσει το ἀνθρώπινο γένος στο λιμάνι του θελήματος του Θεοῦ εἶναι ἡ Θεοτόκος: «τῆς ἐλπίδος τὴν ἄγκυραν, κατέχοντας, πρὸς λιμένα τοῦ θείου θελήματος, εὐμενῶς ὀδήγησον, τῇ μητρικῇ σου παρηγορίᾳ, εὐλογημένη Πανάμωμε»²³⁷. Ο υμνογράφος παρακαλεῖ τὴν Ἀχραντὴ Θεοτόκο νὰ τον σώσει ἀπὸ τὴν ἀπώλεια, παρόλο που υπέπεσε σε ἀρκετὰ ἀμαρτήματα: «πάσης ἀπωλείας ῥῦσαί με»²³⁸. Οι λόγοι του υμνογράφου φαίνεται νὰ ἐκδηλώνουν τὴν ἀνάγκη ολόκληρου τοῦ λαοῦ του Θεοῦ γιὰ ταχεῖα βοήθεια και προστασία ἀπὸ κάθε δυσκολία τῆς ζωῆς.

Η Παναγία κατέχει διάφορους ρόλους στη ζωὴ των πιστῶν. Εἶναι ἡ χαρά, ἡ προστασία, ἡ τροφή, ἡ βακτηρία, σκέπη, βοήθεια των ἀνθρώπων σε κάθε περίσταση τῆς ζωῆς τους: «Πάντων θλιβομένων ἡ χαρά, καὶ ἀδικουμένων προστατίς, καὶ πενομένων τροφή, ξένων τε παράκλησις, καὶ βακτηρία τυφλῶν, ἀσθενούντων ἐπίσκεψις, καταπονουμένων, σκέπη καὶ ἀντίληψις, καὶ ὀρφανῶν

Σπληνὰ τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Εσπερινὸς Τρίτης, σελ. 185, «Ἐπὶ σοὶ τὰς ἐλπίδας ἀνέθηκα, Μήτηρ αειπάρθενε τῆς σωτηρίας μου», Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Πέμπτης, σελ. 206, «Ἐλπίς καὶ σκέπη καὶ λιμὴν, τῶν εἰς σὲ προστρέχόντων, Θεοκυητορ ἀγαθή, προστασία τοῦ κόσμου», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ. 600, «Ἐλπίς τοῦ κόσμου ἀγαθή, Θεοτόκε Παρθένε, τὴν σὴν καὶ μόνην φοβερὰν προστασίαν αἰτοῦμεν», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρὸς Τρίτης, σελ. 613, «Εἰρήνευσον πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, τὴν ζωὴν ἡμῶν», Θεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Εσπερινὸς Δευτέρας, σελ. 718.

²³⁴ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 109, «ὑμνολογοῦμέν σε Ἀγνή, καὶ δεόμεθα, διάλυσον νέφη τὰ δεινότερα, καὶ τὰ πάθη», Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 133, «μὴ ἐγκαταλίπῃς με, ἀνθρωπίνῃ προστασίᾳ, μὴ καταπιστεύσῃς με, ἀλλ' αὐτὴ ἀντιλαβοῦ, καὶ ἐλέησόν με», Σταυροθεοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 655.

²³⁵ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 110, «τῶν ἐπταισμένων ἡμῖν δώρησαι λύσιν, ὡς Μήτηρ Θεοῦ», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 110, «καὶ πρεσβεύεις πάντοτε, καὶ σῴζεις ἐκ θλίψεως καὶ κινδύνων, καὶ παρέχεις ἅπασιν, ἰλασμόν ἀμαρτιῶν τοῖς ὑμνοῦσί σε», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 113.

²³⁶ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 83, «Ὅλος συλληφθεὶς πολλοῖς ἀτοπήμασι, καὶ συληθεὶς τὸν νοῦν, ἀμαρτίαις πολλαῖς, τῇ σκέπῃ σου καταφεύγω, διάσωσόν με», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 110.

²³⁷ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 124, «Καταφυγὴν ταχεῖαν, καὶ ὀχύρωμα, τεῖχος, καὶ προπύργιον, καὶ ἀσφαλὴ λιμένα», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 323, «Καταφυγὴ καὶ δύναμις ἡμῶν Θεοτόκε, ἡ κραταῖα βοήθεια τοῦ κόσμου», Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Τρίτης, σελ. 278.

²³⁸ Προσόμοια τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Εσπερινὸς Παρασκευῆς, σελ. 116.

βοηθός»²³⁹. Παραδίδει ο πιστός την κάθε ελπίδα του στην σκέπη και την προστασία της Θεοτόκου: «Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου, εἰς σὲ ἀνατίθην, Μήτηρ τῆς ζωῆς, φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην σου»²⁴⁰. Ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ ελπίδα των πιστών: «Ἐλπίς ἀγαθή, προστασία φοβερά ὑπάρχεις Δέσποινα»²⁴¹. Προστρέχουν οἱ πιστοὶ στη σκέπη της Παναγίας στις θλίψεις και στα δεινά: «προσέδραμον τῇ σκέπῃ σου, θλίψει συνεχόμενος, καὶ δεινῶς ἀπορούμενος»²⁴².

Καθένας ὅπου βρίσκει τὴ σωτηρία, ἐκεῖ προστρέχει και βρίσκει καταφυγή: «Ἐκαστος ὅπου σῶζεται, ἐκεῖ δικαίως καὶ προστρέχει, καὶ ποία ἄλλη τοιαύτη καταφυγή, ὡς σὺ Θεοτόκε, σκέπουσα τὰς ψυχὰς ἡμῶν;»²⁴³. Ἀπὸ πολλοὺς κινδύνους ἡ Θεοτόκος φυλάει τοὺς πιστοὺς: «Ἐκ παντοίων κινδύνων, τοὺς δούλους σου φύλαττε, εὐλογημένη Θεοτόκε»²⁴⁴. Εἶναι ἡ προστασία ὅλων των πιστών: «Παναγία Παρθένε, προστασία ἀπάντων τῶν πιστῶν»²⁴⁵. Ζητά ο

²³⁹ Στιχηρά της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Εσπερινός Σαββάτου, σελ. 134, «εὐχαριστίας ἔνεκα προσφέρομεν, τὸ Χαῖρέ σοι Ἀγνή, ὅτι ἐκ θλίψεως χαράν, ἡμῖν ἐβράβευσα», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 761.

²⁴⁰ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Εσπερινός Δευτέρας, σελ. 171, «Θεομακάριστε Κόρη, τὴν ἐλπίδα μου πᾶσαν, προθ' ὡμὸς ἀνατίθην ἐν σοί», Ἦχος Β', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 223, «Σοὶ τὴν ἐμὴν ἀνεθέμην ἐλπίδα, καὶ ἀναμένω Ἀγαθή, τὴν ἐκ σοῦ πρὸς τὸν ἐκ σοῦ ἰλαστήριον χάριν», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 327, «μόνην σε σωτηρίαν, καὶ ἐλπίδα καὶ τεῖχος, ἔχομεν Θεοτόκε», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 353, «Ἡ σωτηρία μου καὶ ἐλπίς, σῶσόν με ἐλπίζοντα εἰς σέ, πάντων ἐλπίς ἀκαταίσχυντε», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 646.

²⁴¹ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 221, «σὺ γὰρ Χριστιανῶν εἶ προστάτις», Ὡδή θ' - εἰρμός, Ἦχος Β', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 223, Θεοτόκε ἡ προστασία πάντων τῶν δεομένων», Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Εσπερινός Δευτέρας, σελ. 277, «ἵνα πίστει σε ὕμνω, τὴν ἐλπίδα πάντων», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 400, «τὰς ἐλπίδας ἐπὶ σοί, ἀνατιθέντες σφζόμεθα», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 437, «Σὲ πάντες κεκτήμεθα, ἐλπίδα καὶ στήριγμα, Παναγία Μητροπάρθενε», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 497, «Τῶν ἐν σοί τὰς ἐλπίδας Παρθένε ἄχραντε, ἐκ ψυχῆς κεκτημένων σκέπη ὑπάρχουσα», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 531, «ἀπεγνωσμένων ἡ ἐλπίς, καὶ τῶν πενθούντων παράκλησις, χαροποιὸν μοι παράσχου πένθος», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 549, «Προστασία, τῶν ἐν θλίψει βεβαία», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Λειτουργία Τρίτης, σελ. 625, «Ἡ κραταῖα τῶν γηγενῶν, προστασία καὶ σκέπη, Θεοκυῆτορ Μαριάμ», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 669, «Χαῖρε κεχαριτωμένη Θεοτόκε Παρθένε, λιμὴν καὶ προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων», Θεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 690, «Τοῦ ἐλέους σου τὴν χάριν, καὶ τῆς σκέπης τὴν ἰσχύν, οὐ σιωπῶμεν Παρθένε πανύμνητε», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 761, «Μήτηρ ἀνύμφευτε, ὡς δοτῆρα ἀγαθὴν, καὶ προστάτιν εὐκλεῆ, πάντες δοξάζομεν», Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 763.

²⁴² Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 306.

²⁴³ Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 279.

²⁴⁴ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 385.

²⁴⁵ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 396, «Χαῖρε ἡ μόνη προστασία τῶν ψυχῶν ἡμῶν», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος, Εσπερινός Τετάρτης, σελ. 418, «Σὲ προστασίαν, Παναγία Παρθένη κεκτήμεθα», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 422, «Ἐχόντες σε Θεοτόκε, ἐλπίδα καὶ προστασίαν», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Εσπερινός Παρασκευῆς, σελ. 448, «τοῖς πιστῶς προστρέχουσι, τῇ σκέπῃ σου τῇ εὐκλεῖ, γινώσκομέν σε Πανάμωμε», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', σελ. 478, «Γενοῦ μοι προστασία Πανάμωμε, καταφυγή τε καὶ λιμὴν», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 492, «Παρθένη τῶν πιστῶν ἡ προστασία», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 493, «σὺ γὰρ ὑπάρχεις, ἐλπίς καὶ προστασία, μόνη Παναγία», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 495, «σὲ γὰρ προστασίαν ἀκαταμάχητον, κεκτήμεθα τὴν ὄντως Θεογεννήτριαν», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος

υμνογράφος από την Θεοτόκο να γίνει το λιμάνι του στο πέλαγος των δεινών που καλείται να αντιμετωπίσει: «Λιμὴν γενοῦ μοι Πανάμωμε, πελάγει τῶν δεινῶν θαλαττεύοντι»²⁴⁶. Αποζητούν οι πιστοὶ να πρεσβεύσει για λύτρωση από κάθε κακό, σε κάθε περίπτωση της ζωῆς και σε κάθε συμφορά: «Λύτρωσαί με Πάναγνε, ἐκ πάσης κακώσεως, βίου περιστάσεων, συμφορῶν καὶ θλίψεων, καὶ νόσων καὶ κινδύνων, καὶ δεινῆς συκοφαντίας»²⁴⁷.

Η Θεοτόκος, ἔτυχε της υπέρτατης τιμῆς της κυοφορίας του ἰδίου του Θεοῦ και ἔτσι κατέστη Θεοτόκος. Η Θεοτόκος τιμήθηκε ἀπὸ ὅλες τις γενιές των ἀνθρώπων με τη χαρὰ της κυήσεως του Λόγου του Θεοῦ: «Ἡ ἐκλεκτὴ τε καὶ ὑπέρτιμος, ἐκ πασῶν γενεῶν, ἀναφανείσα μόνη, ἡ ἀρεταῖς ἐκλάμψασα, Ἄχραντε, σεμνή»²⁴⁸. Επομένως, στη συνείδηση του ποιμνίου κατέχει μία θέση πάνω ἀπὸ τις ουράνιες ἀυλές δυνάμεις: «Ἀὔλων στρατιῶν, ὑπερέχουσα Κόρη, καὶ τάξεις οὐρανῶν, ὑπερβαίνουσα μόνη»²⁴⁹. Η Θεοτόκος «πλησίον Θεοῦ χρηματίσασα»²⁵⁰ για το λαό του Θεοῦ κι αὐτὸ αποτυπώνεται στα υμνολογικά κείμενα. Υπερεῖχε πάνω ἀπὸ ὅλες τις ουράνιες δυνάμεις, πάνω ἀπὸ τους μάρτυρες και τους ἀποστόλους του Χριστοῦ: «μετα πασῶν τῶν ἄνω Δυνάμεων, μετὰ Μαρτύρων καὶ Ἀποστόλων Χριστοῦ»²⁵¹. Η Θεοτόκος υπερτερεῖ ἀπὸ ὅλα τα κτίσματα του Θεοῦ: «Ἐκ σοῦ Θεὸς σεσάρκωται Ἀγνή, καὶ ἀνωτέραν σε νῦν Ἀγγέλων ἀνέδειξε, ποιημάτων τε ὑπερέχουσιν, πάντων»²⁵². Η Θεοτόκος εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα τα κτίσματα: «Υπερτέρα τῶν κτισμάτων, ὥφθης ὡς τὸν Ποιητὴν, τεκοῦσα καὶ Κύριον»²⁵³. Η Παναγία υπερέβη τις ουράνιες δυνάμεις διότι ἀναδείχθηκε ναὸς του Ὑψίστου, σύμφωνα με τον υμνογράφο: «Υπερέβης τὰς

Κυριακῆς, σελ. 588, «Ἡ προστασία τῶν πιστῶν, ἡ τῶν ἁμαρτανόντων, ἐπιστροφή πρὸς Θεόν, Παρθένε πανάμωμε, τῇ πρεσβείᾳ σου σῶσόν με», Θεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 707.

²⁴⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 440, «πρὸς σὲ καταφεύγουσαν τὸν λιμένα, τὸ τεῖχος, τὴν μόνην προστασίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 375, «Ἡ θερμὴ προστασία καὶ ἀπροσμάχητος, ἡ ἐλπίς ἡ βεβαία καὶ ἀκαταίσχυντος, τεῖχος καὶ σκέπη καὶ λιμὴν τῶν προστρεχόντων σοι», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 488, «Λιμὴν σωτήριος, ἐδείχθης πᾶσιν Ἀγνή», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 508, «Ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ἡ ζωὴ τῶν ἀπεγνωσμένων, ἡ ἀντίληψις τῶν εἰς σὲ προστρεχόντων, ἁγία Δέσποινα Θεοτόκε Παρθένε», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 512.

²⁴⁷ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 552, «Ἐν τοῖς πειρασμοῖς, εὐρημί σε προστάτιν, ἐν θλίψεσι πρόμαχον, ἐν συμφοραῖς βοηθόν», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 553.

²⁴⁸ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 658.

²⁴⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 44, «Μετὰ πάντων Ἀσωμάτων, ὃν περ ἐσωμάτωσας, Θεὸν Λόγον Θεοτόκε Παρθένε ἰκέτευε», Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 94, «Υπάρχουσα Ἀγγέλων τιμιώτερα», Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 607, «Φανείσα τῶν Χερουβείμ, ἀγιώτερα Παρθένε», Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 623, «Τιμιώτερα τῶν ἐνδόξων Χερουβείμ ὑπάρχεις, Παναγία Παρθένε», Θεοτοκίον, Ἦχος βαρύς, Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 706, «Ὡς τῶν Ἀγγέλων τιμιώτεραν, τὴν Θεοτόκον ὑμνολογοῦμεν», Θεοτοκίον, Ἦχος βαρύς, Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 779.

²⁵⁰ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 258.

²⁵¹ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 92.

²⁵² Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 399.

²⁵³ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 366.

Δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, ὅτι ναὸς ἐδείχθη θεϊκός, εὐλογημένη Θεοτόκε»²⁵⁴. Ἡ Παναγία δέχθηκε καὶ κυοφόρησε τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ ἐτσι ἀναδείχθηκε ὑψηλότερα τῶν χερουβείμ: «Τῶν Χερουβείμ καὶ Σεραφείμ, ἐδείχθη ὑψηλότερα, Θεοτόκε· σὺ γὰρ μόνη ἐδέξω, τὸν ἀχώρητον Θεόν, ἐν σῇ γαστρὶ ἀμόλυντε»²⁵⁵

Μέλημα τῆς Θεοτόκου εἶναι νὰ ὁδηγήσει τοὺς πιστοὺς στὴν ευθεία οδὸ, τὴν οὐράνια οδὸ πρὸς τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ: «εἰς εὐθειᾶν ἡμᾶς ἄγουσα, ὁδὸν οὐράνιον, τῆς Βασιλείας τοῦ μόνου Θεοῦ»²⁵⁶. ΓΙΑ τὸν ὑμνογράφο, ἡ Θεοτόκος ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ φωταγωγῇ τὸ δρόμο τοῦ πιστοῦ ποὺ βαδίζει σὲ λάθος μονοπάτια: «φωταγωγήσον, τοὺς ἐν νυκτί, ἀγνωσίας καθεύδοντας»²⁵⁷. Ἡ Θεοτόκος εἶναι ὁδηγὸς γιὰ τοὺς ἀνθρώπους στὴν οδὸ τῆς μετανοίας: «Ὁδήγησον ἡμᾶς, ἐν ὁδῷ μετανοίας»²⁵⁸. Γι' αὐτὸ ἀποτελεῖ γιὰ τοὺς πιστοὺς «τῶν ἀνθρώπων τε πιστῶν ἢ προστασία, καὶ ὁδηγὸς σωτήριος»²⁵⁹. Αποζητά ὁ πιστὸς τὴν διακυβέρνηση τοῦ πλοίου τῆς ζωῆς τοῦ ἀπὸ τὴν Θεοτόκο: «Ὅλην μου τὴν ζωὴν διακυβέρνησον, Παρθένε ἐλπίς μου καὶ προστασία»²⁶⁰.

²⁵⁴ Θεοτοκίον, Ἦχος βαρὺς, Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ. 707.

²⁵⁵ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 798.

²⁵⁶ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 113, «Ὁδὸν τῆς ζωῆς, ἡ τεκοῦσα Ἄχραντε, ὁδήγησον, ὁδὸν εἰς εὐθειᾶν με», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 191, «πρὸς τὸν σὸν λιμένα καθοδηγοῦσά με», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 218, «πρὸς λιμένα σωτήριον, καὶ πρὸς φῶς τὸ ἀνέσπερον, τῶν Ἁγίων κατὰ τάξιν», Στιχηρὰ τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Εσπερινὸς Τρίτης, σελ. 403, «Ἐν ὁδῷ εἰρήνης με, προσταγμάτων θείων ἀπλανῶν, πορεύεσθαι ἀκλινῶς, ποιήσον Ἀγνή», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 526.

²⁵⁷ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 111.

²⁵⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 21, «καὶ πρὸς φῶς ὁδήγησον, μετανοίας Ἄχραντε, ἵνα πίστει σε ὑμῶν», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Τρίτης, σελ. 395.

²⁵⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Εσπερινὸς Τετάρτης, σελ. 306.

²⁶⁰ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 217, «Κατεύνασον τὸν τάραχον, τῶν παθῶν μου Δέσποινα, καὶ τὴν ζωὴν κυβέρνησον», Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Πέμπτης, σελ. 203.

Ενότητα 2η: Η Παναγία ως συνήγορος την ώρα του θανάτου

Η Θεοτόκος έχει μία εξέχουσα θέση στη ζωή των πιστών. Μετά την ώρα του θανάτου η Παναγία ως φιλόανθρωπη που είναι, στη συνείδηση του ποιμνίου, στέκεται δίπλα στον πιστό και τον σκεπάζει. Ο πιστός ζητάει την βοήθεια της Θεοτόκου τη φοβερή ώρα του θανάτου ενάντια στους δαίμονες: «καὶ ἐν ὥρᾳ με, τῇ φοβερᾷ τοῦ θανάτου, σὺ ἐξάρπασον, κατηγορούντων δαιμόνων, καὶ πάσης κολάσεως»²⁶¹. Να φωταγωγηθεί η ψυχή του αμαρτωλού και να μεσιτεύσει η Θεοτόκος από την πυρά: «φωταγώγησον, Πανάμωμε, καὶ πυρὸς τοῦ μέλλοντος, μεσιτείαις θείαις ἐλευθέρωσον»²⁶². Η Παναγία είναι προστάτης όλων των ανθρώπων, γι αυτό ικετεύει ο υμνογράφος να τον απαλλάξει από τη φλόγα και το σκοτάδι της κολάσεως καθώς και από τον βρυγμό των οδόντων.²⁶³ Ο υμνογράφος παρακαλεί να σπεύσει η Παναγία και να τον σώσει από την απώλεια και τις παγίδες του ἄδη που τον έχουν κυκλώσει.²⁶⁴

Η Θεοτόκος πρεσβεύει, μετά από τις παρακλήσεις του υμνογράφου να λυτρωθεί από τη γέενα, καταξιώνοντας τον άνθρωπο να γευθεί την ουράνια Βασιλεία: «γενοῦ μεσίτης Ἀγαθή, τῆς γεέννης καὶ τοῦ πυρός, ὅπως με λυτρώσῃται, καὶ καταξιώσῃ με τῆς βασιλείας κραυγάζοντα»²⁶⁵. Με μεγάλη θέρμη ο υμνογράφος παρακαλεί την Θεοτόκο να τον αναδείξει εκ δεξιών του Υψίστου την ημέρα της Κρίσεως: «ὄν ἰκέτευε, δεξιὸν παραστάτην με, δεῖξαι ἐν ἡμέρᾳ, τῆς ἀνταποδόσεως Πανάμωμε»²⁶⁶. Να μη γίνει αιτία ο υμνογράφος να

²⁶¹ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Μεσονυκτικό Κυριακής, σελ. 22, «ἐλέησόν με πρὸ τέλους, ἐπίστρεψόν με καὶ ῥῦσαι, πάσης κολάσεως τὸν ἀνάξιον», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Μεσονυκτικό Κυριακής, σελ. 469.

²⁶² Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Λειτουργία Δευτέρας, σελ. 56, «ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς, πυρὸς κολάζοντος», Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 66, «πυρὸς γεέννης ῥυσθῆναί με», Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 91, «τοῦ σκότους ῥῦσαί με, τοῦ αἰωνίζοντος», Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 92, «ῥῦσαί με πάσης περιστάσεως, καὶ πολλῶν σκανδάλων τοῦ ὄφεως, καὶ αἰωνίζοντος πυρός, καὶ τοῦ σκότους Πανάμωμε», Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 93., «Κόρη θεράπευσον, καὶ πυρὸς αἰωνίου ἐξάρπασόν με», Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Δευτέρα, σελ. 159, «Λύτρωσαί με, τοῦ πυρός τοῦ αἰωνίου», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Λειτουργία Δευτέρας, σελ. 610.

²⁶³ «ῥῦσαί με ἀτόπου ἁμαρτίας, καὶ φλογὸς τῆς γεέννης, σκότους κολάζοντος, καὶ βρυγμοῦ τῶν οδόντων, καὶ σκώληκος, Παρθένε, μόνη προστασία, τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων», Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 68.

²⁶⁴ «Δεινῶς με χειμάζουσι δεινοῖ, ἁμαρτίας χεῖμαρροι, ὠδίνες ἄδου κυκλοῦσί με, παγὶς θανάτου δέ, ψυχικοῦ προφθάνει, ἐλεῆμον Δέσποινα, βοῶ σοι μετ' ὀδύνης καρδίας μου. Σπεῦσον ἐξάρπασον, ἐκ θανάτου ἀπογνώσεως, καὶ ἐξ ἄδου, νῦν τῆς ἀπωλείας με», Στιχηρά Θεοτόκου, Ἦχος Α', Εσπερινός Παρασκευής, σελ. 116.

²⁶⁵ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 126, «καὶ καταργήσαντος, τοῦ ἄδου Δέσποινα, τὸ ζοφερὸν βασίλειον», Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 230.

²⁶⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 188, «Μήτηρ Θεοῦ, ἐν ὥρᾳ τῇ φοβερᾷ πρόστηθί μοι», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 299, «Παρθένε ἀγνή ἡ μόνη τέξασα, κριτὴν αἰώνιον Θεόν, αὐτὸν ἰκέτευε τότε, τῆς δεινῆς με ῥύσασθαι κολάσεως», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος βαρὺς, Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 736, «τῆς γεέννης ῥῦσαί με, καὶ τῆς ἀποκειμένης μοι, διὰ πλῆθος πταισμάτων, κολάσεως ἐλευθέρωσον, σοῦ ταῖς εὐπροσδέκτοις δεήσεσι», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 842, «ἡ τὸν Κριτὴν

χαρούν οι δαίμονες στην μελλοντική Κρίση: «Μή με δείξης δαιμόνων ἐπίχαρμα, ἐν τῷ κριτηρίῳ τῷ μέλλοντι Δέσποινα»²⁶⁷. «Κατακρίσεως ῥῦσαί με Δέσποινα»²⁶⁸, ικετεύει ο υμνογράφος. Ο άνθρωπος ενώπιον του αιωνίου πυρός και της φρικτῆς τιμωρίας καταφεύγει στη βοήθεια της Θεοτόκου.²⁶⁹ Τρέμοντας το κριτήριο του Παντογνώστη και φιλάγαθου Θεού παρακαλεί ο άνθρωπος για τη βοήθεια της Θεοτόκου: «τρέμω τὸ κριτήριον τοῦ σοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ· οὗ περ ἐξελοῦ με Παρθέने, καὶ πρὸ τῆς ἀνάγκης ἐκείνης, Δέσποινα ἐπίστρεψον, καὶ σῶσόν με»²⁷⁰. Η Θεοτόκος είναι η πύλη μέσω της οποίας οι αμαρτωλοί δέχονται βοήθεια: «Χαῖρε πύλη, δι' ἧς ἀμαρτωλοὶ σωζόμεθα»²⁷¹.

Στην επικείμενη δίκαιη κρίση αποζητά ο φθαρτός άνθρωπος τις ισχυρές πρεσβείες της Παναγίας: «ἐν τῇ μελλούσῃ δίκη τῇ φρικτῇ, εὐπροσδέκτοις πρεσβεΐαις σου, Παρθενομήτορ Ἀχραντε, ταῖς πρὸς τὸν Κτίστην καὶ Θεὸν ἡμῶν»²⁷². Η Θεοτόκος ως μητέρα του Λόγου του Θεού έχει τη δυνατότητα να σώσει τους ανθρώπους: «δύνασαι γὰρ ὡς ἀγαθή, τοὺς πάντας σῶζειν, ὡς οὕσα, Μήτηρ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου»²⁷³. Η Θεοτόκος είναι βοηθός στην ώρα της καταδίκης του ανθρώπου: «Εὗρω σε βοήθειαν, ἐξαιρουμένην με, ἐν ᾧ ῥα δίκης τῆς

τετοκυῖα, πάσης κατακρίσεως, ῥῦσαι καὶ σῶσόν με», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 843.

²⁶⁷ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 193, «μή με ἰσχύσας λάβῃ, καὶ καταπῇ, καὶ πρὸς ὀλεθρον, ἄξι αἰωνίου κολάσεως», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 548, «Σὺ μοι γενοῦ βοήθεια, Δέσποινα τοῦ κόσμου ἀγαθή, ἐν ᾧ ῥα τοῦ θανάτου, ἡνίκα τῶν βεβιωμένων μοι, μέλλω τὰς εὐθύνas εἰσπράττεσθαι», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 548.

²⁶⁸ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 193, «καὶ ῥῦσαι ταῖς δεήσεσι ταῖς σαῖς, πυρὸς γεέννης καὶ σκότους ἀφεγγούς, καὶ ἡμέρας δεῖξον τῆς ἀνεσπέρου, κοινωνόν, προσφυγόντα με τῇ σκέπῃ σου Πανάχραντε», Σπικηρά της Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Εσπερινὸς Πέμπτης, σελ. 318, «καὶ ἐν ᾧ ῥα τῆς δίκης πρόσθῃ, ῥῦσαι, τῆς ἐκεῖ με Ἀγνὴ κατακρίσεως», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 427, «ἀλλὰ τῇ σῇ, μεσιτείᾳ ῥῦσαί με, αἰωνίου κατακρίσεως», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 454, «αἰωνίου ἡμᾶς λύτρωσαι, πάντας καταδίκης δεόμεθα», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 504, «ἐκτελοῦντος ῥῦσαί με, τῆς αἰωνιζούσης, καταδίκης τὸν δοῦλόν σου», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 550, «τὸ φοβερόν τοῦ ἐκ σοῦ Ἀγνὴ τεχθέντος, ἐν ᾧ με ὡς Ἀγαθὴ, ἀκατάκριτον συντήρησον», Θεοτοκίον, Ἦχος βαρύς, Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 781, «ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δίκης, πάσης κατακρίσεως, εὗροιμι Πάναγνε», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 815, «διὸ φρικτῆς με ῥῦσαι κολάσεως, καὶ τῆς ἀρρήτου χαρᾶς καταξιώσον», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 848.

²⁶⁹ «Φρίττω τὸ κριτήριον Ἀγνὴ, καὶ τὴν τοῦ πυρὸς τιμωρίαν, τὴν αἰωνίζουσιν, καὶ τὴν ἀπαραίτητον, ὄντως ἀπόφασιν, τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων τε, καὶ τοῦ ἀκοιμήτου, σκώληκος Πανάμωμε, τὴν ἀγριότητα· ὅθεν, ἐν ὀδύνῃ καρδίας, σὲ καθικετεύω Παρθέने, τῆς φρικτῆς με ῥῦσαι κατακρίσεως», Σπικηρά της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Εσπερινὸς Παρασκευῆς, σελ. 226

²⁷⁰ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 238.

²⁷¹ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 330, «Σῶσόν με ὁ Θεός, ὡς φιλόανθρωπος σῶσόν με, δεήσεσι τῆς ἀφράστως, σὲ τεκούσης», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 424, «φάνηθι νῦν μεσίτις, καὶ σωτήριος πύλη, πρὸς πλάτος τοῦ Παραδείσου, τούτους εἰσάγουσα», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 449.

²⁷² Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 407.

²⁷³ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 468, «τὴν σωτηρίαν καρποῦμαι, καὶ σῶζομαι Παρθέने πρεσβεΐαις σου», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 476.

καταδίκης»²⁷⁴. Παρακαλεί ο υμνογράφος να μην κριθεί αυστηρά κατά τη δίκαιη κρίση με τις πρεσβείες της Θεοτόκου: «Ἐν τῷ κρίνειν σε Λόγε, μὴ κατακρίνης με, εὐχαῖς τῆς κυρησάσης σε»²⁷⁵. Την εκ δεξιῶν τοποθέτηση των δικαίων ανθρώπων επιζητά το ανθρώπινο γένος και της απαλλαγῆς από τη γέενα του πυρός με τη βοήθεια της Θεοτόκου: «σὲ γὰρ ἔχω προστάτιν, ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ, λύτρωσαι Θεοτόκε, τοῦ πυρός τῆς γεέννης, καὶ στήσον ἐκ δεξιῶν με, τοῦ σοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ»²⁷⁶. Στη φοβερή ὥρα της δίκαιης κρίσης του Θεοῦ, αποζητάμε ἀπὸ τη Θεοτόκο νὰ μας διαφυλάξει ἀκατάκριτους: «ἐν ᾧ μέλλω κρίνεσθαι, ἀλλ' ἢ κριτὴν, τέξασα Θεόν, τότε με τήρησον, Θεοτόκε ἀκατάκριτον»²⁷⁷. Μέσω της Θεοτόκου δόθηκε ἀφεση σε πολλές αμαρτίες μας: «Ἐδόθη ἄφεςις ἡμῖν, διὰ σοῦ Θεοτόκε»²⁷⁸. Ἡ Θεοτόκος εἶναι πύλη μέσω της οἱοίας βγαίνουμε ἀπὸ τις πύλες του Ἄδη: «Πύλη Θεοῦ Παναγία, ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ ἄδου ῥῦσαι με, καὶ μετανοίας τὴν ὁδόν»²⁷⁹.

Ἡ Παναγία εἶναι προστάτης στην ἡμέρα της κρίσεως και βοηθὰ για νὰ ἀπαλλαγούν οἱ πιστοὶ ἀπὸ τη γέενα της κολάσεως: «Θεοτόκε οὐσα βεβαία, προστασία καὶ ἐλπίς Χριστιανῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φορικτῇ, πρόστηθί μοι ἐπταικότι πολλά, καὶ ῥῦσαι τῆς γεέννης τῆς φοβερᾶς, προβάτοις με, δεξιῶς ἀριθμήσασα»²⁸⁰. Αποζητοῦν οἱ πιστοὶ τη μητρικὴ σωστικὴ βοήθεια ἀπὸ τη Θεοτόκο: «σῶσον ἀπολλύμενον, ταῖς σαῖς μητρικαῖς ἰκεσίαις»²⁸¹. Αναρωτιέται ο υμνογράφος πῶς θὰ μποροῦσε νὰ σωθεῖ καὶ ζητὰ τη βοήθεια της Θεοτόκου: «τί γένωμαι; πῶς φύγω τὰς κολάσεις; πῶς τύχω σωτηρίας; Παρθένε Θεοτόκε, βοηθὸς μοι γενοῦ καὶ σῶσόν με»²⁸². Διὰ της Θεοτόκου αἰρονται οἱ αμαρτίες των πιστῶν καὶ παρέχεται ἡ σωτηρία: «ἰλασμὸν πταισμάτων μοι δίδου, καὶ μελλούσης ῥῦσαι κολάσεως»²⁸³. Ἡ Θεοτόκος θὰ προστατεύσει τὴν ὥρα της κρίσεως τὸ ποίμνιο Της καὶ θὰ ἀπαριθμήσει τοὺς ἐκλεκτοὺς: «Ἡ ἐκλεκτὴ, Ἀμνὰς τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῖς ἐκλεκτοῖς, προβάτοις με ἐν ὥρᾳ φοβερωτάτῃ

²⁷⁴ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 522.

²⁷⁵ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 300.

²⁷⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 419, «τῆς αἰωνιζούσης, ἐξελοῦ κολάσεως, τῇ σῇ μεσιτείᾳ», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 835.

²⁷⁷ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 526.

²⁷⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 603.

²⁷⁹ Στιχηρὰ της Θεοτόκου, Ἦχος Βαρὺς, Μικρὸς Εσπερινός, σελ. 682.

²⁸⁰ Θεοτοκίον, Ἦχος βαρὺς, Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 727.

²⁸¹ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος βαρὺς, Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 738, «καὶ πτοοῦμαι τὴν δίκην, καὶ τῆς γεέννης τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, ἢ πῦρ τεκοῦσα Παρθένε τὸ ἄσπεκτον, ῥῦσαι με, τοῦ πυρός, τῇ μεσιτείᾳ σου», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 848, «Φρίττω σου μόνε Βασιλεῦ, τὴν δευτέραν παρουσίαν καὶ δέδοικα, ὅλος κατὰκριτος, ἠπορημένος ὑπάρχων Κύριε· διὸ πρὸ τέλους σοὶ βοῶ, διὰ τῆς Τεκούσης σε», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 851.

²⁸² Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος βαρὺς, Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 742.

²⁸³ Θεοτοκίον, Ἦχος βαρὺς, Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 751, «Λύσιν ἡμῖν ὀφλημάτων, ἀγνὴ Παρθένε δίδου, ταῖς μητρικαῖς σου πρεσβείαις», Σταυροθεοτοκίον, Ἦχος βαρὺς, Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 762, «Λύτρωσαι ἡμᾶς, παθῶν τῆς ἀτιμίας, καὶ τῆς χαλεπῆς, ἐν ἄδῃ τιμωρίας, ταῖς ἰκεσίαις σου Ἀχραντε Θεοτόκε», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Λειτουργία Τρίτης, σελ. 837.

καταριθμῆσαι, ἰκέτευε τὸν ἐκ σοῦ, σαρκωθέντα Θεόν»²⁸⁴. Γνωρίζουν οι πιστοί ὅτι ἡ Θεοτόκος μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων: «οἶδα ὅτι τεύξομαι τῆς σωτηρίας· δύνασαι γὰρ Ἀγνή βοηθῆσαί μοι» ²⁸⁵.

²⁸⁴ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 833.

²⁸⁵ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 836

Ενότητα 3η: Η Θεοτόκος ως μεσίτρια προσευχών

Στην Πανύμνητη Θεοτόκο προστρέχουν γενιές και γενιές πιστών προσδοκώντας την μεσιτεία από Εκείνη. Έναν παρηγορητικό λόγο για όλες τις δυσκολίες του βίου. Σε κάθε σελίδα του λειτουργικού μας βιβλίου φανερώνεται αυτή η ανάγκη των πιστών με τα ατελείωτα αιτήματα τους. Ένας είναι ο Θεός που με τις πρεσβείες της Θεοτόκου προσφέρει στους πιστούς τα αιτήματα των παρακλήσεων τους: «παράσχου σοῖς δούλοις παράκλησιν, πρεσβείαις τῆς ἀχράντου, καὶ πανυμνήτου Θεομήτορος»²⁸⁶. Εύχεται ο υμνογράφος προς την Θεοτόκο να δεχθεί τις παρακλήσεις του και να αναπέμψει τα αιτήματα προς τον Υιό Της: «μὴ παρίδῃς, ἀλλὰ δέχου, καὶ ταύτας προσάγαγε, τῷ Υἱῷ σου Ἀχραντε Θεῷ»²⁸⁷. Η Θεοτόκος ἔχει παρρησία προς τον Υιό Της και μπορεί και σώζει τους αμαρτωλούς: «παρρησίαν γὰρ ἔχει πρὸς τὸν τεχθέντα ἐξ αὐτῆς»²⁸⁸. Παρακαλεῖ ο υμνογράφος την Θεοτόκο να δεχθεί τις δεήσεις των αμαρτωλῶν και των θλιμμένων: «Ἀμαρτωλῶν τὰς δεήσεις προσδεχομένη, καὶ θλιβομένων στεναγμὸν μὴ παρορῶσα»²⁸⁹. Η Παναγία μαζί με τους αγγέλους, τους αγίους τους μάρτυρες και τους προφῆτες πρεσβεύουν στον Θεό για τη σωτηρία των πιστών: «Σὺν Ἀγγέλοις Μῆτερ τοῦ Θεοῦ, καὶ σὺν τοῖς Ἀποστόλοις, καὶ Μάρτυσι καὶ Προφήταις, ἐκδυσώπησον Χριστόν, σῶσαι τοὺς κραυγάζοντας»²⁹⁰. Αποζητά ο υμνογράφος από την Παναγία να κληρονομήσει την ουράνια βασιλεία με τις ικεσίες του: «διὸ ἱκετεύω σε, τῆς οὐρανίου Βασιλείας με, ποιήσον κληρονόμον»²⁹¹.

Οι επιθυμίες και οι απαιτήσεις του ανθρώπου, καθώς και η εσωτερική πάλη που βιώνει ο πιστός άνθρωπος, διατυπώνεται στην ορθόδοξη υμνογραφία σε πολλά σημεία. Είναι έντονα φορτισμένοι λόγοι, που δείχνουν τα βιώματα και συναισθήματα τόσο του υμνογράφου, όσο και πολλών πιστών.²⁹² Στο πλαίσιο αυτό αιτιολογείται η προσφυγή προς την Παναγία σε κάθε ανάγκη και δυσκολία, καθώς και η πληθώρα των αιτημάτων: «εἰς πρεσβείαν σε καλοῦντες, δυσώπησον Ἀγνή πάσης ἀνάγκης λυτρωθῆναι»²⁹³. Στους πειρασμούς είναι

²⁸⁶ Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', Μεσονυκτικό Κυριακής, σελ. 24, «βραβεύων τὴν εἰρήνην, τῆς Θεοτόκου ταῖς ἐντεύξεσιν», Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', 'Ορθρος Κυριακής σελ. 37.

²⁸⁷ Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', 'Ορθρος Κυριακής, σελ. 31, «Τὴν Μητέρα σου προσάγει σοι, ἱκεσίαν ὁ λαός σου Χριστέ· ταῖς παρακλήσεσιν αὐτῆς, τοὺς οἰκτιρμούς σου δὸς ἡμῖν Ἀγαθέ», Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', Λειτουργία Κυριακής, σελ. 40, «Δέξαι, λέγουσα, καὶ μὴ ἀπόσῃ με, Λόγε, λιταῖς τῆς τεκούσης σε», Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', 'Ορθρος Τρίτης, σελ. 59.

²⁸⁸ Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', 'Ορθρος Τρίτης, σελ. 58, «μόνη γὰρ πρὸς Υἱόν, παρρησίαν κέκτησαι», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Κυριακής, σελ. 149.

²⁸⁹ Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', Εσπερινός Δευτέρας, σελ. 58.

²⁹⁰ Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', 'Ορθρος Πέμπτης, σελ. 97.

²⁹¹ Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', 'Ορθρος Τρίτης, σελ. 64, «τὴν ταπεινὴν καρδίαν μου, Θεογεννήτορ λύτρωσαι», Θεοτοκίον, ἡχος Βαρύς, 'Ορθρος Πέμπτης, σελ. 751, «Δὸς ἡμῖν βοήθειαν, ταῖς ἱκεσίαις σου Πάναγνε», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ηχος πλ. Δ', 'Ορθρος Κυριακής, σελ. 799.

²⁹² Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος, ΑΡΜΟΣ, σελ. 44.

²⁹³ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ηχος Α', 'Ορθρος Παρασκευής, σελ. 107, «ἀπὸ πάσης ἀνάγκης, ῥυσθῆναι ταῖς πρεσβείαις σου», Θεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Πέμπτης, σελ. 205, «Πρεσβείαις

βοηθός και στους κινδύνους δίνει τη σωτηρία: «Ἐν πειρασμοῖς βοηθόν, ἐν κινδύνοις σωτηρίαν, σὲ Δέσποινα ἐπιστάμενοι, πιστῶς ἐκβοῶμεν»²⁹⁴. Ο Θεός είναι παντοδύναμος και φυλάει το ποίμνιο Του με τις προσευχές της Θεοτόκου: «Θεὸς καὶ παντοδύναμος, καὶ τὴν σὴν ποιμνὴν φύλαττε, τῆς Θεοτόκου ταῖς ἐντεύξεσιν»²⁹⁵. Γι αυτό αποζητούν οι πιστοὶ ἀπὸ τὴν Θεοτόκο τὴ βοήθεια Τῆς καὶ τὴς πρεσβείας Τῆς: «τὴν σὴν ἐξαιτούμεθα, θεοπρεπῶς ἀγνὴ Παρθένε βοήθειαν, καὶ τῇ σεπτῇ σου πρεσβείᾳ σφωζόμεθα»²⁹⁶.

Οι πιστοὶ ἀποζητοῦν ἀπὸ τὴν Παναγία νὰ τοὺς ἀγιάσει καὶ νὰ στηρίξει τὸ φρόνημα τοὺς σώζοντας τοὺς ἀπὸ τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ: «Ἁγία Θεοτόκε, ἀγίασον ἡμῶν, τοὺς λογισμοὺς, καὶ τὸ φρόνημα στήριξον, καὶ σῶσον ἐκ τῶν βελῶν τοῦ πονηροῦ»²⁹⁷. Ἀπὸ πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ θλίψεις ποὺ συναντοῦν, ἀποζητοῦν τὴν σωτηρία οἱ πιστοὶ: «σῶζουσα ἡμᾶς ἐκ πολλῶν πταισμάτων καὶ θλίψεων»²⁹⁸. Στηρίζονται σὲ ἓνα ἀήττητο ὄπλο τὴν ὥρα τῶν πειρασμῶν αὐτῶν: «Ὅπλον ἀήττητον, κατὰ ποικίλων πειρασμῶν ἔχοντες»²⁹⁹ Σημειώνει ὁ υμνογράφος ὅτι ἡ

σου Ἀγνὴ Θεὸν ὄν ἔτεκες, παράσχου εὐίλατον σοῖς ἰκέταις», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 216, «Πρεσβείαις σου Ἀγνὴ Θεὸν ὄν ἔτεκες, παράσχου εὐίλατον σοῖς ἰκέταις», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 216, «πάσης περιστάσεως, πάσης ἀνάγκης, λύτρωσαι τοὺς δούλους σου», Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Πέμπτης, σελ. 310, «Μὴ παύσῃ ἰκετεύουσα ὑπὲρ τῆς ποιμνῆς σου, ἀλλὰ ταῖς σαῖς πρεσβείαις, μελλούσης ἡμᾶς λύτρωσαι, ἀπειλῆς καὶ ἐνεστώσης, πάσης βλάβης, καὶ τῆς ὀργῆς Κυρίου», Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Εσπερινὸς Δευτέρας, σελ. 276, «Ταχὺ δέξαι Δέσποινα, τὰς ἰκεσίας ἡμῶν, καὶ ταύτας προσάγαγε, τῷ σὺ Υἱῷ καὶ Θεῷ, Κυρία Πανάχραντε, λύσον τὰς περιστάσεις, τῶν εἰς σὲ προστρέχόντων», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Πέμπτης, σελ. 419, «λύτρωσαι ἡμᾶς, τῶν ποικίλων περιστάσεων», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ. 490, «τὰς ἡμῶν ἰκεσίας μὴ παρίδῃς ἐν περιστάσει, ἀλλ' ἐκ κινδύνων λύτρωσαι ἡμᾶς, μόνη Ἀγνὴ, μόνη εὐλογημένη», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 570, «καθικέτευε ἀπὸ πάσης ἀνάγκης, σῶσαι τοὺς πιστῶς σε μακαρίζοντας», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρὸς Τρίτης, σελ. 835, «διὰ τῆς Τεκούσης σε, τὸν λαόν σου σῶζε, ἀπὸ πάσης περιστάσεως», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 847, «σῶσον ἐκ κινδύνων, καὶ τῆς ἐπικρατείας, τῆς κατεχούσης ἡμᾶς Δέσποινα», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 881.

²⁹⁴ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 111.

²⁹⁵ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 142, «Ἐν γυναιξὶν ἁγία Θεοτόκε, Μήτηρ ἀνύμφευτε, πρέσβευε ὄν ἔτεκες, Βασιλέα καὶ Θεόν, ἵνα σώσῃ ἡμᾶς ὡς φιλόανθρωπος», Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Εσπερινὸς Παρασκευῆς, σελ. 334, «Ἀγγέλων οὐρανίων ὄντως ὑπερέχουσα, τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων, προσάγαγε τὴν δέησιν, Παναγία τῷ Δεσπότη τῶν ἀπάντων, σωθῆναι τοὺς ἐν πίστει, ὁμολογοῦντάς σε, ἀληθῇ Θεοτόκον», Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ. 274, «Σὲ τῆς ἡμῶν σωτηρίας κρηπίδα, πάντες γινώσκομεν», Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρὸς Δευτέρας, σελ. 274.

²⁹⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 123, «Σωτηρίαν σε ἐν παντί, καιρῷ καὶ τόπῳ ἐπικαλοῦμαι, μὴ παρίδῃς με Πανάμωμε», Θεοτοκίον, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Τρίτης, σελ. 394, «Σὲ δυσωποῦμεν, ὡς Θεοῦ Μητέρα. Εὐλογημένη, πρέσβευε σωθῆναι ἡμᾶς», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Εσπερινὸς Παρασκευῆς, σελ. 559, «Σῶσον δυναστείαν με, ἡ ἀληθῶς Θεὸν Πάναγνε», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρὸς Κυριακῆς, σελ. 799, «Σῶσόν με Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἡ γεννήσασα Χριστὸν τὸν Σωτῆρά μου», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 895.

²⁹⁷ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Σαββάτου, σελ. 234, «Ἀχραντε ἐπ' εὐεργεσίᾳ, τοῦ ἰδίου πλάσματος, ψυχῇ μου ἀγίασον, καὶ τὸν λογισμὸν φωταγωγήσον», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρὸς Τετάρτης, σελ. 409.

²⁹⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Λειτουργία Σαββάτου, σελ. 240.

²⁹⁹ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρὸς Παρασκευῆς, σελ. 218.

Παναγία είναι η πύλη από την οποία περνούν όλοι οι άνθρωποι και βρίσκουν το άπειρο έλεος Της: «Θεοτόκε, πύλη έπουράνιε, άνοιξον ήμιν την θύραν του έλέους σου»³⁰⁰. Μέρα και νύχτα καταφεύγουν οι πιστοί στην βοήθεια της Θεοτόκου: «Έν νυκτί καί έν ήμέρα, καί φανερώς καί κρυπτώς, επί την σήν καταφεύγομεν, πάντες βοήθειαν»³⁰¹ Ψάλλουν οι πιστοί ευχαριστίες προς την Θεοτόκο για τις μητρικές Της πρεσβείες: «ταῖς μητρικαῖς σου πρεσβεΐαις Πανύμνητε, ψάλλομεν θερμῶς, εὐχαριστίας σοι φωναῖς, ᾠδὴν ἐπινίκιον»³⁰².

³⁰⁰ Θεοτοκίον, Ήχος πλ. Β', Όρθρος Πέμπτης, σελ. 642 , «Η νοητή πύλη τῆς ζωῆς ήμῶν, ἄχραντε Θεοτόκε, τοὺς προστρέχοντάς σοι πιστῶς, λύτρωσαι τῶν κινδύνων», Θεοτοκίον, Ήχος πλ. Δ', Όρθρος Πέμπτης, σελ. 857.

³⁰¹ Κανών της Θεοτόκου, Ήχος Βαρύς, Όρθρος Παρασκευῆς, σελ. 766.

³⁰² Κανών της Θεοτόκου, Ήχος Βαρύς, ορθρος Παρασκευῆς, σελ. 762, «Έπάξιόν σοι ᾠδὴν, τὸ Χαῖρε Ἀγνή, οἱ ῥυσθέντες τῶν κινδύνων, ταῖς σαῖς πρεσβεΐαις Παρθένε», Κανών της Θεοτόκου, Ήχος Βαρύς, Όρθρος Παρασκευῆς, σελ. 763 , «Τὸ Χαῖρε ἐπαξίως σοι, μετὰ φωνῆς ἀλαλαγμοῦ, Παρθένε νῦν προσφέρομεν», Κανών της Θεοτόκου, ήχος βαρύς, Όρθρος Παρασκευῆς, σελ. 769, «Ψαλμοῖς σε ἀνυμνοῦμεν, Κεχαριτωμένη, καί ἀσιγήτως τό, Χαῖρε προσάγομεν», Κανών της Θεοτόκου, Ήχος πλ. Δ', Όρθρος Κυριακῆς, σελ. 806.

Ενότητα 1^η: Οι τρεις παίδες εν καμίνω

Μία προτύπωση αναφορικά με την άφθορη κύηση του Υιού και Λόγου του Θεού από την Παναγία υπάρχει στην διήγηση με τους τρεις παίδες, η οποία βρίσκεται στο βιβλίο του Δανιήλ.³⁰³ Οι τρεις παίδες ήταν τρία εβραϊόπουλα, ο Ανανίας, ο Αζαρίας και ο Μισαήλ που ζούσαν στα Ιεροσόλυμα. Όταν η πόλη κυριεύτηκε από τον βασιλιά των Βαβυλωνίων, τον Ναβουχοδονόσορα Β' τον Μέγα, αιχμαλωτίστηκαν και λόγω της αρετής τους διορίστηκαν επιστάτες στην Αυλή του, μαζί με τον φίλο τους τον προφήτη Δανιήλ. Όταν οι τρεις παίδες αρνήθηκαν να προσκυνήσουν την χρυσή εικόνα του βασιλιά, ο Ναβουχοδονόσωρ εξοργίστηκε και διέταξε να τους ρίξουν σε ένα καμίνι. Τότε εμφανίστηκε ένας Άγγελος και τους προστάτευσε μεταβάλλοντας τη φωτιά σε δροσιά. Βλέποντας το θαύμα ο Ναβουχοδονόσωρ τους άφησε ελεύθερους.

Η κάμιнос στην οποία οι Τρεις Παίδες τοποθετήθηκαν για να μαρτυρήσουν προτυπώνει τη μήτρα της Θεοτόκου, η οποία παρέμεινε ανέγγιχτη παρ' όλο που κυοφόρησε παιδί: «Ἡ κάμιнос γέννησιν προδιετύπου, τὴν σὴν Παναμώμητε· τοὺς Παῖδας γὰρ οὐκ ἔφλεξεν, ὥς οὐδὲ τὴν μήτραν σου, τὸ πῦρ τὸ ἄστεκτον»³⁰⁴. Ὅπως θαυματουργικά δεν κήκαν δεχόμενοι το μαρτύριο: «Τέρατος ὑπερφυοῦς ἔδειξε τύπον, ἡ πυρένδροσος κάμιнос, πάλαι· τὸ γὰρ πῦρ οὐκ ἔφλεξε νέους Παῖδας, Χριστοῦ δηλοῦν, τὴν ἀσπόρως ἐκ Παρθένου θείαν Γέννησιν»³⁰⁵. Η κάμιнос ενώ ήταν φλεγόμενη δεν έκαιγε τους Τρεις Παίδες, έτσι κι η Θεοτόκος προεικόνιζε την αγνή λοχεία της Θεοτόκου: «Κάμιнос ποτέ, μὴ φλέξασα τοὺς Παῖδας, τὴν σὴν λοχείαν προεικόνιζε, Παρθένε Πανάχραντε»³⁰⁶.

Ο Θεός όπως έσωσε τους τρεις παίδες, έτσι σώζεται όλη η ανθρωπότητα με την ενανθρώπιση του Θεού Λόγου: «Σὲ νοητὴν, Θεοτόκε κάμινον, κατανοοῦμεν οἱ πιστοὶ ὡς γὰρ Παῖδας ἔσωσε τρεῖς, ὁ ὑπερυψούμενος, ὅλον με τὸν ἄνθρωπον, ἐν τῇ γαστρὶ σου ἀνέπλασεν»³⁰⁷. Το πυρ της Θεότητος δε διέφθειρε τη Θεοτόκο, όπως οι τρεις Παίδες δεν κήκαν από την φλεγόμενη κάμινο: «Βαβυλωνία κάμιнос, τοὺς παῖδας οὐκ ἔφλεξεν, οὐδὲ τῆς Θεότητος τὸ πῦρ, τὴν Παρθένον

³⁰³ Δανιήλ 3,24-33.

³⁰⁴ Κανών της Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 193, όπως επίσης «Νεανίας τρεῖς ἡ κάμιнос οὐκ ἔφλεξε, γέννησιν προτυποῦσα τὴν σὴν· τὸ γὰρ θεῖον πῦρ, σὲ μὴ φλέξαν ᾤκησεν ἐν σοί, καὶ πάντας ἐδίδαξε βοᾶν», Κανών της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 591

³⁰⁵ Ωδή Θ'- Ειρμός, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ.82, όπως επίσης «Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ, ὁ τόκος τῆς Θεοτόκου διεσώσατο, τότε μὲν τυπούμενος, νῦν δὲ ἐνεργούμενος, τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, ἀγείρει ψάλλουσιν», Ωδή Η'- Ειρμός, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 441.

³⁰⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 207.

³⁰⁷ Ωδή Ζ'- Ειρμός, Ἦχος Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 35, όπως επίσης «Ἰσαρίθμους Τριάδος διέσωσε, τὸ τῆς σῆς παρθενίας προχάραγμα· ἐν γὰρ παρθένοις σώμασι, κατεπάτουν τὴν φλόγα, Κόρη βοῶντες», Κανών της Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 369 .

διέφθειρε»³⁰⁸. Όπως δεν κάηκαν από τη φωτιά οι τρεις παίδες, έτσι δεν «κάηκε» από το πυρ της Θεότητας η Θεοτόκος κατά την κύηση του Λόγου του Θεού: «Νέοι τρεῖς Παῖδες, ἐν μέσῳ καμίνου, σοῦ προτυποῦσι τὴν γέννησιν, οὐ κατεφλέχθης· τὸ πῦρ γὰρ κυήσασα»³⁰⁹.

³⁰⁸ Ωδή Η' - Ειρμός, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 300.

³⁰⁹ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Βαρὺς, Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 741.

Ενότητα 2^η: Η κλίμαξ του Ιακώβ

Ο πατριάρχης Ιακώβ κατά την ώρα του ύπνου είδε μία σκάλα. Αυτή η σκάλα στηριζότανε στη γη και άγγιζε τον ουρανό και πάνω της ανεβοκατέβαιναν οι άγγελοι του Θεού.³¹⁰ Με το όραμα αυτό ο Ιακώβ προείδε την κάθοδο του Θεού στη γη με σκοπό να ανυψώσει τον άνθρωπο: «Ἡ θεία κλίμαξ ἦν εἶδεν ὁ Ἰακώβ, δι' ἧς καταβέβηκεν, ὁ Θεὸς ἀνυψῶν ἡμᾶς»³¹¹. Ὅπως αναφέρει ο Ἅγιος Ἰωάννης ο Δαμασκηνός, ὁ γιος τοῦ μαραγκοῦ καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, κατέβηκε ἀπὸ τὴ σκάλα αὐτὴ χωρὶς νὰ μετακινηθεῖ ἀπὸ τὴ θέση τοῦ ὡς Θεὸς καὶ συναναστράφηκε τοὺς ἀνθρώπους.³¹² Ὁ υμνογράφος ἐρμηνεύει ὅτι ἡ σκάλα τοῦ πατριάρχῃ Ιακώβ προεικονίζει τὴ Θεοτόκο, μέσω τῆς ὁποίας κατέβηκε ὁ Θεὸς στὴ γῆ: «Σὲ Ἰακώβ, Θεοτόκε κλίμακα, προφητικῶς κατανοεῖ διὰ σοῦ γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ ὑπερυψούμενος, ὦφθη τοῖς ἀνθρώποις τε, συναναστράφη ὡς ἡὐδόκησεν»³¹³.

Μέσα ἀπὸ τὸ ὄραμα ὁ Ιακώβ προείδε τὴ σάρκωση τοῦ Θεοῦ, σαν φρυκτωρία³¹⁴ γιὰ αὐτὰ που θὰ συμβοῦν στο μέλλον: «Ἐώρα ἐν νυκτὶ Ἰακώβ μὲν, ὡς ἐν αἰνίγματι Θεὸν σεσαρκωμένον, ἐκ σοῦ δὲ ἐν φρυκτωρίᾳ ὦφθη τοῖς μέλπουσιν»³¹⁵. Ἡ ἐνωση τοῦ Θεοῦ με τὸν ἄνθρωπο μέσω τῆς ἐνσάρκωσης τοῦ Θεοῦ Λόγου προτυπώνεται στὰ χρόνια τοῦ προφήτη Ιακώβ: «Σύμβολα τῆς ἐν σοὶ ἀπορρήτου, προκαταγγέλλων συμπλοκῆς, τῷ Ἰακώβ προσπαλαίει, δι' ἧς ἐκὼν ἠνώθη ἀνθρώποις Ἀγνή, ὁ ὑπέρθεος τῶν Πατέρων, Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος»³¹⁶. Ὁ Θεὸς εἶχε ἐπιλέξει ἀπὸ ὅλες τὶς γυναῖκες μία ἡ ὁποία θὰ ἐκπλήρωνε τὸ ὄραμα τοῦ Ιακώβ, τὴν Παναγία: «Ἐκ πασῶν γενεῶν ἐξελέξατο, σὲ τὴν καλλονὴν Ἰακώβ ἦν ἡγάπησεν, ὁ ποιητὴς Πανάμωμε, καὶ ἐκ σοῦ ἀνατεύλας ἐπέφανεν»³¹⁷. Οἱ Ἰουδαῖοι περίμεναν τὸ Μεσσία καὶ τὸ ὄραμα τοῦ Ιακώβ αὐτὸ προείπε: «Τὴν τῶν ἐθνῶν προσδοκίαν ὁ Ἰακώβ, τὸν ἐκ σοῦ σαρκούμενον, προεώρα μυστικῶς»³¹⁸. Ἡ Θεοτόκος προεικονίζεται σαν σκάλα, κλίμακα μέσω τῆς ὁποίας ἐνώνεται ἡ γῆ με τὸν ουρανό. Αὐτὸ συντελεῖται με τὴ σάρκωση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ: «Ἰακώβ σε,

³¹⁰ Γέν. 28:12.

³¹¹ Θεοτοκίον, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 309.

³¹² Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αἰειπαρθένου Μαρίας, PG96, 665A.

³¹³ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 35, ὅπως ἐπίσης «Κλίμακα θεωρήσας, Ἰακώβ, πρὸς ὕψος ἐστηριγμένην, εἰκόνα μεμύηται, τῆς Ἀπειρογάμου σου· διὰ σοῦ γὰρ Θεὸς ἀνθρώποις, ὠμίλησε πάναγνε Δέσποινα», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 695.

³¹⁴ σύστημα ὀπτικῆς ἐπικοινωνίας μέσω φλεγόμενων πυρσῶν, που βοηθοῦσε στὴν ἐπικοινωνία ἀπὸ ἀπόσταση.

³¹⁵ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 150.

³¹⁶ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 151.

³¹⁷ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 163.

³¹⁸ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 585.

προεῖδε Παρθένε κλίμακα, πρὸς οὐράνιον ὕψος ἡμᾶς ἀνάγουσαν, τοὺς εἰς τὸν
βυθόν, τῶν κακῶν ὀλισθήσαντας»³¹⁹

³¹⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 636, ὅπως ἐπίσης «Κλίμαξ φανεῖσα
τυπικῶς, τῷ Ἰακώβ πρὸς ὕψος ἐπηρμένη, τοῦ σοῦ Θεονύμφευτε ὑπέφηνε, τοκετοῦ τὸ ὄντως
ἐξάίσιον», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 659.

Ενότητα 3^η: Η άφλεκτος βάτος

Στο τρίτο βιβλίο της Εξόδου, περιγράφεται ένα γεγονός κατά το οποίο ο προφήτης Μωυσής την ώρα που έβοσκε τα πρόβατα του παρουσιάστηκε ένας άγγελος μέσα σε μία πύρινη φλόγα που έβγαινε από μία βάτο. Ο προφήτης είδε ότι η βάτος παρ' όλο που καιγόταν δεν γινόταν στάχτη.³²⁰ Η φλεγόμενη βάτος αποτελεί τύπο και προεικόνιση της αγνής λοχείας της Θεοτόκου: «Τύπον τῆς αγνῆς λοχείας σου, πυρπολούμένη βάτος ἔδειξεν ἄφλεκτος»³²¹. Ὅπως η Θεοτόκος ἦταν παρθένος με τη χάρη του Πνεύματος, ἀλλὰ παράλληλα κυοφοροῦσε, ἔτσι και η βάτος ἐνῶ ἦταν αναμμένη ταυτόχρονα ἦταν και ἀφλεκτος: «Θεὸν συλλαβοῦσα ἐν γαστρὶ, Παρθέne διὰ Πνεύματος, τοῦ παναγίου ἔμεινας ἄφλεκτος· ἐπεὶ σε βάτος τῷ νομοθέτῃ Μωσῇ, φλεγόμενη ἄκαυστα, σαφῶς προεμήνυσεν»³²². Με τον νομοθέτη Μωσῆ, λοιπόν, προτυπώθηκε η σύλληψη του Θεοῦ στη κοιλία της Θεοτόκου, που σαν ἄσβεστο πυρ δεν κατέκαψε την παρθενία της Παναγίας: «Τὴν ἐν βάτῳ καὶ πυρὶ, προγραφεῖσαν ἐν Σινᾷ, τῷ νομοθέτῃ Μωσῇ, καὶ τὸ θεῖον ἐν γαστρὶ, ἀφλέκτως συλλαβοῦσαν πῦρ, τὴν ὁλόφωτον καὶ ἄσβεστον λαμπάδα, τὴν ὄντως Θεοτόκον»³²³. Διαφυλάχθηκε ἀγνή η Θεοτόκος ἀπὸ τὴν κύηση, ὅπως η βάτος ἐμείνε ἀφλεκτή: «Ἀφλεκτος τεκοῦσα τὸ πῦρ διεφυλάχθης, Παρθέne ἀπειρογάμε»³²⁴.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς συμφωνεῖ ὅτι η ἀφλεκτος βάτος προέλεγε αινιγματικὰ τὴν δροσιά της θεότητος που διατήρησε ἀβλαβή τὴ Θεοτόκο.³²⁵ Ὁ προφήτης Μωυσής εἶδε προφητικὰ τὸ μυστήριον της παρθενικῆς κυήσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὅπως η βάτος δεν ἔκαψε τὸν προφήτη ἔτσι και τὸ πυρ της θεότητος που κατοίκησε στὴ μήτρα της Παναγίας δεν τὴν κατέφλεξε: «Παρθέne πανύμνητε, Μωσῆς, τὸ ἐν σοὶ μυστήριον, προφητικοῖς εἶδεν ὄμμασι, βάτον μὴ φλέγεσθαι, καίπερ καιομένην· πῦρ γὰρ τῆς Θεότητος, τὴν μήτραν σου,

³²⁰ Εξ. 3:2.

³²¹ Ωδὴ θ'- Εἰρμός, 'Ηχος Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 52, ὅπως ἐπίσης «Βάτος σε προεικόνιζεν, Ἀγνή, μὴ φλεγόμενη· τὸ πῦρ γὰρ ἀπεκύησας, τὸ ἄστεκτον Παρθέne», Θεοτοκίον, 'Ηχος Βαρύς, Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 712.

³²² Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 29, ὅπως ἐπίσης «Ἐφάνης τῷ Μωϋσῇ ἐν βάτῳ ὡς Ἄγγελος, βουλῆς τῆς μεγάλης τοῦ Παντοκράτορος, σοῦ τὴν ἐκ Παρθένου προδηλῶν, σάρκωσιν Θεοῦ Λόγε», Θεοτοκίον, 'Ηχος πλ. Α', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 467, «τὴν ἐκ Παρθένου προτυπῶν σου, σάρκωσιν δι' ἧς», Θεοτοκίον, 'Ηχος Βαρύς, Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 685.

³²³ Ωδὴ θ'- Εἰρμός, 'Ηχος Γ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 301, ὅπως ἐπίσης «Φλόγα τὴν βάτον πάλαι, μὴ πυρπολοῦσαν βλέπων, ὁ Νομοθέτης ἐδιδάσκετο, τὸν τύπον τοῦ τόκου σου, Θεοκυῆτορ μόνη», Θεοτοκίον, 'Ηχος Δ', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 456, «ἦν προετύπου, τῷ θεόπτη Μωϋσῇ, ἀκαταφλέκτως Πάναγνε, βάτος τῷ πυρὶ ὁμιλήσασα», Θεοτοκίον, 'Ηχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 362.

³²⁴ Θεοτοκίον, 'Ηχος Βαρύς, Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 754.

³²⁵ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αἰειπαρθένου Μαρίας, PG96, 677B

Ἀγνή, οὐ κατέφλεξε»³²⁶. Το θαῦμα με την ἀφλεκτο βάτο αποτελεί προτύπωση περὶ της Θεοτόκου: «Τὸν ἐν τῇ βάτῳ Μωσῇ, τῆς Παρθένου τὸ θαῦμα, ἐν Σιναίῳ τῷ ὄρει, προτυπώσαντά ποτε»³²⁷.

³²⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ.89, ὅπως ἐπίσης «ἐν σοὶ γὰρ ὁ πλαστοουργός, οἰκήσας οὐκ ἔφλεξε σε τὴν ἀνωτέραν, ἀπάντων τῶν ποιημάτων θεονύμφευτε», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ.660, «Ὑπῆρξας ἄφλεκτος, δεξαμένη ἐν σπλάγχνοις, τὸ πῦρ τὸ ἄσπεκτον, ὧ Παρθένε», Θεοτοκίον, Ἦχος Βαρύς, Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 727.

³²⁷ Ωδὴ Θ' - Εἰρμός, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 179.

Ενότητα 4^η: Το μάννα και ο πόκος του Γεδεών

Στο βιβλίο της Εξόδου βρίσκουμε μία διήγηση, σύμφωνα με την οποία οι ισραηλίτες την περίοδο της παραμονής τους στην έρημο, διαμαρτύρονταν για την έλλειψη φαγητού. Ο Θεός όμως θαυματουργικά τους προσέφερε κρέας και ψωμί, ορτύκια και μάννα.³²⁸ Η Θεοτόκος, κατά τον υμνογράφο είναι η στάμνα που δέχθηκε το μάννα της γνώσεως, τον ίδιο τον Χριστό: «Ἡ μανναδόχος σε στάμνος, Θεοτόκε ποτὲ προεικόνισε· Χριστὸν γὰρ ἐβλάστησας, τὸ μάννα τῆς γνώσεως»³²⁹. Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός συναινεί, σημειώνοντας ότι από την Παναγία σωματικά βλάστησε το ολόγλυκο και ουρανοστάλακτο μάννα.³³⁰ Με την βρώση του άρτου της ζωής, τον Χριστό, τον οποίο λαμβάνουμε από τον ουρανό αφήνουμε κάθε ρύπο: «Ρύπον πάντα τῆς προτέρας, ἀποθέμενοι βρώσεως, τῆς ζωῆς τὸν ἄρτον, τὸν ἐξ οὐρανοῦ σιτιζόμεθα, τὸν ἐκ τῆς γῆς τῆς Παρθένου ἀνατείλαντα, ἦν ὡς πρόξενον, τῶν ἀγαθῶν ἀνυμνήσωμεν»³³¹

Στη συνέχεια, μία ακόμη προεικόνιση αποτελεί ο πόκος του Γεδεών. Ο Γεδεών ζήτησε από τον Θεό να στείλει δροσιά μονάχα πάνω στον πόκο (μαλλί προβάτων) για να καταλάβει εάν θέλει να τον χρησιμοποιήσει για να γλιτώσει τους ισραηλίτες. Μόλις ο Θεός απάντησε στο σημάδι που ζήτησε ο Γεδεών, ξανάζήτησε το αντίθετο, δηλαδή να δροσιστεί το έδαφος τριγύρω και να μείνει στεγνός ο πόκος.³³² Αυτό σύμφωνα με τον υμνογράφο προτυπώνει την κοιλία της Θεοτόκου. Ο Θεός ως δροσιά έρχεται και θρονιάζει στον πόκο, στην κοιλία της Θεοτόκου δηλαδή, ο οποίος σαρκώθηκε για τη σωτηρία του κόσμου: «ὡς ὑετὸς ἐξ οὐρανοῦ, ἐπὶ πόκον κατῆλθε, καὶ ἐσαρκώθη δι' ἡμᾶς, γενόμενος ἄνθρωπος, ὁ ἀναρχος, μεγαλύνωμεν πάντες, ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀγνήν»³³³. Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός σημειώνει ότι η κοιλία της Θεοτόκου δέχθηκε το Χριστό, που σαν πόκος αντίστοιχα δέχθηκε τη δροσιά και έφερε τη ζωή στην αρρωστημένη μας ανθρώπινη φύση.³³⁴ Κατέβηκε ο Λόγος μέσα στο σώμα της Θεοτόκου για τη σωτηρία και την ανάπλαση του κόσμου: «ὁ Ὡν καταβέβηκεν, ὡς ὑετὸς, ὁ ἐπὶ πόκον, Πανύμνητε, εἰς σωτηρίαν ἡμῶν καὶ ἀνάπλασιν»³³⁵.

³²⁸ Εξ. 16: 1-16.

³²⁹ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 832.

³³⁰ Ιωάννου Δαμασκηνού, Εγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος Α', PG96, 712C.

³³¹ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 438.

³³² Κριταὶ 6, 36-40.

³³³ Ωδὴ Θ' - Εἰρμός, Ἦχος Α', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 68.

³³⁴ Ιωάννου Δαμασκηνού, Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ Αειπαρθένου Μαρίας, PG 96, 677C.

³³⁵ Κανὼν τῆς Θεοτόκου, Ἦχος Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 31.

Ενότητα 5^η: Το αλατόμητον όρος του Δανιήλ

Στο βιβλίο του Δανιήλ περιγράφεται ένα όνειρο που είδε ο βασιλιάς των Βαβυλωνίων, Ναβουχοδονόσωρ. Στο όνειρο αυτό, ο βασιλιάς είδε ότι κόπηκε από ένα βουνό- χωρίς την βοήθεια ανθρώπινου χειριού- ένα κομμάτι, ένας λίθος. Ο λίθος αυτός έπεσε πάνω σε ένα άγαλμα το οποίο έγινε κομμάτια.³³⁶ Κατά τον υμνογράφο, η Θεοτόκος είναι το όρος το οποίο δε δέχθηκε χέρι ανθρώπου και ένωσε τις δυο φύσεις στον Χριστό: «Λίθος άχειρότμητος ὄρους, ἐξ ἀλαξεύτου σου Παρθένε, ἀκρογωνιαίος ἐτμήθη, Χριστὸς συνάψας τὰς διεστῶσας φύσεις»³³⁷. Ο Δανιήλ μέσω του τύπου βλέπει τη Θεοτόκο: «Δανιήλ σε ὄρος μέγα, ἐν πνεύματι ἐθεώρει, Θεοτόκε»³³⁸. Ο λίθος προεικονίζει τον Χριστό ο οποίος προήλθε από την παρθενική κοιλία της Θεοτόκου: «ἐκ σοῦ γὰρ Κόρη λίθος τέτμηται, Χριστὸς ὁ μόνος Θεός, Παρθένε ἄνευ χειρὸς ἀνθρώπου»³³⁹. Παραθέτει ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός, διερωτώμενος ποιος είναι το όρος του Δανιήλ από το οποίο κόπηκε ο ακρογωνιαίος λίθος, ο Χριστός, χωρίς ανθρώπινη βοήθεια. Δεν είναι η Παναγία που παρ ὅλο που κυοφόρησε τον Χριστό, παρέμεινε Παρθένος;³⁴⁰ Ο προφήτης βλέπει την παρθενία της Θεοτόκου: «Ὡς ὄρος πάλαι σε Δανιήλ, βλέπει τηλαυγῶς μαρμαρυγαῖς, τῆς παρθενίας ἐκλάμπουσιν, ἐξ οὗ ἐτμήθη λίθος»³⁴¹. Η Θεοτόκος είναι το όρος από το οποίο πήραν έναν λίθο, χωρίς ανθρώπινη βοήθεια και διαλύθηκαν οι βωμοί των δαιμόνων: «Ἐξέστη ὄρος νοητόν, βλέπων σε ὁ Προφήτης, Δανιήλ ἐξ οὗ λίθος, ἐτμήθη ἄνευ χειρῶν, καὶ τῶν δαιμόνων βωμούς, Θεομήτορ κραταιῶς συνέτριψεν»³⁴².

³³⁶ Δαν. 2:34.

³³⁷ Ωδή Θ'-Ειρμός, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 413 «Τὸ θεῖον ὄρος, ἐξ οὗ λίθος τέτμηται ἄνευ χειρός», Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 412, ὅπως ἐπίσης, «Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους, ἐξ ἀλαξεύτου σου Παρθένε, ἀκρογωνιαίος ἐτμήθη, Χριστὸς συνάψας τὰς διεστῶσας φύσεις», Ωδή Θ'-Ειρμός, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 368.

³³⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 176, ὅπως ἐπίσης «Ἐξ ὄρους κατασκίου, Λόγε ὁ προφήτης, τῆς μόνης Θεοτόκου, μέλλοντος σαρκουῖσθαι», Ωδή Δ'- Ειρμός, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Δευτέρας, σελ. 815.

³³⁹ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 663, ὅπως ἐπίσης, «Ὁρος προβλέπει Δανιήλ σε, ἀχειρότμητος ἐξ οὗ ἐτμήθη λίθος», Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Δ', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 862.

³⁴⁰ Ιωάννου Δαμασκηνού, Εγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν της Θεομήτορος Α', PG96, 713B.

³⁴¹ Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Τετάρτης, σελ. 633.

³⁴² Κανὼν της Θεοτόκου, Ἦχος πλ. Β', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 586.

Ενότητα 6^η: Προφητείες Ησαΐα (7, 14-15 και 6, 1-7)

Στο έβδομο κεφάλαιο του προφητικού βιβλίου του Ησαΐα παρατίθεται η προφητεία σχετικά με την γέννηση ενός γιού από παρθένο, ο οποίος θα ονομαστεί Εμμανουήλ που σημαίνει «ο Θεός είναι μαζί μας».³⁴³ Πλέον, στο πρόσωπο της Θεοτόκου εκπληρώνονται τα προλεγόμενα του προφήτη Ησαΐα στα χρόνια της Παλαιάς Διαθήκης, ότι μία γυναίκα διατηρώντας την παρθενία της θα γεννήσει το Θεό: «Ίδου πεπλήρωται ή τοῦ Ἡσαΐου πρόρρησις· Παρθένος γάρ ἐγέννησας, καί μετὰ τόκον, ὡς πρότόκου διέμεινας. Θεός γάρ ἦν ὁ τεχθεὶς»³⁴⁴. Και ποια είναι, αναρωτιέται ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός, η παρθένος που θα γεννήσει γιο και θα παραμείνει παρθένος μετά την ενανθρώπιση; Την Θεοτόκο, απαντά, κηρύττουν οι προφῆτες.³⁴⁵ Ο προφήτης προανήγγειλε τη γέννηση του Λόγου του Θεού: «Νοήσας σε πόρρωθεν Θεόν, Παρθένε, σεσαρκωμένον, ἐν ἀγκάλαις σου βαστάσουςαν, ὁ Ἡσαΐας προκατήγγειλεν»³⁴⁶. Σε άλλο σημείο προτρέπει τον προφήτη να χαρεί με την επικείμενη γέννηση του Εμμανουήλ από την Παρθένο : «Ἡσαΐα χόρευε, ἡ Παρθένος ἔσχεν ἐν γαστρὶ, καὶ ἔτεκεν υἱὸν τὸν Ἐμμανουήλ, Θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ, ὃν μεγαλύνοντες, τὴν Παρθένον μακαρίζομεν»³⁴⁷

Σε μία άλλη προτύπωση, στο έκτο κεφάλαιο του ο Ησαΐας, περιγράφει ένα όραμα κατά το οποίο ο Κύριος καθόταν σε ένα υπερυψωμένο θρόνο. Μπροστά του στέκονταν τα σεραφίμ που φώναζαν το ένα στο άλλο τον χειρουργικό ύμνο. Γέμισε καπνό ο ναός και ο Ησαΐας φώναξε ότι είναι άνθρωπος με ακάθαρτα χείλη που είδε τον Κύριο του σύμπαντος. Τότε ένα από τα σεραφίμ πέταξε κοντά του και τον άγγιξε στα χείλι με ένα κάρβουνο που είχε λάβει από το θυσιαστήριο με λαβίδα.³⁴⁸ Κατά τον υμνογράφο η Θεοτόκος είναι η θεία λαβίδα που δέχεται τον άνθρακα, τον Χριστό: «Ἡ θεία λαβὶς ἡ τὸν θεῖον, ἄνθρακα ἀρρήτως δεξαμένη Θεοτόκε»³⁴⁹. Συμβολικά βλέπει ο Ησαΐας τον Χριστό

³⁴³ Ησαΐας 7:14.

³⁴⁴ Θεοτοκίον, 'Ηχος Α', Εσπερινός Σαββάτου, σελ. 19, όπως επίσης «Νοὸς καθαρότητι, ὁ Ἡσαΐας Παρθένε, πόρρωθεν προέφησε, ποιητὴν τῆς κτίσεως τεξομένην σε, ᾧ σεμνὴ Πάναγνε· σὺ γὰρ ὤφθης μόνη, ἐξ αἰῶνος παναμώμητος», Στιχηρά της Θεοτόκου, 'Ηχος πλ. Β', Εσπερινός Σαββάτου, σελ. 574.

³⁴⁵ Ιωάννου Δαμασκηνού, Εγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος Α', PG 96, 713B.

³⁴⁶ Θεοτοκίον, 'Ηχος Β', 'Ορθρος Δευτέρας, σελ. 162, όπως επίσης «Νοεροῖς τοῖς ὄμμασι, Παρθένε σε ὄρων, Ἡσαΐας ἀναβοᾷ· Ἴδου μέλλει τίκτεσθαι, Κόρης θεόπαιδος, Ἰησοῦς ὁ Κύριος, εἰς ἀνθρώπων ἀναγέννησιν», Θεοτοκίον, 'Ηχος Δ', 'Ορθρος Πέμπτης, σελ. 425.

³⁴⁷ Ωδή θ'- Εἰρμός, 'Ηχος πλ. Α', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 525.

³⁴⁸ Ησ. 6: 1-7.

³⁴⁹ Θεοτοκίον, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Πέμπτης, σελ. 314, όπως επίσης «Τὸν ἄνθρακα ὡς λαβὶς, τὸν θεῖον δέδεξαι», Σταυροθεοτοκίον, 'Ηχος Γ', 'Ορθρος Παρασκευῆς, σελ. 324, «Ἄνθρακα κυήσας, ὃν ἐθεάσατο», Κανὼν τῆς Θεοτόκου, 'Ηχος πλ. Α', 'Ορθρος Τετάρτης, σελ. 522, «Χαῖρε ἡ λαβὶς, τοῦ ἄνθρακος τοῦ θεοῦ, χαῖρε Προφητῶν, σφραγὶς καὶ Ἀποστόλων, τὸ

ως άνθρακα: «Ρύπτεται Κόρη τόν άνθρακα πάλαι, ό Ήσαϊας δεξάμενος, συμβολικῶς τόν σόν τόκον θεώμενος»³⁵⁰. Η Θεοτόκος ως λαβίδα δέχθηκε στα σπλάχνα της τον άνθρακα Χριστό, αλλά δεν κήκε με λύση της παρθενίας της παραμένοντας αγνή: «Η λαβίς ή τόν θεϊον, άνθρακα δεξαμένη, έν τοίς θείοις σου σπλάγχνοις, μηδόλως δέ φλεχθεισα»³⁵¹. Φέρει δηλαδή η Θεοτόκος στην αγκαλιά του τον Χριστό με τη δική μας ανθρώπινη μορφή: «Άνθρακα τόν νοητόν Άγνή θεόνυμφε, Ήσαϊας όν τεθέαται, φέρεις άγκάλαις Θεοτόκε, μορφή τη ήμετέρα ένούμενον»³⁵².

περίχημα Άχραντε Θεοτόκε, δι' ής φθοράς ήλευθερώθημεν», Θεοτοκίον, Ήχος πλ. Δ', Θεία Λειτουργία, σελ. 866 .

³⁵⁰ Κανών της Θεοτόκου, Ήχος Βαρύς, Όρθρος Κυριακής, σελ. 698.

³⁵¹ Θεοτοκίον, Ήχος Βαρύς, Όρθρος Πέμπτης, σελ. 749.

³⁵² Κανών της Θεοτόκου, Ήχος Δ', Όρθρος Παρασκευής, σελ. 443.

Ενότητα 7^η: Το κατάσκιον όρος και ο προφήτης Αββακούμ

Ο προφήτης Αββακούμ στο τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου του, διαβάζουμε ότι «ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαιμάν ἤξει, καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὄρους κατασκίου δασέος».³⁵³ Ο Θεός θα ἔλθει ἀπὸ την περιοχὴ Θαιμάν, ἀπὸ ἓνα ὄρος σκιερὸ. Για το σκιερὸ ὄρος προεῖπε ο Αββακούμ, δηλαδή την ἀχραντη μήτρα της Θεοτόκου, ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ θα ἐρχόταν ο Θεός: «Τὸ κατάσκιον ὄρος, ὁ Ἀββακούμ προεώρα, τὴν ἄχραντόν σου μήτραν Ἀγνή· διὸ καὶ ἀνεκραύγαζεν· Ἀπὸ Θαιμάν ἤξει ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, καὶ ἐξ ὄρους κατασκίου δασέος»³⁵⁴. Βλέπει τὴ Θεοτόκο ὡς ὄρος σκιερὸ ἀπὸ ὅπου ἐμφανίστηκε ο Θεός: «Ὁρος κατάσκιον βλέπει σε, ἀρεταῖς ὁ Προφήτης, Θεοτόκε Ἀββακούμ, ἐξ οὗ ἐπέφανεν ἀνθρώποις ὁ Θεός»³⁵⁵. Ἡ σάρκωση τοῦ Λόγου προήλθε ἀπὸ ὄρος δασὺ καὶ σκιερὸ, ἀπὸ την ἀχραντη μήτρα της Θεοτόκου ὅπως προεῖπε ο προφήτης Αββακούμ: «Τὸ ὄρος δασὺ καὶ κατάσκιον, ὃ εἶδε πρὶν ὁ Ἀββακούμ, ἐξ οὗ προήλθεν ὁ ἅγιος, τὸν δυσθεώρητον Τόκον ἐδήλου, σῆς Παρθένε συλλήψεως»³⁵⁶.

Αδιανόητη ἡ θεία βούληση για την ἀνθρώπινη λογικὴ γι αὐτὸ ο προφήτης δοξολογούσε τὸν Θεό: «Τὴν ἀνεξιχνίαστον θείαν βουλήν, τῆς ἐκ τῆς Παρθένου σαρκώσεως, σοῦ τοῦ Ὑψίστου, ὁ Προφήτης, Αββακούμ, κατανοῶν ἐκραύγαζε· Δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε»³⁵⁷. Ο προφήτης προεῖδε τὴν Παναγία ὡς ὄρος με τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: «Νοήσας ὁ Προφήτης, ἐν Πνεύματι Θεοῦ, ὄρος σε προέγραψε, κατάσκιον Ἀγνή»³⁵⁸. Ο προφήτης ἀκουσε τὴ φωνὴ καὶ τρόμαξε: «Τὴν ἀκοήν σου ἀκήκοα, καὶ ἐφοβήθην, ὅτι ἀπὸ Θαιμάν, καὶ ἐξ ὄρους ἁγίου κατασκίου, ἐπεδήμησας Χριστέ»³⁵⁹.

³⁵³ Αββακούμ 3,3 .

³⁵⁴ Ωδὴ δ'- Εἰρμός, Ἦχος Γ', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 281.

³⁵⁵ Θεοτοκίον, Ἦχος Β', Ὁρθρος Σαββάτου, σελ. 232.

³⁵⁶ Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. Α', Μεσονυκτικὸ Κυριακῆς, σελ. 468.

³⁵⁷ Ωδὴ δ'-Εἰρμός, Ἦχος Δ', Ὁρθρος Παρασκευῆς, σελ. 437.

³⁵⁸ Θεοτοκίον, Ἦχος Α', Ὁρθρος Πέμπτης, σελ. 94, ὅπως ἐπίσης «Ὁρος σε τῇ χάριτι, τῇ θείᾳ κατάσκιον, προβλεπτικοῖς ὁ Ἀββακούμ, κατανοήσας ὀφθαλμοῖς», Ωδὴ θ'-Εἰρμός, Ἦχος Α', Ὁρθρος Κυριακῆς, σελ. 30.

³⁵⁹ Ωδὴ Δ'- Εἰρμός, Ἦχος Β', Ὁρθρος Τρίτης, σελ. 175.

Γλωσσάρι

Ειρμός (από το ρ. εἶρω, που σημαίνει συνδέω, συνάπτω): Είναι η πρωτότυπη πρώτη στροφή μίας ωδής του Κανόνος, που σύμφωνα μ' αυτήν «ποιούνται» και ακολουθούν τα υπόλοιπα τροπάρια της ωδής, ίσοσυλλαβούνται και ομοτονούντα. Ο ειρμός έχει λεκτικώς αναφορά προς την αντίστοιχη βιβλική ωδή και παίζει ρόλο αυτομέλου για τα υπόλοιπα τροπάρια της ωδής, που θα μπορούσε γι' αυτό το λόγο να ονομασθούν και προσόμοια.³⁶⁰

Θεοτοκίον (ή Θεοτόκιον) τροπάριον: είναι ο ύμνος που αναφέρεται στη Θεοτόκο και συνήθως πλέκονται στους στίχους του και δογματικές εκφράσεις, σχετικές με την ενανθρώπιση του Χριστού, τις δύο φύσεις Του κλπ. Τα θεοτοκία της Παρασκευής λέγονται Σταυροθεοτοκία διότι εκτός από τη Θεοτόκο εξυμνείται και ο Σταυρός του Χριστού.

Κάθισμα: Κατ' αρχήν ο όρος χρησιμοποιήθηκε στην υποδιαίρεση του Ψαλτηρίου, που οι 150 ψαλμοί που διαίρονται σε είκοσι Καθίσματα. Το κάθε Κάθισμα περιέχει σχεδόν πάντα ισόποσους ψαλμούς, που όταν στην αρχαία Εκκλησία διαβάζονταν, οι χριστιανοί κάθονταν στα μεσοδιαστήματα στα στασίδια τους για ν' αναπαύονται, ενώ προηγουμένως έμεναν όρθιοι. Ανάμεσα στις τρεις στιχολογίες των Καθισμάτων του Ψαλτηρίου διαβάζονταν και διάφορα τροπάρια του Όρθρου, που ονομάστηκαν και αυτά, κατ' επέκταση, Καθίσματα α', β' ή γ' στιχολογίας.³⁶¹

Κανών: είναι σύστημα τροπαρίων ή στροφών από εννέα ενότητες, τις ωδές. Κάθε ωδή που έχει σχέση με την ανάλογη βιβλική ωδή (ο ειρμός της τουλάχιστον), έχει δύο ή περισσότερα τροπάρια που ψάλλονται όπως ακριβώς ο ειρμός που προηγείται, και με τον οποίο συμφωνούν απόλυτα, κατά τα μέτρα και τον τόνο. Σπανίως οι κανόνες έχουν εννέα ωδές, ενώ συνηθέστερα παρουσιάζονται με οχτώ, δηλαδή χωρίς την β' ωδή, που έχει ελεγκτικό ή πένθιμο χαρακτήρα. Η ονομασία του κανόνος οφείλεται μάλλον στο ότι ο ειρμός είναι κανών και πρότυπο για τα τροπάρια που ακολουθούν, κ' έτσι από το ειδικό και το μερικό πήρε την ονομασία του και το γενικό, το όλο. Ανάλογα με το περιεχόμενο του ο Κανών ονομάζεται τριαδικός, αναστάσιμος, παρακλητικός, ικετήριος, Σταυροαναστάσιμος κλπ.³⁶²

Όρθρος: λέγεται η πριν τη θ. Λειτουργία καθημερινή ακολουθία, που αρχίζει με τον εξάψαλμο και τελειώνει με τη Μεγάλη Δοξολογία και περιέχει μεγάλη

³⁶⁰ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος, ΑΡΜΟΣ, σελ 23.

³⁶¹ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος, ΑΡΜΟΣ, σελ. 25.

³⁶² Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος, ΑΡΜΟΣ, σελ. 25.

ποικιλία (ιδιαίτερα τις Κυριακές και τις μεγάλες γιορτές) ύμνων και αναγνωσμάτων.³⁶³

Προσόμοιον: είναι το τροπάριο που ψάλλεται κατά τα μέτρα και τον τόμο(ισοσυλλαβία, ομοτονία) κάποιου πρωτότυπου, «αυτομέλου» Τα προσόμοια στη βυζαντινή μουσική ονομάζονται και πρόλογοι. Πριν απ' αυτά υπάρχει πάντα η ένδειξη του αυτόμελου, σύμφωνα με το οποίο ψάλλονται. ³⁶⁴

Στιχηρά:είναι τα τροπάρια(Ιδιόμελα ή προσόμοια) που ψάλλονται στον Εσπερινό , μετά το «Κύριε ἐκέκραξα» και τον Όρθρο, μετά το «Πᾶσα πνοή», συνοδευόμενα πάντοτε από ψαλμικούς στίχους.³⁶⁵

Τροπάριον: Είναι γενικός όρος, που δηλώνει σχεδόν κάθε ύμνο που ψάλλεται με στίχο ή χωρίς στίχο, σύμφωνα με τον δικό της τρόπον (ήχον) ή κάποιου άλλου ύμνου.³⁶⁶

Ωδές: είναι τα βιβλικά αναγνώσματα(8 της Π.Δ. και 1 της Κ.Δ.), που συχνά χρησιμοποιούνται στη θ. Λατρεία. Επειδή, όμως, κατά την αρχαία τυπική διάταξη, τους στίχους των ωδών αυτών ακολουθούσαν διάφορα τροπάρια των κανόνων, ονομάστηκαν και τα τροπάρια ωδές, χωρισμένα κ' εκείνα σ' εννιά ανάλογες ενότητες, που στο σύνολο της αποτελεί κανόνα. ³⁶⁷

Προτύπωση: πολλά γεγονότα της Παλαιάς Διαθήκης, ερμηνεύονται μέσα από την παράδοση της Εκκλησίας , ως προφητικές προεικονίσεις κάποιων γεγονότων της Καινης Διαθήκης και ονομάζονται τύποι ή προτυπώσεις.

³⁶³ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος,ΑΡΜΟΣ, σελ. 27.

³⁶⁴ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος,ΑΡΜΟΣ, σελ. 28.

³⁶⁵ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος,ΑΡΜΟΣ, σελ. 28.

³⁶⁶ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος,ΑΡΜΟΣ, σελ. 29.

³⁶⁷ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος,ΑΡΜΟΣ, σελ. 29.

Επίλογος

Η παρούσα εργασία θέλησε να παρουσιάσει συστηματοποιημένα τις αλήθειες της πίστεως για το πρόσωπο της Θεοτόκου, όπως αυτές αναφέρονται στο βιβλίο της Παρακλητικής. Κατά τη διάρκεια της μελέτης μας παρατηρήσαμε ότι οι υμνογράφοι κινούνται στο ποιητικό τους μέρος σύμφωνα με κάποιους άξονες. Αυτοί σχετίζονται με τη θέση της Θεοτόκου στη Θεία οικονομία, στο Θείο Πάθος, το παράδοξο της αειπαρθενίας, καθώς και τη σχέση της Θεοτόκου με τους πιστούς. Τέλος αναζητήσαμε τις προτυπώσεις της Θεοτόκου στην Παλαιά Διαθήκη, όπως αυτές αποτυπώνονται στα βυζαντινά κείμενα. Συμπερασματικά, λοιπόν, παρατηρήσαμε ότι συνυπάρχει στα κείμενα αυτά η προσευχή με τη διδασχή. Το περιεχόμενο εξάλλου των χριστιανικών ύμνων είτε είναι καταλυτικό είτε δοξολογικό, περιέχει μέσα του την προσευχή.³⁶⁸ Παράλληλα όμως, ιδιαίτερα μετά την άνθηση των κανόνων, παρατηρούμε ότι περιέχεται έκθεση της δογματικής διδασκαλίας της Εκκλησίας.³⁶⁹

Σε σχέση με τα παραπάνω, τα συναισθήματα του εκάστοτε υμνογράφου προς την Παναγία σημειώνονται σε διάφορα σημεία. Πολλές φορές ο υμνογράφος υπερβάλει στις διατυπώσεις του, λόγω των πολλών συναισθημάτων που έχει είτε εκείνος είτε ο λαός του Θεού. Κατά τον Πάσχο έχουμε προσωπική και εκκλησιαστική έκφραση στη θρησκευτική ποίηση. Από τη μία παρατίθεται η αγωνία, τα συναισθήματα, η πνευματική κατάσταση ενός προσώπου(προσωπική) κι από την άλλη έχουμε την έκφραση μίας ομάδας, της εκκλησιαστικής κοινότητας (λειτουργική- εκκλησιαστική).³⁷⁰ Στην Παρακλητική, έχουμε πληθώρα ύμνων που αναπέμπονται στη Θεοτόκο, είτε προσωπικά είτε εκκλησιαστικά. Αυτό αιτιολογείται διότι στη συνείδηση του πληρώματος της Εκκλησίας η Θεοτόκος έχει εξέχουσα θέση, χωρίς αυτό να την αναβιβάζει στη θέση του Θεού, και τοποθετείται ως πρέσβειρα μεταξύ Θεού και ανθρώπου. Η στενή συσχέτιση των πιστών με την Παναγία φαίνεται επίσης από την πληθώρα των παρακλήσεων και των δοξολογιών. Σε κάθε σελίδα της Παρακλητικής, είτε έχουμε τουλάχιστον μία παράκληση, είτε μία ευχαριστία προς την Παναγία για την εκπλήρωση των αιτημάτων των πιστών.

Οι υμνογράφοι, όμως κατά τη διατύπωση των δογματικών αληθειών της πίστεως έχουν ως όρια την Αγία Γραφή και την Ιερά Παράδοση. Ό, τι δε

³⁶⁸ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος, ΑΡΜΟΣ, σελ. 40.

³⁶⁹ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος, ΑΡΜΟΣ, σελ. 41.

³⁷⁰ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος, ΑΡΜΟΣ, σελ. 45.

συμφωνεί με αυτές θεωρείται ετεροδιδασκαλία και αποκηρύσσεται.³⁷¹ Όπως, για παράδειγμα τα δύο δόγματα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας που σχετίζονται με τη Θεοτόκο. Το ένα είναι το δόγμα της άσπιλης σύλληψης που θεσπίστηκε το 1854 με επίσημη διακήρυξη του πάπα Πίου Θ' και το δόγμα της ενσώματης μετάστασης της Θεοτόκου στον ουρανό που θεσπίστηκε το 1950 με επίσημη διακήρυξη του πάπα Πίου του ΙΒ'.³⁷² Το δόγμα για την άσπιλη σύλληψη της Θεοτόκου εξ απόψεως ορθοδόξου διαφοροποιείται αρχικά στο γεγονός ότι στη δύση προκύπτει εξ αρχής το αξίωμα της Θεοτόκου και αποσύρεται η θεία μητρότητα.³⁷³ Η Παναγία απαλλάσσεται, για τη δύση, από τις συνέπειες του προπατορικού αμαρτήματος, δηλαδή τη φθορά και το θάνατο. Στην ορθόδοξη θεώρηση, η αγιότητα της Παναγίας έχει τον ύψιστο δυνατό βαθμό κατά τα ανθρώπινα και αιτιολογείται η επιλογή της Μαρίας για να γίνει η μητέρα του Θεού.³⁷⁴ Η αγιότητα της ζωής είναι θέμα της προκοπής των κτιστών όντων που ήδη γινόταν στους δίκαιους της Παλαιάς Διαθήκης και επομένως στον Ιωακείμ και την Άννα. Στην ορθόδοξη Εκκλησία η αγιότητα της Παναγίας προέρχεται από τη συμμετοχή Της στο έργο της Θείας Οικονομίας κι όχι στην άσπιλη σύλληψη.³⁷⁵ Το δόγμα της ενσώματης μετάστασης της Θεοτόκου αποτελεί συνέχεια του παραπάνω καινοφανούς δόγματος. Εφόσον η Θεοτόκος για την Δυτική Εκκλησία ήταν απαλλαγμένη από το προπατορικό αμάρτημα, ήταν απαλλαγμένη κι από τις συνέπειες της πτώσης. Επομένως, δεν μπορούσε ο θάνατος να ασκήσει πάνω Της δύναμη.³⁷⁶ Εξ απόψεως ορθοδόξου, η κοίμηση της Θεοτόκου ήταν πραγματική και η μετάσταση ήταν μία κατά χάριν ενέργεια του Θεού προκειμένου να διαφυλάξει αλώβητο το σκεύος της κυοφορίας του Λόγου.³⁷⁷ Τα υμνογραφικά κείμενα της ορθοδόξου Εκκλησίας, λοιπόν, διατυπώνουν τη συνείδηση του ποιμνίου και του δίνουν «φωνή», ενώ παράλληλα παραθέτουν την ορθή έκφραση της ορθοδόξου πίστεως στηριζόμενη στην Αγία Γραφή και την Ιερά Παράδοση.

³⁷¹ Π. Πάσχου, Λόγος και Μέλος, ΑΡΜΟΣ, σελ. 41.

³⁷² Ν. Ματσούκα, Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β', ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, σελ. 296.

³⁷³ Α. Σπουρλάκου Ευτυχιάδου, Η Παναγία Θεοτόκος, τύπος χριστιανικής αγιότητας: συμβολή εις την ορθόδοξον τοποθέτησιν έναντι της ρωμαιοκαθολικής ασπίλου συλλήψεως και των συναφών ταυτη δογμάτων, δ.δ., Αθήναι 1990, σελ. 32.

³⁷⁴ Α. Σπουρλάκου Ευτυχιάδου, Η Παναγία Θεοτόκος, τύπος χριστιανικής αγιότητας: συμβολή εις την ορθόδοξον τοποθέτησιν έναντι της ρωμαιοκαθολικής ασπίλου συλλήψεως και των συναφών ταυτη δογμάτων, δ.δ., Αθήναι 1990, σελ. 33.

³⁷⁵ Ν. Ματσούκα, Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β', ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, σελ. 297.

³⁷⁶ Ν. Ματσούκα, Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β', ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, σελ. 297.

³⁷⁷ Ν. Ματσούκα, Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β', ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, σελ. 298.

ΠΗΓΕΣ

Παρακλητική, Έκδοσις της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, 2019

Λόγος εις το Γενέσιον της Υπεραγίας Δεσποίνης υμών Θεοτόκου και Αειπαρθένου Μαρίας, Ιωάννου Δαμασκηνού, PG96, 661-679

Εγκώμιον εις την πάνσεπτον Κοίμησιν της Θεομήτορος Λόγοι Α'-Γ', Ιωάννου Δαμασκηνού, PG 96, 699-762

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η Θεομήτωρ, Τρείς Θεομητορικές ομιλίες, Αγίου Νικολάου Καβάσιλα, Αποστολική Διακονία, 2010

Οι Δεσποτικές εορτές, Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου, Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου

Εισαγωγή στην Ιστορία και Θεολογία των Εκκλησιαστικών Υμνων, Γ. Φίλια, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα 2018

Λόγος και Μέλος, Π. Πάσχου, ΑΡΜΟΣ

Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, Αθήναι, 1962

Ιστορία και Θεολογία των Οικουμενικών Συνόδων, Β. Γιαννόπουλου, ΕΝΝΟΙΑ, Αθήνα 2011

Εκκλησιαστική Ιστορία Α', Β. Φειδά, Αθήναι 2002

Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β', Ν. Ματσούκα, ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ

Δογματική της Ορθόδοξου Εκκλησίας τόμος Β', Π. Τρεμπέλα, Ο ΣΩΤΗΡ, Αθήναι 2003

Η Παναγία Θεοτόκος, τύπος χριστιανικής αγιότητας: συμβολή εις την ορθόδοξον τοποθέτησιν έναντι της ρωμαιοκαθολικής ασπίλου συλλήψεως και των συναφών ταυτη δογμάτων, Α. Σπουρλάκου Ευτυχιάδου, δ.δ., Αθήναι 1990